

Kynferðislegt samþykki

Hafa tengsl milli aðila áhrif á túlkun kynferðislegs samþykkis?

Sædís Jana Jónsdóttir

Lokaverkefni til MA-gráðu í félagsfræði

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Kynferðislegt samþykki

Hafa tengsl milli aðila áhrif á túlkun kynferðislegs samþykkis?

Sædís Jana Jónsdóttir

Lokaverkefni til MA-gráðu í félagsfræði

Leiðbeinandi: Helgi Gunnlaugsson

Félags- og mannvísindadeild

Félagsvísindasvið Háskóla Íslands

Júní 2016

Ritgerð þessi er lokaverkefni til MA-gráðu í félagsfræði og er óheimilt að afrita ritgerðina á nokkurn hátt nema með leyfi rétthafa.

© Sædís Jana Jónsdóttir 2016

Reykjavík, Ísland 2016

Útdráttur

Kynferðislegt samþykki (*sexual consent*) er hornsteinn eðlilegra samskipta í kynferðislegum aðstæðum. Rannsóknir á kynferðislegu samþykki eru nokkuð nýjar af nálinni. Niðurstöður þeirra gefa meðal annars til kynna að samþykki sé tjáð með formlegri hætti þegar um er að ræða fyrstu kynni en þegar aðilar séu kunnugir. Markmið þessarar rannsóknarinnar er að skoða túlkun ungs fólks á kynferðislegu samþykki í aðstæðum tengdum íslensku skemmtanalífi og greina hvort tengsl milli aðila hafi áhrif á túlkun þeirra. Þátttakendur rannsóknarinnar voru 776 nemendur við Háskóla Íslands sem stunduðu nám á vorönn 2016. Þátttakendur tóku þátt í netkönnun og túlkuðu það sem fram fór á milli aðila í smásögu (*vignette*) ásamt því að meta viðunandi málsmeðferð út frá því sem fram fór milli aðilanna. Þátttakendur mátu einnig mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis út frá mismunandi tengslum milli aðila ótengdum smásögunni.

Niðurstöður sýndu að ólík tengsl á milli aðila höfðu áhrif á túlkun á samþykki upp að vissu marki. Konur töldu frekar en karlar að samskipti á milli aðilanna hefðu þurft að vera skýrari. Ekki var munur á mati á viðeigandi málsmeðferð út frá því sem fram fór í smásögunni, nema þegar um var að ræða fyrstu kynni, þar sem konur töldu frekar en karlar að það sem fram fór í sögunni. Þegar uppgöfin tengsl á milli aðila voru fyrstu kynni var talið mikilvægt og raunhæft að samþykki væri miðlað munnlega. Þegar aðilar voru kunnugir hvorum öðrum var talið mikilvægt og raunhæft að samþykki yrði metið út frá líkamstjáningu.

Abstract

In sexual situations, sexual consent is an imperative factor under normal circumstances. Although sexual consent is only beginning to receive research attentions, findings suggest that consent is mediated in a more formal manner when individuals are strange than acquainted. The purpose of this study is to examine if and how former relations between individuals influence student's attributions about sexual consent within the Icelandic entertainment scene. Participants were 776 students who studied at the University of Iceland in spring 2016. An Internet survey was sent to participants by email. In the survey participants read a vignette, which pictured an ambiguous scenario between a man and a woman, and were asked to interpret what happened between them in the scenario by answering statements. Participants were also asked to evaluate the appropriate due process if what happened in the scenario was to go into the justice system. Participants also answered statements about the importance of different types of sexual consent dependent on previous relations between individuals (independent from the vignette).

Findings suggested that former relations between individuals did influence participant's attributions to a point. Women, more than men, believed that clearer communications were needed between the individuals in the vignette. Participant's evaluations of the appropriate due process did not differ between different relations of the individuals in the vignette, although when individuals were strange to each other, women were likelier than men to evaluate that what happened in the scenario was violative. When individuals were strange to each other it was considered appropriate and realistic that sexual consent was mediated via verbal cues. When individuals were acquainted it was considered appropriate and realistic that sexual consent was mediated via behavior or body language.

Formáli

Ritgerð þessi er lokaverkefni til MA-gráðu í félagsfræði við félags- og mannvísindadeild Háskóla Íslands. Ritgerðin vegur 60 einingar af 120 eininga námi og var unnin undir leiðsögn Helga Gunnlaugssonar. Ég vil þakka honum fyrir góða leiðsögn og ánægjulegt samstarf við gerð þessa verkefnis. Ég vil þá nota tækifærið og þakka Salóme Rúnarsdóttur fyrir að bjóða fram sérþekkingu sína við yfirllestur á verkefninu. Þá þakka ég yfirmanni mínum, Rannveigu Þórisdóttur, fyrir að veita mér sveigjanleika í starfi við gerð verkefnisins. Einnig þakka ég Rannveigu fyrir dýrmæt ráð við undirbúning verkefnisins. Að lokum fær unnusti minn, Sigurður Hlíðar Rúnarsson, sérstakar þakkir fyrir dygga aðstoð og stuðning við gerð verkefnisins.

Efnisyfirlit

Útdráttur.....	3
Abstract	4
Formáli.....	5
Töfluskra.....	8
Myndaskra	9
1 Inngangur	10
2 Staðalímyndir nauðgana	15
3 Kenningarlegt sjónarhorn á kynferðisofbeldi	18
3.1 Kenning um félagsmótun kynhlutverka (sex role socialization theory)	19
3.2 Kenning um kynferðisleg handrit (sexual script theory)	21
4 Helstu einkenni kynferðisofbeldis á Íslandi og erlendis	24
5 Kynferðislegt samþykki.....	27
5.1 Skilgreining kynferðislegs samþykkis	28
5.2 Munur á vilja og samþykki	30
5.3 Rannsóknir á kynferðislegu samþykki	32
5.4 Tjáning og túlkun kynferðislegs samþykkis milli kunnugra aðila.....	35
5.4.1 Rannsókn Terry Humphreys.....	37
6 Markmið og rannsóknarspurningar	39
7 Aðferð	41
7.1 Þátttakendur	41
7.2 Rannsóknarsnið og mælitæki.....	42
7.2.1 Smásögur	42
7.2.2 Fullyrðingar tengdar smásögu	44
7.2.3 Fullyrðingar ótengdar smásögu.....	45
7.3 Breytur rannsóknarinnar	46
7.4 Framkvæmd	46
7.5 Tölfræðileg úrvinnsla.....	47
8 Niðurstöður	49
8.1 Túlkun kynferðislegs samþykkis eftir tengslum milli aðila í smásögu.....	50
8.1.1 Túlkun karla og kvenna á kynferðislegu samþykki eftir tengslum milli aðila í smásögu	55
8.1.2 Samantekt niðurstaðna I	61
8.2 Mat á viðeigandi málsmeðferð út frá tengslum aðila í smásögu.....	63
8.2.1 Samantekt niðurstaðna II.....	67
8.3 Birtingarmyndir kynferðislegs samþykkis eftir tengslum milli aðila	68

8.3.1 Samantekt niðurstaðna III.....	77
9 Umræður.....	78
10 Heimildaskrá	87
11 Viðaukar.....	91

Töfluskra

Tafla 1. Tulkun þátttakenda á kynferðislegu samþykki eftir tengslum milli aðila í smásögu. Mælt út frá meðaltali svara þátttakenda við fullyrðingum tengdum smásögu..... 95

Tafla 2. Tulkun þátttakenda á kynferðislegu samþykki eftir tengslum milli aðila í smásögu. Greint eftir kyni og mælt út frá meðaltölum svara við fullyrðingum tengdum smásögu..... 98

Myndaskrá

Mynd 1. Mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð út frá tengslum milli aðila í smásögu.	63
Mynd 2. Mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð þegar aðilar voru að eiga sín fyrstu kynni í smásögu. Greint eftir kyni þátttakenda.	64
Mynd 3. Mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð þegar aðilar voru kærustupar í smásögu. Greint eftir kyni þátttakenda.	65
Mynd 4. Mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð þegar aðilar voru hjón í smásögu. Greint eftir kyni þátttakenda.	66
Mynd 5. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis út frá ákveðnum tengslum milli aðila. Mælt út frá hvorri af fyrri fullyrðingum þátttakendur voru meira sammála.....	68
Mynd 6. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða fyrstu kynni milli aðila. Mælt út frá hvorri af fyrri fullyrðingunum þátttakendur voru meira sammála og greint eftir kyni.	70
Mynd 7. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða kærustupar. Mælt út frá hvorri af fyrri fullyrðingum þátttakendur voru meira sammála. Greint eftir kyni.....	71
Mynd 8. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða hjón. Mælt út frá hvorri af fyrri fullyrðingunum þátttakendur voru meira sammála. Greint eftir kyni.....	72
Mynd 9. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis út frá ákveðnum tengslum milli aðila. Mælt út frá hvorri af seinni fullyrðingunni þátttakendur voru meira sammála. .	73
Mynd 10. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða fyrstu kynni milli aðila. Mælt út frá hvorri af seinni fullyrðingunum þátttakendur voru meira sammála og greint eftir kyni.	74
Mynd 11. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda samþykkis þegar um var að ræða kærustupar. Mælt út frá hvorri af seinni fullyrðingunum þátttakendur voru meira sammála og greint eftir kyni.....	75
Mynd 12. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða hjón. Mælt út frá hvorri af seinni fullyrðingunum þátttakendur voru meira sammála og greint eftir kyni.	76

1 Inngangur

Þegar rætt er um kynferðislega hegðun á milli fullorðinna einstaklinga er umræðan oft á þann veg að um sé að ræða tvo gagnstæða póla. Fyrri póllinn felur í sér hegðun sem er með samþykki beggja aðila og báðir aðilar eru viljugir þátttakendur í því sem fram fer. Í þessum aðstæðum er hægt að kalla það sem fram fer á milli þessara aðila kynlíf (*sex*). Seinni póllinn felur í sér kynferðislega hegðun sem er án samþykkis og/eða viljugrar þátttöku annars aðilans. Í slíkum aðstæðum er um að ræða kynferðisbrot, í mörgum tilfellum nauðgun (*rape*) (Peterson og Muehlenhard, 2007). Nauðganir eru mikið mein innan nútímasamfélaga og afleiðingar þeirra alvarlegar, sér í lagi fyrir þolendur slíkra brota en einnig fyrir samfélagið í heild sinni. Rannsóknir hér á landi sýna að algengustu þolendur nauðganna eru ungar konur og að algengara er að þolandi sé kunnugur geranda heldur ókunnugur (Rannveig Þórisdóttir, Vilborg Magnúsdóttir og Helgi Gunnlaugsson, 2005). Hér á landi hafa á síðustu árum sprottið upp margar herferðir þar sem hulunni er svipt af þessum brotum í von um að vekja samfélagið til umhugsunar um alvarleika þeirra. Þolendur stíga fram og varpa skömminni yfir á gerendur, stjórnvöld eru hvött til þess að taka betur á málaflokknum og krafist er harðari refsingar yfir þeim sem dæmdir eru fyrir slík brot.

Í íslenskum hegningarlögum númer 19/1940 er nauðgun brot á 1. og 2. málsgrein 194. greinar og skilgreind sem svo „*hver sem hefur samræði eða önnur kynferðismök við mann með því að beita ofbeldi, hótunum eða annars konar ólögmætri nauðung gerist sekur um nauðgun...Til ofbeldis telst svipting sjálfræðis, með innlokun, lyfjum eða öðrum sambærilegum hætti.*“ Þegar slík mál berast á borð til dómstóla er það hlutverk þeirra að færa sönnur á að það sé hafið yfir allan skynsamlegan vafa að brotið hafi verið gegn einstaklingi með þessum hætti. Sé skilgreining nauðgunar út frá hegningarlögum höfð að leiðarljósi má áætla að sú vinna snúi að því að færa sönnur á að beitt hafi verið ofbeldi, hótunum eða annars konar ólögmætri nauðung gegn umræddum einstaklingi. Það má áætla að þessi vinna sé miserfið eftir aðstæðum. Sem dæmi má taka að ef til væru myndbandsupptökur eða sambærileg sönnunargögn af athæfinu mætti áætla að auðveldara sé að færa sönnur á verknaðinn. Í sumum málum af þessu tagi má hins vegar áætla að mjög erfitt sé að sanna að brot hafi átt sér stað, sérstaklega í málum þar sem orð þolanda eru einu sönnunargögnin gegn orðum geranda.

Í nauðgunarmálum sem byggja á orði þolanda gegn orði geranda má álykta að sönnunarbyrðin sé nokkuð erfið. Það sem skilur þá að orð þolanda og geranda er í flestum tilvikum hvort báðir aðilar hafi veitt samþykki fyrir því sem fram fór. Ef skoðuð eru endurrit dóma sem fallið hafa í slíkum nauðgunarmálum hér á landi má sjá að þetta virðist vera hornsteinn þess að meta hvort það sem fram fór á milli aðilanna hafi verið saknæmt eða ekki.

Dómur sem kveðinn var upp í héraðsdómi Norðurlands Eystra þann 31. mars 2015 er gott dæmi um slíkar aðstæður. Í þeim dómi var rakin atburðarás milli konu og karls sem voru að eiga sín fyrstu kynni og ákveða að fara saman heim til þolanda. Bæði þolandi og meintur gerandi gáfu það til kynna að þau hafi verið samþykkt því að hefja samfarir. Í dómsorðum segir orðrétt *„Óumdeilt er í máli þessu að ákærði og brotþoli hófu samfarir með samþykki og þátttöku beggja...taldi brotþoli að hugsanlega hefðu slíkar samfarir staðið í þrjár til fjórar mínútur eða svo, en það sem gerðist eftir það hefði verið gegn vilja hennar.“* Í dómnum kemur þá fram að meintur gerandi hafi ekki vitað af þessari breytingu hugarástands þolanda. Þolandi segist þá hafa gefið það til kynna að hún vildi ekki það sem fram fór og segir orðrétt í dómsorðum *„brotþoli segist hafa beðið ákærða um að hætta samförunum, hann hafi spurt hvort hann ætti að hætta og kveðst hún þá telja að hún hafi kinkað kollu. Einnig sagðist hún kannski hafa sagt lágt já.“* Meintur gerandi var sýknaður og segir í dómsorðum *„þegar á allt framanritað er horft telur dómurinn að ekki sé fært, svo hafið sé yfir skynsamlegan vafa, að slá því föstu að ákærði hafi hlotið að vera ljóst að brotþoli vildi ljúka kynmökunum tafarlaust (Hérd. Norðeyst. 31. mars 2015 (S-138/2014)).“*

Annað mál af svipuðu tagi sást í dómi sem kveðinn var upp í Héraðsdómi Reykjavíkur þann 20. nóvember 2015. Þetta umrædda dómsmál hlaut mikla athygli frá almenningi á sínum tíma og fjallað var um það í fjölmiðlum. Í málinu voru fimm karlmenn ákærðir fyrir nauðgun gegn einni konu. Í dómsorðum er atburðarás lýst orðrétt *„ákærðu notfærðu sér yfirburða stöðu og aðstöðumun gagnvart X vegna líkamlegra aflsmuna og að hún var ein og mátti sín lítils gegn þeim í lokuðu og myrkvuðu herbergi, lömuð af hræðslu og fjarri öðrum á ókunnugum stað.“* Allir ákærðu sögðu frá í dómi að athæfið hafi verið með samþykki þolanda. Í dómsorðum var þá sagt *„X greindi m.a. svo frá í vitnisburði sínum fyrir dómi að hún hefði gefið ákærðu til kynna að hún vildi ekki vera með þeim en hún hefði ekki sagt þeim það berum orðum. Allir fimm hinna ákærðu voru sýknaðir af ákærum um nauðgun og segir í dómsorðum „ekkert er fram komið í málinu sem gefur til kynna að ákærðu hafi haft ástæðu*

til að ætla annað en að X væri samþykkt því sem fram fór inni í herberginu. Vísast um þetta til framburðar ákærðu að framan og til vitnisburðar X fyrir dómi sem bar að hún hefði gefið ákærðu til kynna að hún vildi ekki vera með þeim en hún hefði ekki sagt þeim það berum orðum (Hérd. Rvk. 20. nóvember 2015 (S-335/2015)).“

Framangreind mál gefa til kynna hversu erfið þessi mál eru viðureignar innan íslensks réttarkerfis. Það sem þau gefa einnig til kynna er mikilvægi þess að tjáning og túlkun samþykkis í kynferðislegum aðstæðum sé með skýrum hætti. Þó framangreind dómsmál séu einungis mjög lítið brot af þeim nauðgunarmálum sem fara í gegnum íslenskt réttarkerfi má draga ákveðnar ályktanir út frá þeim. Í báðum tilvikum leggur dómurinn mikla áherslu á að meintir þolendur hafi tjáð meintum gerendum með skýrum hætti að þær hafi ekki verið samþykktar því sem fram fór. Af dómsorðum að dæma virðist skipta miklu máli að tjáning samþykkis eða neitunar þurfi að vera munnleg. Þá virðist einnig mikil áhersla vera lögð á að meintir gerendur hafi meðtekið þau skilaboð. Með öðrum orðum er kjarni þeirrar sönnunarbyrðar sem reynt er á í þessum málum sá að neitun hafi verið tjáð með skýrum hætti og að þau skilaboð hafi verið meðtekin af gagnstæðum aðila/aðilum.

Hér á landi hafa ýmsar stofnanir og félagasamtök farið á stað með herferðir sem lagt hafa áherslu á skýr samskipti í kynferðislegum aðstæðum. Meðal annars stóðu Stígamót fyrir forvarnarátaki árið 1995 þar sem slagorðið „*nei þýðir nei*“ var notað í upplýsinga- og fræðslubæklingi þar sem spurningum um nauðgun var svarað (Áshildur Bragadóttir og Theódóra Þórarinsdóttir, 1995). Þá kynnti Velferðarráðuneytið árið 2013 stuttmynd með slagorðinu „*Fáðu já*“ þar sem markmiðið var að skýra mörkin milli kynlífs og ofbeldis (Velferðarráðuneytið, e.d.). Þessar herferðir hafa reynst ágæt forvörn og eru í raun fyrsta og auðveldasta skrefið sem hægt er að stíga í átt að fræða ungt fólk um mikilvægi samþykkis beggja aðila í kynferðislegum aðstæðum.

Þegar rætt er um samþykki í ofangreindum aðstæðum er átt við kynferðislegt samþykki (*sexual consent*). Kynferðislegt samþykki sem hugtak er þverfræðilegt viðfangsefni sem teygir sig inn á kynjafræði, lögfræði, félagsfræði og fleiri fræðigreinar. Hugtakið hefur verið skilgreint af fræðimönnum sem: Samskipti, yrt eða óyrt, sem gefa til kynna vilja til þess að taka þátt í kynferðislegu athæfi (Hickman og Muehlenhard, 1999). Rannsóknir á kynferðislegu samþykki eru nokkuð nýjar af nálinni og hafa þær flestar verið framkvæmdar í Bandaríkjunum og Kanada. Í fyrstu beindust flestar slíkar rannsóknir að aðstæðum þar sem samþykki var ekki gefið en samfarir áttu sér stað, með öðrum orðum, nauðgunum.

Fræðimenn hafa á síðari árum bent á mikilvægi þess að tjáning og túlkun kynferðislegs samþykkis séu skoðuð undir eðlilegri kringumstæðum. Þá hefur einnig verið bent á að ýmsir þættir, svo sem tengsl milli aðila, geti skipt sköpum í tjáningu og túlkun kynferðislegs samþykkis. Nauðsynlegt sé því að túlkun og tjáning kynferðislegs samþykkis sé skoðuð eftir þeim aðstæðum sem hegðunin fer fram í (Humphreys, 2007).

Mannleg samskipti eru flókin í eðli sínu og því rétt að áætla að samskipti í kynferðislegum aðstæðum séu því ekki frábrugðin. Í byrjun þessa kafla var farið í einfalda flokkun á kynferðislegum aðstæðum, þar sem kynlíf var skilgreint með samþykki beggja aðila en nauðgun skilgreind án samþykkis annars aðilans (Peterson og Muehlenhard, 2007). Þessi flokkun er ágætur byrjunarpunktur, sérstaklega þar sem áhersla er lögð á að samþykki þurfi að vera gefið til þess að um sé að ræða eðlilegar aðstæður.

Flokkunin vekur þó upp ákveðnar spurningar. Hvernig á að gefa kynferðislegt samþykki? Af framangreindum dómsmálum mætti svara þessu á þann veg að samþykki þurfi að vera munnlegt, það er, gefa þurfi til kynna með orðum að viðkomandi sé samþykkur því sem fram fer. Fræðimenn hafa þá sýnt fram á að fólk tjáir samþykki sjaldnast með orðum í kynferðislegum aðstæðum (Hall, 1998; Hickman og Muehlenhard, 1999). Þá vaknar einnig spurningin: Hvenær á að gefa kynferðislegt samþykki? Er munur á því hvernig fólk tjáir og túlkar kynferðislegt samþykki eftir tengslum á milli þeirra? Terry Humphreys (2007) er fræðimaður sem hefur leitað svara við síðarnefndum spurningum í gegnum rannsóknir sínar. Niðurstöður hans gefa til kynna að samskipti séu formlegri þegar um sé að ræða fyrstu kynni milli aðila og tjáning og túlkun samþykkis því skýrari. Með auknum kynnum milli aðila verða samskiptin þá óformlegri og tjáning og túlkun samþykkis því óljósari. Framangreind flokkun Peterson og Muehlenhard (2007) er því ágætur byrjunarpunktur sem vekur upp áhugaverðar og nauðsynlegar pælingar um hlutverk kynferðislegs samþykkis.

Tilgangur þessa verkefnis er að skoða túlkun ungs fólks á kynferðislegu samþykki í aðstæðum tengdum íslensku skemmtanalífi. Sérstök áhersla verður lögð á að skoða hvort munur sé á túlkun eftir því hvernig tengsl eru á milli þeirra aðila sem túlkunin á við um og hvort kynjamunur sé á þeirri túlkun. Frá 2012 hefur höfundur unnið hjá lögreglunni á höfuðborgarsvæðinu sem borgaralegur starfsmaður. Á tímabili var það hluti vinnu höfundar að endurrita hljóðupptökur úr skýrslutökum yfir brotapolum og sakborningum í kynferðisbrotamálum. Við þá vinnu vaknaði áhugi á því að skoða það viðfangsefni sem þessi

rannsókn fjallar um. Enn fremur víkkaði sú vinna sjóndeildarhring höfundar hvað varðar þessi flóknu samskipti sem eiga sér stað milli aðila í slíkum aðstæðum.

Uppbygging þessa verkefnis er með eftirfarandi hætti. Byrjað verður á því að fjalla um ráðandi staðalímyndir tengdum nauðgunum sem finnast í nútímasamfélagi. Því næst verður farið stuttlega yfir helstu kenningarlegu sjónarhorn er varða nauðganir. Að því loknu verður farið yfir helstu einkenni kynferðisofbeldis á Íslandi og erlendis með áherslu á nauðganir. Þar á eftir verður farið í ítarlega umfjöllun um kynferðislegt samþykki; skilgreiningu þess, mun á milli vilja og samþykkis, helstu rannsóknir ásamt því að fjallað verður um tjáningu og túlkun kynferðislegs samþykkis milli kunnugra aðila. Þá verður einnig fjallað sérstaklega um rannsókn Humphreys (2007), sem stuðst var að hluta til við gerð þessarar rannsóknar. Því næst verður farið yfir markmið rannsóknarinnar ásamt því að rannsóknarspurningar verða lagðar fram. Að lokum verða kynntar niðurstöður rannsóknar á viðfangsefni verkefnisins þar sem leitast verður að svara þeim rannsóknarspurningum sem settar voru fram í byrjun.

2 Staðalímyndir nauðgana

Til eru ákveðnar staðalímyndir af nauðgunum og er oft talað um svokallaðar goðsögur (*myths*) í því samhengi. Þessar staðalímyndir eru þá oft mjög frábrugðnar því hvernig nauðgunarbrot eru í raun. Fræðimenn hafa greint staðalímyndir í tengslum við nauðganir sem hafa fengið nafnið „*hin klassíska nauðgun*“ (*the classic rape*). Þessi staðalímynd er sú sem við sjáum oft í kvikmyndum og vinsælum sjónvarpsþáttum. Í klassískri nauðgun er gerandi alveg ókunnugur þolandi og nauðgunin á sér stað á stað í umhverfi sem er afskekkt og oftar en ekki úti við, til dæmis í húsasundi. Það sem einkennir þessa staðalímynd einna helst er þá að þolandi er með sjáanlega, líkamlega áverka eftir árásina (Weis og Borges, 1973; Hayes, Abbott og Cook, 2016).

Margar rannsóknir hafa sýnt fram á að túlkun fólks á nauðgunarmálum byggist oft að miklu leyti á staðalímyndum sem þessum (Bohner og Schwartz, 1996; Lonsway og Fitzgerald, 1995). Til að mynda hafa niðurstöður slíkra rannsókna bent á að þolendur nauðgana sem höfðu einhver tengsl við gerendur fengu minni samúð heldur en þolendur sem höfðu engin tengsl við gerendur (Bridges og McGrail, 1989).

Fræðimenn hafa tengt notkun staðalímynda í nauðgunarmálum við misrétti milli kynjanna (*sexism*). Glick og Fiske (1996) túlka misrétti milli kynjanna á tvo vegu: Neikvætt kynjamisrétti (*hostile sexism*) og jákvætt kynjamisrétti (*benevolent sexism*). Neikvætt kynjamisrétti stafar af fordómum sem eru til staðar í samfélaginu. Líkt og nafnið gefur til kynna snýst neikvætt kynjamisrétti um að tengja neikvæða fordóma við annað hvort kynið í gegnum staðalímyndir. Jákvætt kynjamisrétti einkennist hins vegar af viðmóti sem byggir á kynjahlutverkum í samfélaginu. Dæmi um neikvætt kynjamisrétti eru staðalímyndir sem byggja á þeim fordómum að konur séu ekki jafn hæfar karlmönnum í ýmis stjórnunarstörf, þá sérstaklega eftir barneignir. Jákvætt kynjamisrétti væri þá til að mynda þær staðalímyndir að konur séu hæfari heldur en karlmenn í að vera aðalumönnunaraðili barna sinna.

Samkvæmt Glick og Fiske (1996) er kynjamisrétti í samfélaginu tvíátta (*ambivalent*) og þjónar því tvíþættum tilgangi, þá sérstaklega gegn konum. Í raun má sjá þessa skiptingu þeirra fyrir sér sem tvo enda á mælistiku þar sem einn endinn bendir til þess að vera slæm (*bad*) samsömun við staðalímyndir og annar táknar það að vera góð (*good*) samsömun við staðalímyndir. Jákvætt kynjamisrétti beinist að þeim konum sem ná að samsama sig hefðbundnum kvenhlutverkum í samfélaginu en neikvætt kynjamisrétti beinist að þeim sem

fylgja ekki þessum hlutverkum. Í raun þjónar þá skilgreiningin á milli þessara staðalímynda sem viðmið á því hvenær réttlæta megi eða afsaka ýmiskonar hegðun eða viðmót gegn konum.

Niðurstöður rannsókna hafa rennt stoðum undir þessa skiptingu staðalímynda kynjamisréttis. Það hefur lengi vel fylgt staðalímyndum kvenna að þær eigi ekki að vera mjög kynferðislega virkar. Í þessu samhengi hafa rannsóknir sýnt að kvenkyns þolendur sem hafa verið virkar kynferðislega fyrir nauðgun fengu mun minni samúð heldur en kvenkyns þolendur sem voru það ekki fyrir atburðinn. Þetta hefur verið tengt við svokallað *victim-blaming* þar sem meiri áhersla er lögð á að greina hegðun þolanda fyrir nauðgunina heldur en ásetning og gjörðir gerandans (Abrams, Viki, Masser og Bonner, 2003; Hayes, o.fl., 2016).

Abrams, og félagar (2003) gerðu rannsókn á háskólastúdentum þar sem þeim var kynnt atburðarás sem fól í sér nauðgun þar sem gerandi og þolandi þekktust fyrir atburðinn eða þar sem gerandi og þolandi voru ókunnugir. Einnig lögðu þeir fyrir spurningalista þar sem tilvist staðalímynda jákvæðs kynjamisréttis voru metnar hjá hverjum þátttakanda (frá lágu stigi yfir í hátt stig). Eftir að hafa kynnt sér það sem fram fór á milli þessara tilbúnu aðila voru þátttakendur beðnir um að gefa til kynna upp að hvaða marki þeir töldu að nauðgunin væri þolandanum að kenna. Niðurstöður þeirra gáfu til kynna að munur var á túlkun þátttakanda á aðstæðum þar sem þolandi og gerandi þekktust fyrir nauðgunina. Þeir þátttakendur sem höfðu sterkar staðalímyndir jákvæðs kynjamisréttis töldu mun frekar en aðrir að þolandi ætti einhverja sök á því sem fram fór þegar tengsl voru á milli þolanda og geranda. Áhugavert þótti að engin tengsl fundust á milli þess að þátttakendur höfðu sterkar staðalímyndir jákvæðs kynjamisréttis og hvort þolandi ætti sök á því sem fram fór þegar engin tengsl voru á milli aðila.

Þeir félagar gerðu svo aðra sambærilega rannsókn þar sem skoðuð voru tengsl milli staðalímynda kynjamisréttis og túlkun á gerandanum í nauðgunarmálum. Það sem þeir skoðuðu til viðbótar í þessari rannsókn var mat þátttakanda á refsingu geranda. Niðurstöður gáfu til kynna að þátttakendur töldu sök geranda vera minni þegar tengsl voru á milli geranda og þolanda heldur en þegar engin tengsl voru til staðar. Þá töldu þátttakendur einnig að gerendur í slíkum málum ættu að fá mildari refsingu heldur en þegar aðilar voru ókunnugir hvor öðrum. Niðurstöður bentu einnig til þess að þátttakendur sem höfðu sterkar staðalímyndir kynjamisréttis ætluðu geranda minni sök og mildari refsingu en aðrir þátttakendur þegar tengsl voru á milli geranda og þolanda. Líkt og í fyrri rannsókn þeirra

félaga höfðu staðalímyndir kynjamisréttis engin áhrif þegar gerandi og þolandi þekktust ekki fyrir atburðinn (Viki, Abrams og Masser, 2004).

Það sem Viki og félagar (2004) ályktuðu um ofangreindar niðurstöður var að staðalímyndir kynjamisréttis hafa markverð áhrif á túlkun fólks á nauðgunarmálum sem eru ekki í samræmi við lög. Rannsóknir þeirra voru framkvæmdar í Bandaríkjunum þar sem dómskerfi notast við kviðdóm jafningja til þess að dæma í sakamálum. Í lögum er almennt ekki talað um eða gerður greinarmunur á mismunandi tengslum milli þolenda og gerenda í nauðgunarmálum, þá sér í lagi til refsíminkunar geranda.

Nauðgunarmál, þá sérstaklega þar sem tengsl eru á milli aðila fyrir nauðgunina, byggjast að stóru leyti á hvort samþykki hafi verið til staðar eða ekki. Í rannsókn Viki og félaga (2004) var atburðarás á milli aðila lýst með þeim hætti að neitun þolanda kom skýrt fram og gerandi beitti valdi til þess koma fram þvingun sinni. Í þeim aðstæðum ætti því að liggja fyrir að samþykki beggja aðila var ekki til staðar. Hins vegar virtust þátttakendur byggja túlkun sína á aðstæðum sem tengdust verknaðinum ekki beint, heldur voru í raun forveri verknaðarins líkt og tengsl milli aðila.

3 Kenningarlegt sjónarhorn á kynferðisofbeldi

Ráðandi staðalímyndir samfélagsins gera fólki auðvelt fyrir að túlka erfiðar aðstæður með því að útvega þeim fyrirfram gefnar hugmyndir. Líkt og áður sagði koma staðalímyndir úr menningu okkar og myndast þær út frá ráðandi hugmyndum samfélagsins hverju sinni. Fræðimenn hafa reynt að greina uppruna slíkra staðalímýnda með kenningarsmíði. Hér verður fjallað um tvær helstu kenningar sem varpa ljósi á ofangreindar staðalímyndir er varða túlkun kynferðislegs samþykkis: Kenninguna um félagsmótun kynhlutverka og kenninguna um kynferðisleg handrit.

3.1 Kenning um félagsmótun kynhlutverka (sex role socialization theory)

Þegar fræðimenn fóru að skoða nauðganir út frá félagsálfræðilegu sjónarhorni bentu margir á að nauðgun væri í raun afleiðing félagsmótunnar (*socialization*) kynjanna út frá hlutverkum þeirra í samfélaginu. Þetta var nokkuð vinsælt rannsóknarefni í kringum áttunda og níunda áratug síðustu aldar, þó þetta sé vissulega einkar vinsælt enn þann dag í dag meðal fræðimanna. Það hefur lengi vel verið vitað að félagsmótun kynjanna á sér stað með ólíkum hætti. Það telst til að mynda ekki félagslega æskilegt að konur eigi að vera opinskáar um áhuga og þörf sína fyrir kynlífi eða vera lauslátar. Karlar eiga hins vegar að stunda frumkvæðisvinnu í þessum efnum, það er, talið er félagslega æskilegt að þeir láti konur vita af þörf sinni og áhuga til þess að stunda kynlíf (Check og Malamuth, 1983).

Þar sem konur eru félagsmótaðar með þeim hætti að vera hlédrægar telst það ekki vera félagslega óæskilegt að karlar beiti þrautseigju í að ná sínu fram. Með öðrum orðum ýtir félagsmótun kvenna undir að konur veiti körlum viðnám þegar þeir gefa til kynna kynferðislegan áhuga sinn. Karlar búast við þessu viðnámi sem leiðir að því að þeir taka því jafnvel sem gefnu og halda ótrauðir áfram (Check og Malamuth, 1983).

Afleiðing af þessari félagsmótun kynjanna veldur því að það samfélag sem stuðlar að henni verður nokkuð „*nauðgunarvænt (rape supportive)*.“ Í nauðgunarvænu samfélagi er kynferðisleg þvingun séð sem eðlileg og félagslega æskileg út frá kynhlutverkum. Það er þó mikilvægt að taka fram að áhrif þessarar félagsmótunnar á kynhegðun kynjanna eru líklegust til að finnast í nauðgunum þar sem tengsl eru á milli aðila. Þó talað sé um nauðgunarvænt samfélag er ekki verið að halda því fram að nauðganir séu þar leyfðar með lögum. Í slíkum samfélögum eru vissulega til einstaklingar sem stimplaðir eru nauðgarar og þeir og gjörðir þeirra litin alvarlegum augum í samfélaginu. Staðalímynd þeirra er oft birt sem svo að þeir séu andlega veikir, stjórnlausir og ráðist á varnarlausar og ókunnugar konur. Það sem nauðgunarvænt samfélag dregur nafn sitt af endurspeglast í nauðgunum á milli kunnugra aðila. Í slíkum aðstæðum er til að mynda oft erfitt fyrir konuna að neita kynlífi, þá sérstaklega ef þessir sömu aðilar hafa áður stundað kynlíf. Í slíku samfélagi gerir félagsmótun kynjanna það að verkum að þau félagslegu æskilegu hlutverk sem ætlast er til af konum og körlum, hvetja jafnvel til þessara nauðgana (Check og Malamuth, 1983).

Kenningarlegt líkan af þessari félagsmótun kynjanna setur nauðgun upp sem nokkurs konar afleiðingu af félagslegu þroskaferli einstaklinga. Félagsmótun almennt telst til nokkurs

konar náms þar sem einstaklingar læra viðeigandi hegðun, bæði út frá þeirra eiginleikum sem og þeim aðstæðum sem hegðunin fer fram í. Í gegnum þessa félagsmótun læra kynin þá hegðun sem er viðeigandi af þeim í aðstæðum hverju sinni. Kynin læra einnig að lesa í þá hegðun sem viðeigandi er fyrir gagnstætt kyn í sömu aðstæðum. Líkt og áður hefur komið fram í þessari umræðu fara kynin því að ætlast til ákveðinnar hegðunar af gagnstæðu kyni (Bridges, 1991).

3.2 Kenning um kynferðisleg handrit (sexual script theory)

Kynferðisleg handrit er önnur kenning sem notar mismunandi félagsmótun kynjanna sem útskýringu á hegðun einstaklinga í kynferðislegum aðstæðum. Kynferðisleg handrit eru nokkurs konar hugrænar leiðbeiningar sem gefa einstaklingum vísbendi um hvernig eigi að hegða sér í tilteknum aðstæðum. Handritin draga þannig upp mynd af því hver eigi að gera hvað og hvenær í kynferðislegum aðstæðum. Þau gefa einnig til kynna í hvaða röð mismunandi hegðun eigi að gerast milli aðila. Þessi handrit gefa einstaklingum ákveðna beinagrind ef svo má að orði komast um það sem æskilegast sé að fari fram í kynferðislegum aðstæðum. Vissulega geta einstaklingar spunnið í ákveðnum aðstæðum eða hegðað sér á hátt sem er einkennandi fyrir þá en samt sem áður fylgt grundvallaratriðum handritsins (Byers, 1996; Ryan, 2011).

Kenningin um kynferðisleg handrit varð í raun til á sjöunda áratugnum og hefur fræðimaðurinn John H. Gagnon ásamt öðrum fjallað mikið um kenninguna í gegnum tíðina. Samkvæmt honum verða kynferðisleg handrit til á þremur sviðum: Menningarlegu, félagslegu og hugrænu (*intrapsychic*). Á menningarlegu sviði verða til handrit sem eru almennt notuð til viðmiðunar fyrir samfélag eða hóp fólks. Sem dæmi er talið nauðsynlegt í vestrænum samfélögum að kynferðislegt samþykki liggi fyrir áður en eitthvað kynferðislegt gerist á milli aðila. Á félagslegu sviði verða til handrit sem sameina þær upplýsingar sem verða á menningarlegu sviði við skilning einstaklingsins á því handriti. Gott dæmi um þetta eru upplýsingar sem einstaklingur fær frá menningu sinni um að hann eða hún verði að fá samþykki áður en eitthvað kynferðislegt gerist og svo túlkun hans eða hennar á samþykki þegar í aðstæðurnar er komið. Á hugrænu sviði verða svo til handrit sem endurspeglar innri hugarheim einstaklingsins, hvað hann eða hún vill og hvað ekki (Simon og Gagnon, 2011).

Þrátt fyrir að þessi svið séu útskýrð sem aðskildir hlutar kenningarinnar, eru þau í raun samþættuð. Það fer eftir aðstæðum hvaða handrit einstaklingurinn notar hverju sinni. Handritin eru þá ekki algjörlega formföst og í raun best að hugsa um þau sem nokkurskonar viðmiðunarpunkta. Til að mynda getur handritum verið breytt í ákveðnum aðstæðum til þess að uppfylla væntingar annarra. Með öðrum orðum eru aðstæður og samhengi þeirra mikilvægasti þátturinn í þróun handritanna. Tengsl milli aðila geta til dæmis haft mikil áhrif á túlkun samþykkis. Kynferðisleg handrit þjóna því þeim tilgangi að vera nokkurs konar

leiðarvísir þar sem innihald þeirra er háð þeim aðstæðum sem þau er skoðuð í og túlkun þess sem skoðar þau (Simon og Gagnon, 2011; Littleton og Dodd, 2016).

Í Bandaríkjunum hafa rannsakendur greint einkenni kynferðislegs handrits sem er mjög útbreitt þar í landi og hefur einfaldlega fengið nafnið hið hefðbundna kynferðislega handrit (*the traditional sexual script*). Byers (1996) hefur verið meðal þeirra sem greint hefur hið hefðbundna kynferðislega handrit með það að markmiði að greina kynjamun í innihaldi þess. Í hinu hefðbundna kynferðislega handriti er einungis gert ráð fyrir að um sé að ræða gagnkynhneigt samræði. Í greiningu sinni greinir Byers sex atriði sem gefa til kynna kynjamun í hinu hefðbundna handriti.

Í fyrsta lagi telur Byers (1996) að í handritinu séu karlar túlkaðir með of mikla kynþörf (*oversexed*) en konur túlkaðar með of litla (*undersexed*). Sem slíkir eru karlar túlkaðir með þeim hætti að þeir séu mjög uppteknir af kynlífi og séu alltaf tilbúnir og viljugir til þess að taka þátt í kynferðislegum athæfum. Konur eru aftur á móti túlkaðar á þann hátt að þær hafi litla eða jafnvel enga kynþörf, séu tregar til að stunda kynlíf og þegar þær stundi það sé nauðsynlegt að það þjóni einhverjum tilgangi eins og að sýna ást eða leið til fjölgunar. Enn fremur eru þær einnig túlkaðar með þeim hætti að þær séu kynferðislega ónæmar og það sé erfitt að fullnægja þörfum þeirra á því sviði.

Í öðru lagi er mikill munur á stöðu og virðingu innan túlkunarramma handritsins eftir því hvort um sé að ræða konur eða karla. Eftir því sem konur hafa meiri kynferðislega reynslu minnkar virði þeirra á meðan virði karla er talið aukast í sömu aðstæðum. Kynferðisleg reynsla virkar því sem jákvæður eiginleiki fyrir karla og gefur til kynna karlmennsku, kyngetu (*virility*), hylli (*attractiveness*). Kynferðisleg reynsla kvenna er hins vegar túlkuð sem neikvæður eiginleiki og gefur til kynna lauslæti, tilfinningalega brenglun og skort á kvenlegum gildum (Byers, 1996).

Í þriðja lagi eru karlar túlkaðir sem gefendur í kynferðislegum aðstæðum og konur þiggjendur. Vegna mikillar kynþarfar þeirra er ætlast til að þeir eigi fyrsta skrefið og eigi að ganga fram með mikilli þrautseigju í átt að frekari kynnum við konur. Þegar í kynferðislegar aðstæður er komið er til þess ætlast að karlar ráði þar algjörlega ferðinni. Í sömu aðstæðum eiga konur að vernda heiður sinn með því að vera kynkaldar. Þær eiga þó að vera viðbúnaðar þrautseigju karlmanna og bregðast af varkárni við gjörðum þeirra (Byers, 1996).

Í fjórða lagi er það hlutverk kvenna að skilgreina takmörk kynferðislegra athafna. Það hlutverk fellur í þeirra skaut þar sem þær hafa í raun ekki mikinn áhuga á kynlífi og þurfa að

standa vörð um heiður sinn. Þar af leiðandi er þess vænst af konum að þær sýni mótþróa við hegðun karlmannna og að þeir eigi að sýna þrautseigju. Jafnvel þó konur hafi áhuga á kynferðislegu athæfi, er til þess ætlast af þeim að þær sýni að minnsta kosti eitthvað hik. Þessi lýsing svipar mikið til þess sem fjallað var um að ofan í kenningu félagsmótunar kynhlutverka. Hið hefðbundna kynferðislega handrit er því í raun handrit sem er til staðar í nauðgunarvænu samfélagi. Handritið gerir ráð fyrir að karlmenn séu framhleyfnir og gangi nokkuð langt í að ná sínum vilja fram (Byers, 1996).

Síðustu tvö atriði Byers (1996) fjalla um mismunandi stöðu karla og kvenna innan hins hefðbundna kynferðislega handrits þegar kemur að samböndum milli kynjanna. Fimmta atriðið gefur til kynna að virði kvenna aukist ef þær sækist frekar í rómantísk sambönd en skyndikynni. Vegna þessa samþykki konur oft kynferðisleg athæfi til þess að halda karlmönnum nærri sér, í von um að nánd muni myndast á milli þeirra. Þar af leiðandi þurfa þær að vera tilbúnar að fullnægja þörfum karla til þess að viðhalda áhuga þeirra. Sjötta atriðið lýsir því hvernig ætlast er til þess að konur séu tilfinninganæmar, viðkvæmar og umhyggjusamar í samböndum. Af körlum er þess ætlast að þeir séu tilfinningadaufir, tillitslausir og jafnvel sjálfhverfir. Þetta síðasta atriði endurspeglar í raun það sem komið hefur fram í gegnum umfjöllun Byers (1996) í handritinu; að konur eigi fyrst og fremst að setja þarfir og langanir annarra á undan þeirra eigin.

Þegar farið er yfir greiningu Byers (1996) á hinu hefðbundna kynferðislega handriti má segja að henni svipi mikið til kenningarinnar um félagsmótun kynhlutverka sem farið var yfir hér að framan. Kenningarnar eru í raun nátengdar þar sem þær byggjast báðar á þeirri hugmynd að kynferðisleg hegðun sé lærd í gegnum félagsmótun. Þau gildi sem lærast í gegnum félagsmótun koma frá menningu hvers samfélags fyrir sig. Hið hefðbundna kynferðislega handrit er talið eiga ágætlega við um vestræn samfélög (Humphreys og Herold, 2007). Líkt og áður hefur komið fram er oft talað um „nauðgunarvæn samfélög“ þar sem gildi menningarinnar hvetja til hegðunar sem getur verið skilgreind sem kynferðisofbeldi (Check og Malamuth, 1983).

4 Helstu einkenni kynferðisofbeldis á Íslandi og erlendis

Hér á landi framkvæmir embætti Ríkislögreglustjóra svokallaða þolendakönnun árlega og er markmið hennar að skoða og meta reynslu landsmanna af afbrotum. Í slíkri könnun sem gerð var árið 2015 sögðust tæplega 2% þátttakenda hafa orðið fyrir kynferðisbroti á árinu 2014. Hlutfallslega flestir þolendur kynferðisbrota voru konur á aldrinum 18 til 25 ára og voru hlutfallslega flestir þolendur búsettir í miðborg Reykjavíkur. Í könnuninni var einnig spurt hvort þátttakendur hefðu orðið fyrir ofbeldi eða hótunum af hálfu maka árið 2014. Af þeim þátttakendum sem greindu frá ofbeldi eða hótunum af hálfu maka sagði 1% maka sinn hafa reynt að þvinga sig til kynferðislegra athafna. Í sömu könnun voru þátttakendur á höfuðborgarsvæðinu einnig spurðir út í hvaða afbrot þeir óttuðust mest að verða fyrir. Konur nefndu hlutfallslega oftast að þær óttuðust að verða fyrir afbrotum en karlar og vóg þar ótti við að verða fyrir kynferðisbroti þungast eða um 18% (Ríkislögreglustjóri, 2015).

Árið 2005 var gerð viðamikil rannsókn hér á landi sem byggðist á alþjóðlegu þolendakönnuninni (*International Crime Victims Survey (ICVS)*). Í þeirri könnun sögðust 6% svarenda hafa orðið fyrir kynferðisbroti á síðustu fimm árum, þar af tæplega 2% á árinu 2004. Þá sögðu um 11% þeirra sem urðu fyrir kynferðisbroti að um nauðgun hafi verið að ræða og um 10% sögðu að brotið hafi verið tilraun til nauðgunar. Af þeim sem höfðu orðið fyrir kynferðisbroti á þessu tímabili þekktu 38% svarenda ekki brotamanninn en 46% þekktu hann með nafni. Í flestum tilfellum var gerandi vinnufélagi, náinn vinur, ættingi, núverandi/fyrirverandi maki eða sambýlismaður. Algengasti vettvangur kynferðisbrota var þá í miðborg Reykjavíkur (Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005).

Afbrotatölfræði Ríkislögreglustjóra (2005) gefur til kynna að mikill meirihluti gerenda í tilkynntum eða kærðum kynferðisbrotum séu karlar. Flestir þeir sem kærðir voru árið 2005 voru þá á aldrinum 25 ára til 34 ára. Árið 2010 var Rannsóknarstofnun í barna- og fjölskylduvernd falið að gera rannsókn á ofbeldi karla gegn konum í nánnum samböndum að beiðni Félags- og tryggingamálaráðuneytisins. Í þeirri rannsókn sögðust rúm 24% kvenna hafa verið beittar kynferðislegu ofbeldi, þar af 13% sem sögðust hafa orðið fyrir kynferðislegu ofbeldi í formi nauðgunar eða tilraunar til nauðgunar. Tæp 3% kvenna sögðust hafa orðið fyrir kynferðislegu ofbeldi af hálfu núverandi eða fyrirverandi maka, þar af höfðu rúmlega 1% orðið fyrir nauðgun eða tilraun til nauðgunar (Elísabet Karlsdóttir og Ásdís A. Arnalds, 2010).

Erlendar rannsóknir sýna nokkuð svipaða mynd og lýst er hér að ofan. Meðal annars sýna bandarískar rannsóknir að konur á aldrinum 16 til 24 ára séu fjórum sinnum líklegri en aðrar konur til að verða fyrir nauðgun (Humphreys og Kahn, 2000). Á þessu aldursbili eru konur jafnt sem karlar líklegri til þess að vera í námi. Niðurstöður rannsókna í Bandaríkjunum hafa gefið til kynna að konur í háskólanámi séu líklegri til þess að verða fyrir nauðgun heldur en konur á sama aldursbili sem ganga ekki í skóla (Carmody, 2005). Í fimm áratugi hefur þessi tíðni haldist nokkuð stöðug þar sem 15 til 38% bandarískra kvenna á þessu aldursbili tilkynna á ári hverju að þær hafi orðið fyrir nauðgun eða alvarlegu kynferðisbroti (Fisher, Cullen og Turner, 2000; Tjaden og Thoennes, 2006).

Líkt og kom fram hér að ofan hafa niðurstöður íslenskra rannsókna gefið til kynna að meirihluti kynferðisbrotamála hérlendis eigi sér stað á milli kunnugra (*acquainted*) aðila (Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005). Þetta samræmist niðurstöðum erlendra rannsókna þar sem þær benda til þess að það sé mun líklegra að tengsl séu til staðar á milli aðila í kynferðisafbrotamálum en að svo sé ekki. Meðal annars sýndu niðurstöður einnar rannsóknar að í 90% tilvika þekktu þolendur kynferðisofbeldis gerendur sína. Í flestum tilvikum var gerandi þá bekkjarfélagi, vinur, kærasti, fyrrverandi kærasti eða kunningi (Fisher, o.fl., 2000).

Niðurstöður erlendra rannsókna hafa leitt í ljós mikil tengsl á milli áfengisneyslu ungs fólks og kynferðisofbeldis. Meðal annars gáfu niðurstöður þeirra rannsókna til kynna að mun líklegra var en ekki að þolandi, gerandi, eða báðir aðilar, hafi verið undir áhrifum áfengis þegar kynferðisbrot átti sér stað (Abbey, 1991; Abbey, 2002; Testa og Parks, 1996). Aðrar rannsóknir hafa sýnt að í 75% tilvika hafi þolandi, gerandi eða báðir aðilar, verið undir áhrifum áfengis þegar brot átt sér stað og að um hafi verið að ræða kunnuga aðila (Koss, Gidycz og Wisniewski, 1987). Hægt er að álykta að ofangreindar niðurstöður eigi ágætlega við um íslenskt samfélag. Eins og áður hefur komið fram hafa niðurstöður íslenskra rannsókna gefið til kynna að miðbær Reykjavíkur sé algengur vettvangur kynferðisbrota (Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005). Samkvæmt tölfræði lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu voru flest nauðgunarbrot tilkynnt eða kærð um helgar, nánar tiltekið frá miðnætti til sex um morguninn á aðfaranóttum laugardags og sunnudags, á tímabilinu 2011 til 2015 (Lögreglan á höfuðborgarsvæðinu, 2016).

Ef ofangreindar niðurstöður, bæði hérlendar og erlendar, eru teknar saman má segja að þolendur kynferðisofbeldis séu í meirihluta ungar konur og gerendur í meirihluta ungir

karlmenn (Humphreys og Kahn, 2000; Ríkislögreglustjóri, 2005; 2015). Í flestum tilvikum þekkjast brotapolí og gerandi með einhverjum hætti (Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005; Fisher, o.fl., 2000) Algengasti vettvangur kynferðisbrota er líklegur til þess að vera tengdur skemmtanalífi ungs fólks og líklegra er en ekki að þolandi, gerandi eða báðir aðilar séu undir áhrifum áfengis (Koss, o.fl., 1987; Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005). Sé miðað við íslenskt samfélag er líklegra að brotið gerist um helgar heldur en á virkum dögum (Lögreglan á höfuðborgarsvæðinu, 2016)

Hér að framan voru skoðaðar ráðandi staðalímyndir nauðganna og farið var í einkenni „*hinnar klassísku nauðgunnar*” sem er ein útbreiddasta staðalímynd slíkra brota. Helsta einkenni þeirrar staðalímyndar er að ókunnugur karlmaður ráðist á varnarlausu konu, helst úti við, og veiti henni sjáanlega og alvarlega áverka (Hayes, o.fl., 2016). Ofangreindar niðurstöður erlendra og íslenskra rannsókna gefa til kynna að nauðganir fari sjaldnast fram með þessum hætti (Fisher, o.fl., 2000; Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005). Waterhouse, Reynolds og Egan (2016) gerðu rannsókn þar sem þau skoðuðu 400 bresk nauðgunarmál sem kærð voru til lögreglu þar í landi með það markmið að skoða hversu hátt hlutfall þeirra svipaði til staðalímyndarinnar um „*hina klassísku nauðgun*.” Málin voru valin af handahófi á tímabilinu 2010 til 2010. Í ljós kom að ekkert málanna hafði öll einkenni staðalímyndarinnar, þar sem mjög lítill hluti málanna voru á milli ókunnugra aðila. Yfir 70% þeirra mála sem þau skoðuðu voru á milli kunnugra aðila. Þessar niðurstöður sýna hversu skakka mynd staðalímyndir gefa okkur af þessum alvarlegu brotum og ýta undir mikilvægi þess að almenningur sé upplýstur um raunveruleika þessara mála.

5 Kynferðislegt samþykki

Í kynferðislegum aðstæðum sem eiga sér stað undir eðlilegum kringumstæðum fara fram ákveðin samskipti milli aðila. Birtingarmyndir þessara samskipta geta verið með margvíslegum hætti, svo sem orðaskipti eða líkamstjáning. Líkt og í öðrum samskiptum milli manna getur eitthvað farið úrskeiðis í boðleiðum samskiptanna. Með öðrum orðum: Á milli aðilanna getur skapast ósætti, misskilningur og ágreiningur. Til dæmis geta tveir aðilar sem eru að eiga sín fyrstu kynni haft mismunandi hugmyndir um hvenær rétti tíminn sé til að stunda kynlíf í fyrsta skipti (Impett og Peplau, 2003; Jozkowski og Peterson, 2013). Niðurstöður rannsókna hafa meðal annars sýnt að konur vilja almennt bíða lengur en karlar með að stunda kynlíf þegar um fyrstu kynni er að ræða (Cohen og Shotland, 1996). Í tilfalli aðila sem eru giftir eða í sambandi snýr helsta ágreiningsefnið að því hvort og hvenær stunda eigi kynlíf, samkvæmt niðurstöðum rannsókna (Byers og O'Sullivan, 1996).

Á síðustu áratugum hafa margar herferðir sprottið upp í vestrænum samfélögum þar sem hvatt er til þess að aðilar séu vissir um að samþykki beggja aðila liggja fyrir í kynferðislegum aðstæðum. Slíkar herferðir leggja flestar áherslu á að ósk eftir samþykki sem og samþykkið sjálft verði að vera munnlegt. Eins og kom fram hér í byrjun hafa slíkar herferðir hérlendis lagt upp með slagorðum eins og „fáðu já“ eða „nei þýðir nei“. (Áshildur Bragadóttir og Theódóra Þórarinsdóttir, 1995; Velferðarráðuneytið, e.d.). Mikilvægi þessara herferða þarf ekki að vefengja enda kynferðisofbeldi mikið samfélagsmein. Fræðimenn og aðrir rannsakendur hafa þó bent á að kynferðisleg samskipti séu mun flóknari en slíkar herferðir leggja upp með. Til að mynda getur birtingarmynd samþykkis verið mismunandi eftir því hvernig tengsl eru á milli aðila (Humphreys, 2007).

5.1 Skilgreining kynferðislegs samþykkis

Charlene L. Muehlenhard hefur verið virk í rannsóknum á kynferðislegu samþykki undanfarna áratugi. Í rannsóknum hennar komst hún að því að kynferðislegt samþykki var skilgreint á mismunandi vegu eftir því við hvern var talað. Enn fremur tók hún eftir því að fræðimenn skoðuðu kynferðislegt samþykki í rannsóknum sínum án þess að skilgreina hvað í því fælist. Líkt og með aðrar hugsmíðar getur reynst erfitt að finna skilgreiningu á kynferðislegu samþykki sem er áreiðanleg, réttmæt og samþykkt af fræðaheiminum og samfélaginu. Í skilgreiningu kynferðislegs samþykkis felast nokkur hugtaksleg vandamál sem þarfnast athugunar áður en lengra er haldið (Hickman og Muehlenhard, 1999).

Eitt slíkt vandamál er hvort kynferðislegt samþykki sé álitid sem hugræn (*mental act*) eða líkamleg athöfn (*physical act*). Sem hugræn athöfn er kynferðislegt samþykki túlkað sem ákvörðun sem hver og enn tekur án nokkurar tjáningar. Vandamál við slíka skilgreiningu er augljóslega sú að nær ómögulegt getur reynst fyrir annan aðila að greina hvort viðkomandi sé samþykkur eða ekki. Sem líkamleg athöfn er kynferðislegt samþykki túlkað sem tjáning á samþykki, sem getur verið yrt eða óyrt. Líkt og fjallað var um hér að framan hefur mikil áhersla verið lögð á að samþykki eigi að vera yrt og koma skýrt og greinilega fram. Samþykki sem er óyrt getur verið tvírætt og eykur þá líkurnar á misskilningi milli aðilanna. Í slíkum aðstæðum getur annar aðilinn talið að samþykki liggja fyrir, þar sem skýr neitun kom ekki fram, eða sá aðili getur notfært sér aðstæður og fengið sínu framgengt (Hickman og Muehlenhard, 1999).

Sem almennar leikreglur milli einstaklinga á þessu sviði hafa skilgreiningarnar á kynferðislegu samþykki oft blandast inn í það sem er sett í lög og reglur. Kynferðislegt samþykki er í raun hornsteinn þess þegar meta á hvort um hafi verið að ræða brotlega hegðun í kynferðislegum aðstæðum. Í þessu samhengi hefur það verið nefnt að aðilar eigi að gera ráð fyrir því að samþykki liggja ekki fyrir, þar til það kemur skýrt fram, yrt eða óyrt. Fram hafa komið skilgreiningar sem eru á þann veg að aðilar eigi að gera ráð fyrir að samþykki liggja fyrir, þar til annað kemur fram. Það gefur auga leið að seinni skilgreiningin er nokkuð vafasöm, þar sem hún býður upp á að aðilar misskilji aðstæður eða notfæri sér þær líkt og áður var nefnt. Þegar kynferðislegt samþykki er skilgreint er mikilvægt að skoða þær aðstæður sem hegðunin fer fram í. Eitt dæmi um það er ef annar eða báðir aðilar eru undir áhrifum vímugjafa, en þá er líklegra en ekki að skynjun þeirra sé skert á því sem fram fer. Þar

af leiðandi er líklegt að aðili geti ekki komið frá sér samþykki eða neitun sökum ástands (Hickman og Muehlenhard, 1999).

Hickman og Muehlenhard (1999) skilgreindu kynferðislegt samþykki á þennan einfalda veg: Samskipti, yrt eða óyrt, sem gefa til kynna vilja til þess að taka þátt í kynferðislegu athæfi (*freely given verbal or nonverbal communication of a feeling of willingness to engage in sexual activity*). Samkvæmt þeim eru í þessari skilgreiningu tveir lykilþættir sem verða að vera til staðar: Í fyrsta lagi krefst kynferðislegt samþykki ákveðinnar þekkingar, það er, einstaklingur verður að skilja hvað hann eða hún er að samþykkja til þess að það geti talist löglegt. Slík þekking felur meðal annars í sér að aðili geri sér grein fyrir hvers af honum er vænst í aðstæðunum. Í öðru lagi er kynferðislegt samþykki háð því að það sé gefið af fúsum og frjálsum vilja. Einstaklingur getur ekki samþykkt að taka þátt í kynferðislegu athæfi ef hann eða hún er þvinguð eða með skerta meðvitund.

Skilgreining Hickman og Muehlenhard (1999) er skýr og felur í sér að miðlun kynferðislegs samþykkis geti verið bæði yrt og óyrt. Það sem skilgreiningin felur einnig í sér er að miðlun samþykkisins gefi til kynna vilja til þess að taka þátt í því sem fram fer. Samkvæmt þeim er mjög mikilvægt að vilji (*willingness*) aðila til þess að taka þátt í kynferðislegu athæfi sé skoðaður í samræmi við kynferðislegt samhengi. Þá telja þær mikilvægt að greint sé á milli vilja og samþykkis í slíkum aðstæðum.

5.2 Munur á vilja og samþykki

Þegar kynferðisleg löngun (*sexual wanting*) er skoðuð af fræðimönnum er í flestum tilvikum stuðst við líkan sem greinir kynlíf sem umbeðið (*wanted*) eða óumbeðið (*unwanted*). Í umbeðnu kynlífi langar eða vilja báðir aðilar stunda kynlíf en í óumbeðnu kynlífi vill eða langar annan aðilann það ekki. Líkanið er óformlegt í þeim skilningi að fræðimenn nefna það sjaldnast til leiks, en skilgreina hins vegar kynferðislega löngun á þann hátt sem líkanið gerir. Í líkaninu er umbeðið kynlíf talið vera með samþykki beggja aðila. Óumbeðið kynlíf er þá talið vera án samþykkis annars aðilans. Í fyrstu er erfitt að finna vandkvæði á þessari einföldu skilgreiningu líkansins. Í mannlegri hegðun er vilji eða löngun og gjörð oftast tengd saman. Við hugsum sem svo að einstaklingur ákveði að gera eitthvað af þeirri ástæðu að hann eða hún vill eða langar að gera það (Muehlenhard og Peterson, 2005).

Peterson og Muehlenhard (2007) gagnrýna ofangreint líkan vegna einfaldleika þess. Ein helsta gagnrýni þeirra á líkanið snýr að því að umbeðið kynlíf sé í raun jafngilt samþykku kynlífi. Einnig gagnrýna þær að líkanið geri ekki ráð fyrir að hegðun og löngun geti verið tvíræðin. Í líkaninu er ómögulegt að kynlíf geti verið umbeðið en samt án samþykki annars aðilans. Að sama skapi er ómögulegt að kynlíf geti verið óumbeðið en samt með samþykki annars aðilans. Því er vilji eða löngun til þess að stunda kynlíf algjörlega jafngilt samþykki í líkaninu. Að þeirra mati gengur líkanið því ekki upp í núverandi mynd. Rannsóknir hafa sýnt fram á að flestir finni sig einhvern tímann á lífsleiðinni í kynferðislegum aðstæðum þar sem fólk er á báðum áttum um hvort það vilji eða langi til að taka þátt í því sem fram fer (O'Sullivan og Gaines, 1998). Þá hafa rannsóknir einnig gefið til kynna að fólk finni fyrir vilja og löngun til þess að stunda kynlíf á sama tíma og það finnur fyrir tilfinningu sem gefur til kynna að það vilji eða langi það ekki (Tolman og Szalacha, 1999).

Samkvæmt Peterson og Muehlenhard (2007) er það að vilja eitthvað jafngilt því að langa í það, óska sér þess eða álíta sem svo að það sem um ræðir sé jákvætt. Hvað samþykki varðar er einstaklingurinn viljugur (*willing*) eða samþykkur því sem fram fer. Að vilja eða langa í eitthvað getur þá haft áhrif á það hvort viðkomandi sé samþykkur, en þessar tvær hugsmíðar eru þó ekki samsvarandi hvor annarri. Einstaklingur getur verið samþykkur eða viljugur til þess að gera eitthvað sem fram fer þó hann vilji eða langi það ekki. Ágætt dæmi um þetta er um einstakling í sambandi sem hugsar sér til framhjáhalds. Viðkomandi langar eða vill stunda kynlíf með öðrum en maka hans eða hennar en hann er samt ekki samþykkur

eða viljugur til þess að gera það. Eins getur þessi sami einstaklingur samþykkt að stunda kynlíf með maka sínum án þess að hann eða hún vilji eða langi það.

Þessi gagnrýni Peterson og Muhlenhard (2007) bendir þó ekki til staðreynda sem eru nýjar af nálinni. Til að mynda skoðuðu O'Sullivan og Allgeier (1998) kynlífshegðun gagnkynhneigðra para sem voru í sambúð. Niðurstöður þeirra leiddu í ljós að á tveggja vikna tímabili sögðust 50% kvenkyns þátttakenda og 26% karlkyns þátttakenda hafa samþykkt að stunda kynlíf þó þau hafi ekki viljað það. Ástæður sem þátttakendur gáfu fyrir þessu var að þeir höfðu meðal annars samþykkt kynlífið til þess að fullnægja þörfum hins aðilans, efla nánd og koma í veg fyrir erfiðleika í sambandinu. Reneau og Muehlenhard (2007) gerðu rannsókn þar sem ástæður þess að einstaklingar samþykki oft kynlíf án þess að vilja það voru sérstaklega skoðaðar. Helstu ástæður sem þátttakendur þeirra nefndu voru að þeir vildu koma í veg fyrir særðar tilfinningar hins aðilans. Þeir töldu sig vera „skylduga“ til þess að stunda kynlíf vegna þess að hinn aðilinn hafði gert eitthvað fyrir hann.

5.3 Rannsóknir á kynferðislegu samþykki

Rannsóknir á kynferðislegu samþykki eru nokkuð nýjar af nálinni. Það hefur vissulega verið mjög vinsælt rannsóknarefni í gegnum tíðina að skoða kynferðisofbeldi þar sem samþykki er ekki til staðar. Hins vegar hefur kynferðislegt samþykki ekki verið skoðað sem sér viðfangsefni í mörgum rannsóknum þar sem áhersla er lögð á að skoða skynjun og túlkun þess. Þær rannsóknir sem skoðað hafa kynferðislegt samþykki hafa í flestum tilvikum einblínt á birtingarmynd þess milli einstaklinga sem eru kunnugir hvor öðrum (Hickman og Muehlenhard, 1999; Humphreys, 2004).

Hickman og Muehlenhard (1999) skoðuðu hvernig ungt fólk gaf til kynna og tjáði kynferðislegt samþykki. Þátttakendur fengu að sjá atburðarás milli tveggja aðila þar sem annar aðilinn byrjaði á kynferðislegri hegðun. Þátttakendur voru svo beðnir um að gefa til kynna hvernig þeim þótti líklegast að þeir sjálfir myndu bregðast við slíkri hegðun í svipuðum aðstæðum. Til þess gátu þeir valið úr 34 mögulegum viðbrögðum og voru þeir einnig beðnir um að gefa til kynna hversu oft þeir myndu sýna þessi viðbrögð í svipuðum aðstæðum. Niðurstöður sýndu að kynferðislegt samþykki var gefið til kynna á mjög fjölbreyttan máta. Með þáttgreiningu tókst rannsokendum að flokka þau viðbrögð eða vísbendi sem gáfu til kynna samþykki í tvo flokka; Bein/ýrt vísbendi og óbein/óýrt vísbendi. Bein vísbendi voru greind sem ákveðin og skýr þar sem samþykki var gefið til kynna með orðum (til dæmis með því að segja „ég vil stunda kynlíf með þér“). Óbein vísbendi voru greind sem dulin og tvíræð þar sem samþykki var gefið til kynna án orða (til dæmis með líkamstjáningu).

Hall (1998) skoðaði tjáningu kynferðislegs samþykkis í aðstæðum sem enduðu á samförum milli karls og konu (*coital*) og kynferðislegri hegðun sem fól ekki í sér samfarir (*non-coital*). Þátttakendur hans voru háskólanemar sem voru kynferðislega virkir. Niðurstöður hans sýndu að í langflestum tilvikum tjáðu háskólanemarnir frá því að kynferðisleg hegðun færi fram án þess að skýrt samþykki beggja aðila lægi fyrir. Í þeim tilvikum sem háskólanemar sögðu að samþykki væri oftast gefið eða óskað yrði eftir því fól hegðun í sér samfarir eða endaparmsmök. Kynferðisleg hegðun eins og kossar og þukl var þá í flestum tilvikum talin hegðun þar sem ekki þótti nauðsynlegt að skýrt samþykki lægi fyrir. Það sem kom einnig fram í rannsókninni var að þegar samþykki var gefið birtist það í flestum tilvikum óbeint eða án orða. Þetta var þó mismunandi eftir því um hvers konar hegðun var að ræða. Til að mynda lá munnlegt samþykki fyrir í um helmings atvika þegar um var að ræða

samfarir. Þessar niðurstöður benda til þess að hægt sé að setja kynferðislega hegðun á nokkurs konar mælistiku, þar sem mikilvægi samþykkis eykst eftir því sem hegðunin verður nánari.

Beres, Herold og Maitland (2004) gerðu rannsókn þar sem þau skoðuðu og greindu kynferðislegt samþykki hjá samkynhneigðum. Þátttakendur tóku þátt í netkönnun þar sem þeir voru beðnir um að gefa til kynna hvenær og með hvaða hætti þeir notuðu 26 vísbendi (munnleg eða hegðunarleg) til þess að hefja eða samþykkja kynferðislegt athæfi. Niðurstöður sýndu að í langflestum tilvikum voru notuð óbein vísbendi, líkt og líkamstjáning, til þess að biðja um og gefa til kynna samþykki í slíkum aðstæðum. Þessar niðurstöður áttu þá við um bæði karla og konur sem stunduðu kynlíf með sama kyni.

Ef niðurstöður ofangreindra rannsókna eru teknar saman má flokka helstu birtingarmyndir kynferðislegs samþykkis í tvo flokka; yrt eða líkamlegt samþykki. Þetta á þá við bæði um tjáningu og túlkun þess (Hickman og Muehlenhard, 1999). Þá benda niðurstöður rannsókna til þess að einstaklingar reiði sig frekar á tjáningu og túlkun samþykkis út frá líkamstjáningu (Beres, o.fl., 2004). Svo virðist einnig sem tjáning og túlkun samþykkis sé aðstæðubundin og eftir því um hvers konar hegðun er að ræða. Í þessu samhengi hefur verið talað um að hægt sé að setja kynferðislega hegðun á mælistiku þar sem samþykki er frekar krafist þegar hegðunin er orðin nánari (Hall, 1998).

Ofangreindar rannsóknir gefa ágæta innsýn í ferli og birtingarmyndir kynferðislegs samþykkis. Sér í lagi gefa þær góða mynd af mismunandi birtingarmyndum samþykkis og hvernig tilgangi ákveðin vísbendi þjóni í tjáningu og túlkun þess. Líkt og rannsókn Hall (1998) gaf til kynna er túlkun og tjáning kynferðislegs samþykkis aðstæðubundin. Fræðimenn hafa bent á að þetta sé lykilatriði þegar skoða eigi kynferðislegt samþykki. Það sem flokkast getur til mismunandi aðstæðna í þessu samhengi er til að mynda breytileg hegðun sem samþykkið snýr að og mismunandi tengsl milli aðila (Hickman og Muehlenhard, 1999; Humphreys og Herold, 2007). Það sé því mjög mikilvægt að skoða kynferðislegt samþykki í samræmi við aðstæður og tegund hegðunar, bæði þegar um er að ræða tjáningu þess sem og túlkun.

Þegar skoða á túlkun kynferðislegs samþykkis er mikilvægt að skoða það út frá sjónarhorni samfélagsins (*macro*) jafnt og frá sjónarhorni einstaklingsins (*micro*). Hvað varðar nauðganir þar sem fullorðnir aðilar eiga í hlut er það almennt ályktað frá sjónarhorni samfélagsins að athæfið sé túlkað sem alvarlegra ef aðilarnir eru ókunnugir hvor öðrum en ef þeir eru kunnugir. Þegar þolandi þekkir ekki geranda í slíkum málum er það oftast túlkað sem

svo að það hafi mun alvarlegri afleiðingar í för með sér, bæði sálrænar sem og líkamlegar, fyrir þolanda (Barnett, Quackenbush, Sinisi, Wegman og Otney, 1992; Bell, Kuriloff og Lottes, 1994; Bridges, 1991). Þessi samfélagslega túlkun er í takt við ráðandi staðalímyndir nauðgana sem fjallað var um hér að framan.

5.4 Tjáning og túlkun kynferðislegs samþykkis milli kunnugra aðila

Undir eðlilegum kringumstæðum er hægt að áætla að kynlífshegðun milli tveggja aðila breytist eftir lengd sambands þeirra. Fólk verður nánara hvort öðru og lærir meira inn á það hvað hinum aðilanum líkar og líkar ekki. Eftir því sem kynni á milli aðila aukast er einnig eðlilegt að áætla að tjáning og túlkun kynferðislegs samþykkis breytist. Þegar um er að ræða fyrstu kynni eru kynferðisleg samskipti þá formlegri, þar sem líklegt er að báðir aðilar séu ekki fullvissir um hvað hvor öðrum líkar. Með auknum kynnum er þá hægt að áætla að samskiptin verði óformlegri og tjáning og túlkun kynferðislegs samþykkis þar af leiðandi óljósari. Því lengur sem sambandið varir er líklegra en ekki að tjáning og túlkun kynferðislegs samþykkis verði óyrt þar sem aðilar þekkja betur inn á líkamstjáningu hvor annars (Humphreys, 2007)

Shotland og Goodstein (1992) voru fyrstu fræðamennirnir sem skoðuðu og þróuðu kenningu um áhrif fyrri kynlífshegðunar á túlkun seinni kynlífshegðunar milli aðila. Kenning þeirra var að þegar einstaklingar höfðu stundað kynlíf og myndað tengsl yrðu væntingar til hvor annars um að viðhalda þessum tengslum. Þeir gerðu rannsóknir þar sem þessi kenning þeirra var prófuð í aðstæðum sem lýstu nauðgun. Niðurstöður rannsókna þeirra sýndu að fólk var líklegra til þess að túlka aðstæður þar sem skýrt samþykki til kynlífs lá ekki fyrir sem viðunandi þegar aðilarnir höfðu stundað kynlíf að minnsta kosti 10 sinnum áður samanborið við aðeins einu sinni áður. Þegar aðilar höfðu einungis stundað kynlíf einu sinni áður voru þátttakendur líklegri til þess að telja að kynlífið hafi ekki verið með samþykki annars aðilans.

Monson, Langhinrichsen-Rohling og Binderup (2000) gerðu svipaða rannsókn þar sem þátttakendur áttu að meta það sem fram fór á milli aðila í smásögu (*vignette*). Í smásögunni var sagt frá alvarlegri nauðgun þar sem tengsl milli aðila voru mismunandi á milli þátttakenda. Niðurstöður þeirra leiddu í ljós að með auknum kynnum milli aðila (frá ókunnugum upp í hjón) minnkaði alvarleiki þess sem fram fór og þátttakendur voru líklegri til þess að skella skuldinni á meint fórnarlamb sögunnar.

Monson og félagar (2000) ályktuðu út frá þessum niðurstöðum að lykilþátturinn í túlkun þátttakenda á því sem fram fór í smásögunni hafi verið fyrri kynlífshegðun milli aðilanna í sögunni. Tengdu þau þetta við kenninguna um félagsmótun kynjanna sem fjallað var um hér að framan. Í grófum dráttum er þvingun kvenna til kynferðislegra athafna talin

vera „eðlileg“ í nauðgunarvænum samfélögum, sérstaklega þegar um er að ræða aðila sem eru kunnugir hvor öðrum.

Á síðari árum hefur Terry Humphreys (2007) verið virkur í rannsóknum á kynferðislegu samþykki með áherslu á að skoða túlkun þess eftir tengslum milli aðila. Hann telur að mikilvægt sé að skoða kynferðislegt samþykki undir „eðlilegri kringumstæðum“ heldur en Monson og félagar gerðu (2000). Í aðstæðum þar sem mikil ógn og þvingun er til staðar eru meiri líkur á að túlkun samþykkis skekkist út frá aðstæðunum sjálfum. Þar af leiðandi er mikilvægt að skoða kynferðislegt samþykki í aðstæðum þar sem engin bein ógn er til staðar. Túlkun samþykkis í slíkum aðstæðum er þá oft tvíræðari heldur en sú sem á sér stað í áður nefndum aðstæðum. Þegar túlkun kynferðisleg samþykkis er tvíræð eru komnar upp betri aðstæður til þess að meta hvaða þættir hafa áhrif á túlkunina.

Humphreys (2007) hefur þá lagt áherslu að skoða kynjamun á túlkun kynferðislegs samþykkis. Eins og fjallað var um hér að framan fer félagsmótun kynjanna fram með ólíkum hætti. Körlum er kennt að vera ágengir á meðan konum er kennt að vera til baka og áhugalausar um kynlíf (Check og Malamuth, 1983). Konum er þá kennt að setja mörkin um hvað megi og megi ekki í kynferðislegum aðstæðum. Þá er ætlast til þess af körlum að láta reyna á þessi mörk. Í kynferðislegum samskiptum milli gagnkynhneigðra er því hægt að áætla að karlar séu líklegri aðilinn til þess að óska eftir samþykki og konur líklegri aðilinn til þess að veita það eða ekki. Vegna mismunandi félagsmótunar og þeirrar staðreyndar að konur eru mun líklegri en karlar til að verða þolendur kynferðisbrota telur Humphreys að mikilvægt sé að skoða kynjamun á túlkun kynferðislegs samþykkis. Vegna þessa er líklegt að konum finnist tjáning og túlkun kynferðislegs samþykkis mikilvægari en körlum (Byers, 1996; Humphreys, 2007; Jozkowski og Peterson, 2013).

5.4.1 Rannsókn Terry Humphreys

Sú rannsókn sem notuð er sem viðmið við gerð þessa verkefnis er rannsókn Terry Humphreys sem hann gerði árið 2007. Í rannsókninni skoðaði Humphreys mun á túlkun kynferðislegs samþykkis eftir tengslum milli aðila og kyni þátttakenda. Þátttakendur voru kanadískir háskólastúdentar. Hann notaðist við smásögur þar sem sagt var frá atburðarás sem átti sér stað milli konu og karls og endaði með kynlífi. Atburðarásin var sögð frá sjónarhorni konunnar og byggð með það að leiðarljósi að tjáning og túlkun samþykkis væri tvíræð.

Smásögurnar voru allar eins að undanskildum mismunandi tengslum milli aðila; fyrstu kynni, kærustupar (þriggja mánaða samband) og hjón (gift í 2 ár). Í smásögunni var sagt frá konu og karli, Lisu og Kevin, sem stödd voru heima hjá Lisu. Eftir kvöldmat höfðu þau ákveðið að horfa á kvikmynd saman. Á meðan myndinni stendur byrjar Kevin að snerta Lisu á kynferðislegan hátt. Lisa hefur ekki áhuga á að byrja eitthvað kynferðislegt þar sem hún var nokkuð spennt fyrir kvikmyndinni. Hún gefur til kynna með hegðun (ýtir hönd Kevins frá sér) að hún vilji þetta ekki. Kevin þrjóskast við og á endanum gefur Lisa eftir og þau eiga samfarir. Öll samskipti milli Lisu og Kevin í smásögunni voru óyrt (Humphreys, 2007).

Í rannsókninni var stuðst við millihópasnið þar sem tengsl milli aðilanna í smásögunni voru mismunandi milli þátttakenda. Eftir lestur smásögunnar voru þátttakendur beðnir um að túlka það sem fram fór með því að svara fullyrðingum í tengslum við söguna. Að auki voru þátttakendur beðnir um að svara tveimur fullyrðingum sem tengdust ekki smásögunni. Þær fullyrðingar áttu að meta hversu mikilvægt þátttakendum fannst að kynferðislegt samþykki lægi fyrir og þá með hvaða hætti (Humphreys, 2007).

Tilgátur Humphreys (2007) voru tvenns konar. Fyrri tilgátan var að eftir því sem tengsl milli aðilanna í smásögunum jukust (fyrstu kynni, kærustupar og hjón) myndu þátttakendur frekar túlka sem svo að það sem fram fór hafi verið viðunandi, með samþykki beggja aðila og að samskipti milli þeirra hafi verið skýr. Seinni tilgátan var að karlar, frekar en konur, myndu túlka þessa tvíræðu atburðarás sem viðunandi, að samskipti milli þeirra hafi verið skýr og að samþykki hafi verið til staðar.

Niðurstöður studdu við ofangreindar tilgátur. Eftir því sem tengsl milli aðilanna í smásögunum jukust, bæði hvað varðar lengd sambands þeirra og aukna kynlífshegðun, voru þátttakendur líklegri til þess að finnast aðstæðurnar viðunandi, samskipti milli kynjanna

skýrari og með samþykki beggja aðila. Þegar um var að ræða fyrstu kynni var líklegra að þátttakendur töldu aðstæður vera tvíræðar. Þá gáfu niðurstöður til kynna að konur frekar en karlar töldu mikilvægt að túlkun og tjáning samþykkis þyrfti að vera með skýrari hætti. Þessi kynjamunur var óháður þeim tengslum sem gefin voru í smásögunum (Humphreys, 2007).

Þessar niðurstöður úr rannsókn Humphreys (2007) eru í samræmi við kenningu Shotland og Goodstein (1992) sem fjallað var um hér að ofan. Eftir því sem kynferðisleg tengsl á milli aðila verða meiri, því líklegra er að fólk ætlist til þess að þessum tengslum sé viðhaldið. Því er hægt að áætla að fólk túlki kynferðisleg samskipti milli aðila á mismunandi hátt eftir tengslum milli þeirra. Út frá kenningunni er því hægt að álykta að fólk sé líklegra til þess að telja meira viðunandi að óljós og óyrt kynferðisleg samskipti fari fram á milli kunnugra aðila heldur en ókunnugra.

Rannsókn Humphreys (2007) leiddi í ljós að svo virðist sem mikill munur verði á þessari túlkun fólks við minniháttar tengslamyndun. Með öðrum orðum sýndu niðurstöður fram á að mikill munur var á túlkun þátttakenda eftir því hvort þeir lásu smásögu þar sem um var að ræða fyrstu kynni eða kærustupar. Ekki var eins mikinn munur að sjá á túlkun þátttakenda eftir því hvort aðilarnir í smásögunum voru kærustupar eða hjón. Humphreys dró þá ályktun að um leið og kynferðisleg tengsl hafi myndast á milli aðila breytist hugmyndir fólks um mikilvægi kynferðislegs samþykkis og hvað sé viðeigandi hverju sinni. Fyrstu kynni virðast því vera nokkuð sérstakar aðstæður í þessu samhengi.

Þegar dregnar eru ályktanir um kynjamun út frá rannsókn Humphreys (2007) er mikilvægt að rifja upp megingilgang rannsókna sem skoða túlkun kynferðislegs samþykkis. Kjarni slíkra rannsókna er að meta hvort þátttakendur hafi túlkað sem svo að samþykki hafi verið tjáð eða gefið í kynferðislegum aðstæðum. Líkt og áður sagði eru kynferðisbrot sá brotaflokkur þar sem konur eru í miklum meirihluta brotaþolar. Flestar konur eru þá meðvitaðar um þessa staðreynd. Með þetta í huga er því hægt að áætla að konur séu varkárari í túlkun sinni á kynferðislegu samþykki þegar aðstæður eru tvíræðar. Þessa ályktun er hægt að tengja við félagsmótun kynjanna þar sem konur eru mótaðar með þeim hætti að verða nokkurs konar regluverðir hvað varðar kynferðisleg takmörk. Vegna þessa er vel hægt að áætla að konur hugsi meira um kynferðislegt samþykki í sínu daglega lífi heldur en karlar og séu þar af leiðandi varkárari í túlkun þess.

6 Markmið og rannsóknarspurningar

Markmið rannsóknarinnar er að skoða túlkun ungs fólks á kynferðislegu samþykki í aðstæðum tengdum íslensku skemmtanalífi. Meginmarkmiðið er að skoða og greina hvort munur sé á túlkun fólks á kynferðislegu samþykki eftir tengslum milli aðila. Að auki er það markmið rannsóknarinnar að skoða túlkanir þátttakenda á kynferðislegu samþykki þegar um er að ræða mat þeirra á refsiverðu athæfi, með tilliti til áhrifa tengsla á milli aðila í aðstæðunum. Markmið rannsóknarinnar er einnig að meta túlkun þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis eftir tengslum aðila sem túlkunin á við um. Að lokum er markmið rannsóknarinnar að meta hvort kynjamunur sé á framangreindri túlkun. Rannsóknarspurningar eru því eftirfarandi:

1. Breytist túlkun þátttakenda á kynferðislegu samþykki eftir því hvernig tengsl eru á milli aðila?
 - a. Hefur kyn þátttakenda áhrif á túlkun þeirra?
2. Þegar um er að ræða mat þátttakenda á refsiverðu athæfi í kynferðislegum aðstæðum, hafa tengsl milli aðilanna í aðstæðunum áhrif á túlkun þeirra?
 - a. Er til staðar kynjamunur á túlkun þeirra?
3. Er munur á túlkun þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis eftir tengslum milli aðila sem túlkunin á við um?
 - a. Hefur kyn þátttakenda áhrif á túlkun þeirra?

Fyrri rannsóknir hafa bent til þess að túlkun kynferðislegs samþykkis sé mismunandi eftir því hvort og hvernig tengsl séu á milli aðilanna sem túlkunin beinist að (Humphreys, 2007). Út frá þessu hafa fræðimenn ályktað að fyrri tengsl á milli aðila skapi ákveðnar væntingar um kynlífshegðun milli þeirra og með hvaða hætti samskipti milli þeirra séu viðeigandi í kynferðislegum aðstæðum (Shotland og Goodstein, 1992; Monson o.fl., 2000). Í rannsókn Humphreys (2007) kom fram kynjamunur á túlkun kynferðislegs samþykkis. Í stuttu máli bentu niðurstöður til þess að konur væru varkárari en karlar í túlkun sinni á kynferðislegu samþykki og að líklegri væri að þær áliti þetta mikilvægan þátt í kynferðislegum samskiptum. Ályktaði hann að þetta væri meðal annars vegna þeirrar staðreyndar að konur væru í meirihluta tilvika brotápolur í kynferðisbrotamálum. Konur væru þá meðvitaðar um þessa staðreynd sem leiðir til varkárni þeirra í túlkun samþykkis í slíkum aðstæðum.

Markhópur þessarar rannsóknar var ungt fólk á Íslandi og urðu íslenskir háskólastúdentar því fyrir valinu í úrtakssöfnun. Eins og áður sagði hefur túlkun kynferðislegs samþykkis ekki verið skoðuð hérlandis með þeim hætti líkt og gert er í þessari rannsókn. Íslenskar rannsóknir hafa bent til þess að einn helsti vettvangur nauðgana hér á landi sé miðbær Reykjavíkur, sem er einn helsti vettvangur skemmtanalífs ungs fólks á höfuðborgarsvæðinu (Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005). Þá hafa erlendar rannsóknir gefið til kynna að mikil tengsl séu á milli þessara brota og áfengisneyslu ungs fólks (Abbey, 2002; Testa og Parks, 1996). Ákveðið var því að sá vettvangur sem rannsókn þessi beinist að myndi snúa að skemmtanalífi ungs fólks á Íslandi.

Þó Ísland teljist til vestrænna samfélaga, líkt og Kanada, þá er vel hægt að áætla að menningarlegur munur finnist á milli samfélaganna. Munurinn getur til að mynda falist í mismunandi stefnumótamenningu og kynferðislegri hegðun samfélagsþegna. Það er því fróðlegt að skoða hvort túlkun íslenskra háskólastudenta á kynferðislegu samþykki sé með sambærilegu sniði og áður nefndar rannsóknir gáfu til kynna.

7 Aðferð

7.1 Þátttakendur

Þátttakendur voru nemendur við Háskóla Íslands sem stunduðu nám við skólann á vorönn 2016. Könnunin var send út til nemenda með tölvupósti og tóku alls 776 nemendur þátt í könnuninni, þar af 577 (75%) konur og 192 (25%) karlar. Aldursdreifing þátttakenda var eftirfarandi: Sex þátttakendur voru yngri en 20 ára (0,8%), 528 (68%) þátttakendur voru á aldrinum 20 til 29 ára, 133 (17,1%) þátttakendur voru á aldrinum 30 til 39 ára, 77 (10%) þátttakendur voru á aldrinum 40 til 49 ára, 25 (3,3%) þátttakendur voru á aldrinum 50 til 59 ára og sex þátttakendur (0,8%) voru eldri en 60 ára. Hjúskaparstaða þátttakanda var eftirfarandi: 307 (39,6%) þátttakenda voru einhleypir, 160 (20,6%) þátttakenda voru í sambandi, 147 (18,9%) þátttakenda voru í sambúð, 48 (6,2%) þátttakenda voru trúlofaðir, 110 (14,2%) voru giftir og 1 (0,1%) þátttakandi var ekkill/ekkjja.

Markhópur rannsóknarinnar var ungt fólk á Íslandi. Úrtak rannsóknarinnar samanstóð að mestu leyti af háskólanemum á aldrinum 20 til 29 ára (68%), þar af voru konur í meirihluta (75%). Þann 20. febrúar 2016 var kynjahlutfall innan Háskóla Íslands þannig að 65,9% nemenda voru konur og 34,1% nemenda voru karlar (Háskóli Íslands, 2016). Kjöráðstæður hefðu verið þær að fleiri karlar hefðu tekið þátt en raun bar vitni. Þegar kynjahlutfall innan skólans er skoðað sést að úrtak þessarar könnunar endurspeglar það ágætlega.

Notast var við millihópasnið í rannsókninni (sjá nánari útskýringu í kaflanum *Rannsóknarsnið og mælitæki* hér að neðan) þar sem valið var af handahófi (af því forriti sem könnunin var sett upp í) hvernig tengsl voru á milli aðila í smásögu sem þátttakendur lásu. Þátttakendur sem lásu smásögu þar sem aðilar voru að eiga sín fyrstu kynni voru 265 (34,1%) talsins. 295 (38,1%) þátttakendur lásu smásögu þar sem aðilarnir voru kærustupar og 216 (27,8) þátttakendur lásu smásögu þar sem aðilarnir voru hjón.

7.2 Rannsóknarsnið og mælitæki

Í rannsókninni var notast við meginlegar rannsóknaraðferðir með millihópasniði. Gagnaöflun fór fram með netkönnun sem sett var upp á vefsíðunni Surveygizmo.com. Rannsóknin var að hluta til byggð upp eftir erlendri rannsókn sem Terry Humphreys gerði árið 2007. Í rannsókninni var notast við smásögur (*vignettes*) þar sem sagt var frá atburðarás milli tveggja aðila, Bjarna og Önnu. Smásögurnar voru þrjár talsins og fékk hver þátttakandi eina til lestrar sem valin var af handahófi. Þátttakendur voru beðnir um að túlka það sem fram fór í smásögunni með því að svara fullyrðingum sem komu í kjölfarið. Þátttakendur voru einnig beðnir um að svara tveimur fullyrðingum sem voru ekki tengdar smásögunni sem þau lásu. Að lokum voru þátttakendur spurðir um kyn, aldur og hjúskaparstöðu. Hér verður farið nánar út í þau mælitæki sem notuð voru.

7.2.1 Smásögur

Einn meginmunur var á rannsókn Humphreys (2007) og þessarar og var það vettvangur smásagnanna og áfengisneysla aðilanna. Í rannsókn Humphreys var sami vettvangur í gegnum alla söguna; heimili konunnar. Í þessari rannsókn voru vettvangar tveir. Í byrjun sögunnar var vettvangurinn íslenskt skemmtanalíf í miðbæ Reykjavíkur en sagan endaði svo á heimili konunnar. Í rannsókn Humphreys var ekki getið á um hvort aðilarnir höfðu neytt áfengis. Í þessari rannsókn voru þátttakendur upplýstir í sögunni um áfengisneyslu beggja aðila og að Anna hafi fundið fyrir miklum áhrifum áfengis. Ástæða fyrir þessum mun á milli rannsóknanna tveggja snýst fyrst og fremst á mun á milli markmiða þeirra. Líkt og áður sagði sýna rannsóknir hér á landi að einn helsti vettvangur nauðganna er miðbær Reykjavíkur, sem er helsti vettvangur skemmtanalífs ungs fólks á Íslandi (Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005). Þá hafa erlendar rannsóknir gefið til kynna að tengsl séu á milli áfengisneyslu ungs fólks og nauðganna (Abbey, 1991; Abbey, 2002; Testa og Parks, 1996). Ákveðið var því að vettvangur þessarar rannsóknar yrði skemmtanalíf ungs fólks og að aðilarnir í smásögunni yrðu báðir undir áhrifum áfengis. Var þetta gert til þess að ná að endurspeglar aðstæður sem eru næstar því að vera sá vettvangur sem nauðganir eiga sér einna helst stað hér á landi.

Smásögurnar voru þrjár talsins og voru þær allar eins að undanskildum nokkrum atriðum sem mæla áttu mun á milli hópa (sjá viðauka A). Það sem aðgreindi sögurnar voru

tengsl á milli aðilanna, Bjarna og Önnu, en hugsað var sem svo að tengslin færu stighækkandi. Sögurnar voru skrifaðar frá sjónarhóli Önnu. Í sögu númer eitt voru Bjarni og Anna ókunnug, það er, um fyrstu kynni þeirra var að ræða. Í sögu númer tvö voru Bjarni og Anna í sambandi og höfðu verið kærustupar í rúma þrjá mánuði (ekki í sambúð þó). Í sögu númer þrjú voru Bjarni og Anna hjón og höfðu verið gift í rúm fjögur ár. Bjarni og Anna hittust á skemmtistað í miðbæ Reykjavíkur. Þegar leið á kvöldið fóru Bjarni og Anna saman heim í leigubifreið, en í sögu eitt og tvö fóru þau saman heim til Önnu og í sögu þrjú fóru þau saman heim í íbúð sem þau áttu bæði.

Þar sem um millihópasnið var að ræða fékk hver þátttakandi eina sögu til lestrar sem valin var af handahófi. Líkt og áður sagði fór gagnaöflun fram með netkönnun sem sett var upp á vefsvæðinu Surveygizmo.com. Könnunarforritið bauð upp á þann valmöguleika að velja eina sögu af handahófi. Smásögurnar voru byggðar upp með nokkur atriði í huga. Í fyrsta lagi þurftu smásögurnar að vera tvíræðar (*ambiguous*). Markmið rannsóknarinnar var að skoða túlkun þátttakenda á kynferðislegu samþykki. Það var því skilyrði að sögurnar væru með þeim hætti að þátttakendur þyrftu að styðjast við túlkun þeirra á aðstæðum þegar þeir svöruðu fullyrðingunum eftir á. Það er nokkuð algengt að fólk tengi kynferðislegt samþykki við eitthvað sem er neikvætt, líkt og nauðgun. Það þurfti að leggja þó nokkra vinnu í að gera sögurnar þannig að aðstæður væru ekki neikvæðar og að ekki væri um að ræða augljóslega þvingun eða yfirráð annars aðilans yfir hinum. Mikilvægt var að aðstæður væru með þeim hætti að það væri túlkunaratriði hvers og eins um hvort kynferðislegt samþykki hafi verið til staðar eða ekki. Í öðru lagi var áhersla lögð á að þátttakendur þyrftu að reiða túlkun sína á líkamstjáningu beggja aðilanna í sögunni, en ekki orðaskipti þeirra á milli. Í sögunni kemur því ekki fram munnlegt samþykki eða neitun, heldur áttu þátttakendur að meta það út frá hegðun aðilanna.

7.2.2 Fullyrðingar tengdar smásögu

Í kjölfar lesturs smásögunnar voru þátttakendur beðnir um að svara 20 fullyrðingum út frá túlkun þeirra á því sem fram fór í sögunni. Hér var stuðst að nokkru leyti við spurningalista sem Humphreys (2007) notaði í sinni rannsókn. Humphreys (2007) notaði 17 fullyrðingar í sinni rannsókn og voru þær þýddar og aðlagðar að þessari rannsókn. Rannsakandi bætti þá við þremur fullyrðingum:

1. *Í þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að Anna segði skýrt „nei“ ef hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna.*
2. *Í þessum aðstæðum voru báðir aðilar full færir um að lesa líkamstjáningu hvors annars til þess að meta hvort samþykki væri til staðar.*
3. *Í þessum aðstæðum var rétt hjá Bjarna að túlka líkamstjáningu Önnu (og hegðun hennar fyrr um kvöldið) sem samþykki hennar til kynlífsins.*

Svarmöguleikar voru á sjö punkta Likert kvarða: *Mjög sammála – sammála – nokkuð sammála – hvorki né – nokkuð ósammála – ósammála – mjög ósammála.*

Ásamt þessum 20 fullyrðingum sem tengdust smásögunni voru þátttakendur beðnir um að meta hvort þeim þótti þessi atburðarás sem fram fór í sögunni vera brotleg með lögum. Þátttakendur voru spurðir: *Segjum sem svo að Anna, persónan úr smásögunni sem þú varst að lesa, telji sig ekki hafa veitt Bjarna samþykki fyrir kynlífinu og telji hann hafa brotið gegn sér kynferðislega. Anna ákveður að kæra Bjarna fyrir nauðgun til lögreglu. Hvaða meðferð telur þú að sé hæfileg fyrir þetta tiltekna mál, þ.e. hvaða málsmeðferð telur þú að sé réttmætust út frá því sem fram kom í smásögunni?*

Svarmöguleikarnir voru fimm talsins: *Að málið fari aldrei til dómstóla og verði fellt niður eða rannsókn lögreglu verði hætt (þ.e. mér finnst það sem fram fór á milli Önnu og Bjarna í sögunni ekki skilgreinast sem nauðgun); Að málið fari til dómstóla en Bjarni verði sýknaður (þ.e. mér finnst að það komi fram atriði í sögunni sem styðji við túlkun Önnu á aðstæðum og réttlæti það að lögregla fari með málið til dómstóla en að þessi atriði séu ekki hæfilega sterk til þess að Bjarni verði sakfelldur; Að málið fari til dómstóla. Bjarni verði sakfelldur og fái skilorðsbundinn dóm (án fangelsisvistar) (þ.e. mér finnst túlkun Önnu á aðstæðum vera nokkuð rétt (að um nauðgun hafi verið að ræða) og mér finnst þessi refsing eða sambærilega vera hæfileg); Að málið fari til dómstóla. Bjarni verði sakfelldur og fái óskilorðsbundinn dóm (1 ár eða minna í fangelsi) (þ.e. mér finnst túlkun Önnu á aðstæðum*

vera rétt (að um nauðgun hafi verið að ræða) og mér finnst þessi refsing eða sambærileg vera hæfileg); Að málið fari til dómstóla. Bjarni verði sakfelldur og fái óskilorðsbundinn dóm (1 ár eða meira í fangelsi) (þ.e. mér finnst túlkun Önnu á aðstæðum vera rétt (að um nauðgun hafi verið að ræða) og mér finnst þessi refsing eða sambærileg vera hæfileg).

7.2.3 Fullyrðingar ótengdar smásögu

Þátttakendur voru beðnir um að svara tveimur fullyrðingum sem voru ekki tengdar smásögunni sem þeir lásu. Þátttakendur voru beðnir um að meta hvorri fullyrðingunni þeir voru meira sammála. Í þessum fullyrðingum var einnig notast við millihópasnið þar sem þátttakendur voru beðnir um að meta tvær af sex fullyrðingum með tilliti til þess hvor fullyrðinganna þau voru meira sammála. Fullyrðingarnar voru allar eins að því undanskildu að gefin voru upp mismunandi tengsl á milli aðila og þátttakendur beðnir um að svara út frá uppgefnum tengslum. Fullyrðingarnar voru: *Eftirfarandi fullyrðingar eiga við um aðila sem eru svo til ókunnugir hvor öðrum (fyrstu kynni)/sem eru kærustupar (búin að vera í sambandi í a.m.k. þrjá mánuði eða lengur og hafa stundað kynlíf áður)/sem eru hjón (búin að vera gift í a.m.k. tvö ár eða lengur og hafa stundað reglulega kynlíf á því tímabili). Hvorri fullyrðingunni ertu meira sammála (að gefnum ofangreindum upplýsingum um tengsl milli aðila):*

- 1. Í slíkum aðstæðum er í lagi að gera ráð fyrir samþykki til einhvers kynferðislegs þangað til annar aðilinn gefur annað til kynna (m.ö.o. gera ráð fyrir „já“ þangað til annar aðilinn heyrir „nei“).*
- 2. Í slíkum aðstæðum er nauðsynlegt að spyrja um munnlegt samþykki til einhvers kynferðislegs áður en lengra er haldið (m.ö.o. gera ráð fyrir að svarið sé „nei“ þangað til annar aðilinn heyrir „já“).*

Seinni fullyrðingin hafði eins fyrirvara og sú fyrri þar sem gefin voru upp ákveðin tengsl á milli aðila. Þátttakendur voru svo spurðir: *Hvorri fullyrðingunni ertu meira sammála (að gefnum ofangreindum upplýsingum um tengsl milli aðila):*

- 1. Í slíkum aðstæðum er raunhæfara að báðir aðilar reiði sig frekar á munnlegt samþykki (heyri „já“) hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerist, heldur en að samþykki sé túlkað út frá líkamstjáningu.*

2. *Í slíkum aðstæðum er raunhæfara að báðir aðilar reiði sig frekar á samþykki sem túlkað er út frá líkamstjáningu hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerist, heldur en munnlegt samþykki (heyri „já“).*

Markmið með þessum fullyrðingum var að meta túlkun þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis eftir mismunandi tengslum milli aðila. Fyrri fullyrðingarnar snúa að mati þátttakenda á því hversu mikilvægt það sé að tjáning kynferðislegs samþykkis komi fram. Líkt og áður sagði var mat þátttakenda háð uppgefnum tengslum milli aðila sem túlkunin náði til um. Seinni fullyrðingarnar snúa að mati þátttakenda um hvernig samþykki skuli tjáð og túlkað, hvort samþykki þurfi að vera munnlegt eða túlkað út frá líkamstjáningu. Að sama skapi var mat þátttakenda við seinni fullyrðingunni háð uppgefnum tengslum milli aðila sem túlkunin náði til um.

7.3 Breytur rannsóknarinnar

Markmið með rannsókninni var að meta mun á túlkun þátttakenda eftir ákveðnum breytum. Óháðar breytur rannsóknarinnar voru tengsl milli aðila í smásögunni (fyrstu kynni, kærustupar í þrjá mánuði og hjón í fjögur ár), tengsl milli aðila í fullyrðingum ótengdum smásögu, kyn, aldur og hjúskaparstaða þátttakenda. Fullyrðingar tengdar smásögu teljast einnig til óháðra breyta. Háðar breytur rannsóknarinnar eru fyrst og fremst túlkun þátttakenda á kynferðislegu samþykki sem metin er út frá svörum þeirra við fullyrðingum rannsóknarinnar (sjá nánari útlistun á svarmöguleikum hér fyrir ofan).

7.4 Framkvæmd

Í byrjun febrúar 2016 var sendur tölvupóstur á Nemendaskrá Háskóla Íslands og beðið um leyfi til þess að senda könnunina út til nemenda skólans. Í kjölfarið var könnunin sett upp á vefsíðunni Surveygizmo.com. Þar sem stuðst var að hluta til við fullyrðingar úr rannsókn Humphreys (2007) var byrjað á því að þýða þær fullyrðingar yfir á íslensku. Ákveðið var að forprófa könnunina til þess að ganga úr skugga um að þýðing fullyrðinganna yfir á íslensku hafi verið viðunandi. Forprófunin átti sér stað frá 26. – 29. febrúar 2016.

Tilgangurinn með forprófuninni var einnig að athuga hvort atburðarás smásagnanna hafi verið skiljanleg og skýr. Í forprófuninni var þátttakendum skýrt frá því að smásögurnar ættu að vera tvíræðar og voru þeir beðnir að hafa það í huga við þátttökuna. Alls tóku 11 þátttakendur þátt í forprófuninni, 6 konur og 5 karlar. Úr forprófuninni komu góðar ábendingar um það sem betur mætti fara og var könnunin lagfærð út frá þeim ábendingum.

Leyfi Nemendaskrár til þess að senda könnunina út til nemenda skólans var háð því að rannsóknin fengi umfjöllun Vísindasiðanefndar Háskóla Íslands. Umsókn var því send til nefndarinnar í kjölfarið. Þann 15. apríl 2016 barst umsögn Vísindasiðanefndar Háskóla Íslands og var hún jákvæð og án athugasemda. Samdægurs var tölvupóstur sendur til Nemendaskrár með kynningarbréfi til þátttakenda. Í kynningarbréfinu var tengill á vefsvæði könnunarinnar ásamt því að efni könnunarinnar var kynnt stuttlega fyrir nemendum. Nemendaskrá sendi könnunina út til nemenda þennan sama dag. Innifalið í þjónustu Nemendaskrár var að ítrekun yrði send til nemenda um þátttöku. Ítrekun var send til nemenda 18. apríl 2016. Könnunin var í gangi í átta daga eða frá 15. – 22. apríl 2016.

7.5 Tölfræðileg úrvinnsla

Öll gagnaúrvinnsla fór fram í tölfræðiforritinu SPSS. Við hreinsun gagna kom í ljós að nokkrir þátttakendur höfðu sleppt fleiri en tveimur fullyrðingum í kjölfar smásögunnar. Í stað þess að henda þessum þátttakendum úr gagnasafninu var ákveðið að meðhöndla brottfallið. Ákveðið var meðhöndla brottfallið á þann veg að meðaltal þeirra fullyrðinga sem þátttakendur svöruðu var skipt út fyrir auð svör þeirra. Þessi aðferð er vel þekkt og mikið notuð í rannsóknum af þessu tagi (Acuna og Rodriguez, 2004).

Til þess að leita svara við rannsóknarspurningum voru framkvæmd marktæktarpróf. Stuðst var við einhliða dreifigreiningu (*one-way ANOVA*) til þess að meta mun á meðaltölum svara við fullyrðingum tengdum smásögu og einnig þegar metinn var kynjamunur á meðaltali svara við sömu fullyrðingum. Þegar metinn var munur á meðaltölum svara við fullyrðingum tengdum smásögu eftir tengslum milli aðila í smásögu var einnig notast við eftir á samanburð (*post hoc*) Bonferroni. Var það gert til þess að meta meðtaltalsmun á hópum (þátttakendum sem fengu smásögu með ákveðnum tengslum; fyrstu kynni, kærustupar og

hjó) innan fullyrðinganna. Þegar metinn var hlutfallsmunur á svörum þátttakenda hvað varðar hæfilega málsmeðferð út frá tengslum milli aðila í smásögu var stuðst við Kí-Kvaðratpróf (*Pearsons*). Að sama skapi var einnig stuðst við Kí-Kvaðratpróf þegar metinn var hlutfallsmunur í svörum þátttakenda við fullyrðingunum sem voru ótengdar smásögu.

8 Niðurstöður

Niðurstöður verða hér greindar eftir þeim rannsóknarspurningum sem leitast var að svara með þessari rannsókn. Byrjað verður á að skoða túlkun kynferðislegs samþykkis eftir tengslum milli aðila í smásögu. Því næst verður skoðað mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð eftir tengslum milli aðila í smásögu. Að lokum verður skoðað mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis eftir mismunandi tengslum milli aðila. Í lok hvers undirkafla verða niðurstöður svo teknar saman.

8.1 Túlkun kynferðislegs samþykkis eftir tengslum milli aðila í smásögu

Túlkun þátttakenda á kynferðislegu samþykki eftir tengslum á milli aðila í smásögu var metin með því að skoða svör þeirra við 20 fullyrðingum sem komu í kjölfar smásögunnar. Svarmöguleikar fullyrðinganna voru á sjö punkta Likert kvarða; Mjög ósammála (1), ósammála (2), nokkuð ósammála (3), hvorki né (4), nokkuð sammála (5), sammála (6) og mjög sammála (7). Með hækkandi gildi voru þátttakendur meira sammála fullyrðingunni en meira ósammála henni með lækkandi gildi. Í töflu 1 (sjá viðauka B) sést túlkun þátttakenda á kynferðislegu samþykki eftir tengslum milli aðila í smásögu sem mæld er út frá meðaltali svara við fullyrðingum tengdum smásögu.

Munur var á svörum milli hópa við sjö fullyrðingum af 20. Svör við fullyrðingunni „*hegðun Önnu gaf skýrt til kynna að hún samþykkti kynlífið*“ gáfu til kynna að með auknum tengslum á milli Bjarna og Önnu í smásögunni voru þátttakendur að jafnaði frekar ósammála fullyrðingunni, $F(2, 776) = 9,232, p < 0,01$. Eftir á samanburður leiddi í ljós að munur var á meðaltali svara þeirra sem lásu smásögu þar sem Bjarni og Anna voru að eiga sín fyrstu kynni og þeirra sem lásu smásögu þar sem Bjarni og Anna voru kærustupar eða hjón. Þegar um var að ræða fyrstu kynni túlkuðu þátttakendur sem svo að þeir væru hvorki sammála né ósammála því að hegðun Önnu hafi gefið skýrt til kynna að hún samþykkti kynlífið. Þegar aðilar í smásögu voru kærustupar eða hjón túlkuðu þátttakendur á þá leið að þeir væru nokkuð ósammála því að hegðun Önnu hafi gefið skýrt til kynna að hún samþykkti kynlífið.

Munur var á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „*Bjarni hefði átt að spyrja um munnlegt samþykki áður en eitthvað kynferðislegt átti sér stað*“ $F(2, 772) = 3,754, p = 0,02$. Eftir því sem tengsl milli Bjarna og Önnu jukust voru þátttakendur að jafnaði ekki eins sammála fullyrðingunni. Eftir á samanburður gaf til kynna að munur var á meðaltali svara þeirra þátttakenda sem lásu smásögu þar sem Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni eða voru kærustupar og þegar þau voru hjón. Þátttakendur sem lásu smásögu þar sem Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni eða voru kærustupar túlkuðu að jafnaði á þá leið að þeir væru sammála því að Bjarni hefði átt að spyrja um munnlegt samþykki áður en eitthvað kynferðislegt gerðist. Þegar Anna og Bjarni voru hjón túlkuðu þátttakendur að jafnaði sem svo að þeir væru nokkuð sammála því að Bjarni hefði átt að spyrja um munnlegt samþykki áður en eitthvað kynferðislegt gerðist.

Svör við fullyrðingunni „*Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann kyssti hana*“ gáfu til kynna að með auknum tengslum milli Bjarna og Önnu í smásögunni voru þátttakendur að jafnaði meira ósammála fullyrðingunni, $F(2, 776) = 17,295$, $p < 0,001$. Eftir á samanburður leiddi í ljós að munur var á meðaltali svara þeirra þátttakenda sem lásu smásögu þar sem Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni og þegar þau voru kærustupar eða hjón. Þegar Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni í smásögunni túlkuðu þátttakendur að jafnaði sem svo að þeir væru hvorki sammála né ósammála því að Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann kyssti hana. Þegar Anna og Bjarni voru kærustupar eða hjón túlkuðu þátttakendur að jafnaði á þá leið að þeir væru nokkuð ósammála því að Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann kyssti hana.

Munur var á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „*Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann tók hana úr fötunum*“ $F(2, 776) = 5,217$, $p < 0,01$. Þegar tengsl milli Bjarna og Önnu jukust túlkuðu þátttakendur að jafnaði sem svo að þeir væru ekki eins sammála fullyrðingunni. Eftir á samanburður leiddi í ljós að munur var á meðaltali svara þeirra þátttakenda sem lásu smásögu þar sem Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni eða þegar þau voru kærustupar og þegar þau voru hjón. Þegar um var að ræða fyrstu kynni á milli Bjarna og Önnu, eða þegar þau voru kærustupar, túlkuðu þátttakendur að jafnaði á þann hátt að þeir væru sammála því að Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann tók hana úr fötunum. Þegar Bjarni og Anna voru hjón túlkuðu þátttakendur að jafnaði að þeir væru nokkuð sammála því að Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en að hann tók hana úr fötunum.

Svör við fullyrðingunni „*Anna hefði átt að gefa betur til kynna að hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna*“ $F(2, 776) = 4,634$, $p < 0,01$, sýndu að með auknum tengslum milli Önnu og Bjarna voru þátttakendur að jafnaði ekki eins sammála fullyrðingunni. Eftir á samanburður gaf til kynna að munur var á meðaltali svara þeirra þátttakenda sem lásu smásögu þar sem Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni eða voru kærustupar og þeirra sem lásu smásögu þar sem Anna og Bjarni voru hjón. Þegar um var að ræða fyrstu kynni milli Önnu og Bjarna, eða þegar þau voru kærustupar, túlkuðu þátttakendur að jafnaði að þeir væru sammála því að Anna hefði átt að gefa betur til kynna að hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna. Þegar

Bjarni og Anna voru hjón túlkuðu þátttakendur að jafnaði að þeir væru nokkuð sammála því að Anna hefði átt að gefa betur til kynna að hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna.

Munur var á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „*í þessum aðstæðum hefðu báðir aðilar þurft að spyrja hvor annan um samþykki áður en eitthvað kynferðislegt gerðist*“ $F(2, 772) = 4,987, p < 0,01$. Þegar tengsl á milli Bjarna og Önnu jukust túlkuðu þátttakendur að jafnaði að þeir væru minna sammála fullyrðingunni. Eftir á samanburður leiddi í ljós að munur var á meðaltali svara þeirra sem lásu smásögu þar sem Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni eða voru kærustupar og þeirra sem lásu smásögu þar sem Anna og Bjarni voru hjón. Þegar Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni eða voru kærustupar túlkuðu þátttakendur að jafnaði að þeir væru sammála því að í þessum aðstæðum hefðu báðir aðilar þurft að spyrja hvor annan um samþykki áður en eitthvað kynferðislegt gerðist. Þegar Anna og Bjarni voru hjón túlkuðu þátttakendur að jafnaði að þeir væru nokkuð sammála því að í þessum aðstæðum hefðu báðir aðilar þurft að spyrja hvor annan um samþykki áður en eitthvað kynferðislegt gerðist.

Munur var á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „*mín túlkun er sú að Anna var samþykk kynlífinu*“ $F(2, 776) = 4,353, p < 0,01$. Þegar tengsl á milli Bjarna og Önnu jukust túlkuðu þátttakendur að jafnaði að þeir væru meira ósammála fullyrðingunni. Eftir á samanburður leiddi í ljós munur var á meðaltali svara þeirra sem lásu smásögu þar sem Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni eða voru kærustupar og þeirra sem lásu smásögu þar sem Anna og Bjarni voru hjón. Þegar Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni eða voru kærustupar túlkuðu þátttakendur að jafnaði að þeir væru nokkuð ósammála því að Anna hafi verið samþykk kynlífinu. Þegar Anna og Bjarni voru hjón túlkuðu þátttakendur að jafnaði á þá leið að þeir væru ósammála því að Anna hafi veirð samþykki kynlífinu.

Ekki var munur á meðaltali svara við fullyrðingunni „*Hegðun Bjarna gaf skýrt til kynna að hann samþykkti kynlífið*“ $F(2, 776) = 0,951, p = 0,387$. Að jafnaði túlkuðu þátttakendur á þá leið að þeir væru mjög sammála því að hegðun Bjarna hafi gefið skýrt til kynna að hann samþykkti kynlífið, óháð því hvernig tengsl voru á milli Bjarna og Önnu. Enginn munur var á meðaltali svara við fullyrðingunni „*hegðun Bjarna gaf skýrt til kynna að hann var að biðja um samþykki fyrir kynlífinu*“ $F(2,776) = 0,258, p = 0,773$. Þátttakendur túlkuðu að jafnaði að þeir væru nokkuð ósammála því að hegðun Bjarna hafi gefið skýrt til kynna að hann væri að biðja um samþykki fyrir kynlífinu, óháð tengslum milli Bjarna og Önnu.

Ekki mældist munur á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „*að spyrja um munnlegt samþykki hefði eyðilagt stemminguna*“ $F(2, 776) = 0,107, p = 0,899$. Óháð tengslum á milli Bjarna og Önnu túlkuðu þátttakendur að jafnaði að þeir væru ósammála því að spyrja um munnlegt samþykki hefði eyðilagt stemminguna. Ekki var heldur munur á svörum við fullyrðingunni „*hegðun beggja aðila í þessum aðstæðum gaf jafn vel til kynna samþykki til kynlífsins líkt og ef munnlegt samþykki hefði verið til staðar*“ $F(2, 776) = 0,744, p = 0,476$. Óháð tengslum á milli Önnu og Bjarna túlkuðu þátttakendur að jafnaði að þeir væru ósammála því að hegðun beggja aðila í þessum aðstæðum gæfi jafn vel til kynna samþykki til kynlífsins líkt og ef munnlegt samþykki hefði verið til staðar.

Ekki var munur á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „*í þessum aðstæðum var í lagi að gera ráð fyrir samþykki beggja aðila til kynlífs*“ $F(2, 776) = 2,678, p = 0,07$. Þátttakendur túlkuðu að jafnaði að þeir væru nokkuð ósammála því að í þessum aðstæðum væri í lagi að gera ráð fyrir samþykki beggja aðila til kynlífs, óháð tengslum á milli Bjarna og Önnu. Munur var ekki til staðar á meðaltali svara við fullyrðingunni „*til þess að meta samþykki beggja aðila í þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að samskipti milli þeirra hefðu verið skýrari*“ $F(2, 772) = 1,273, p = 0,281$. Túlkun þátttakenda var að jafnaði að þeir væru sammála því að til þess að meta samþykki beggja aðila í þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að samskipti milli þeirra hefðu verið skýrari, óháð tengslum á milli Bjarna og Önnu.

Ekki mældist munur á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „*það hefði verið vandræðalegt að spyrja um munnlegt samþykki í þessum aðstæðum*“ $F(2, 776) = 1,369, p = 0,255$. Óháð tengslum á milli Bjarna og Önnu túlkuðu þátttakendur að jafnaði að þeir væru ósammála því að það hefði verið vandræðalegt að spyrja um munnlegt samþykki í þessum aðstæðum. Ekki var munur á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „*í þessum aðstæðum var ekkert athugunarvert við hegðun Bjarna (m.ö.o. Bjarni gerði ekkert rangt þegar hann byrjaði á þeirri kynferðislegu hegðun sem leiddi að kynlífinu)*“ $F(2, 776) = 1,681, p = 0,187$. Óháð tengslum á milli Bjarna og Önnu túlkuðu þátttakendur að jafnaði að þeir væru hvorki sammála né ósammála því að í þessum aðstæðum væri ekkert athugunarvert við hegðun Bjarna (m.ö.o. Bjarni gerði ekkert þegar hann byrjaði á þeirri kynferðislegu hegðun sem leiddi að þeirri kynferðislegu hegðun sem leiddi að kynlífinu).

Ekki var munur á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „þegar líkamstjáning Önnu gaf til kynna að hún vildi ekki það sem fram fór (t.d. ýtti Bjarna í burtu) hefði Bjarni átt að spyrja hana um munnlegt samþykki þegar hann reyndi aftur eitthvað kynferðislegt” $F(2, 776) = 1,341, p = 0,262$. Þátttakendur túlkuðu að jafnaði, óháð tengslum milli Bjarna og Önnu, að þeir væru sammála því að þegar líkamstjáning Önnu gaf til kynna að hún vildi ekki það sem fram fór (t.d. ýtti Bjarna í burtu) hefði Bjarni átt að spyrja hana um munnlegt samþykki þegar hann reyndi aftur eitthvað kynferðislegt.

Ekki mældist munur á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „í þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að Anna segði skýrt „nei” ef hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna” $F(2, 776) = 3,002, p = 0,05$. Þátttakendur túlkuðu að jafnaði, óháð tengslum milli Bjarna og Önnu, að þeir væru nokkuð sammála því að í þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að Anna segði skýrt skýrt „nei” ef hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna. Ekki var munur á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „í þessum aðstæðum voru báðir aðilar full færir um að lesa líkamstjáningu hvor annars til þess að meta hvort samþykki væri til staðar” $F(2, 767) = 0,547, p = 0,579$. Þátttakendur túlkuðu að jafnaði að þeir væru nokkuð ósammála því að í þessum aðstæðum væru báðir aðilar full færir um að lesa líkamstjáningu hvor annars til þess að meta hvort samþykki væri til staðar, óháð tengslum milli Bjarna og Önnu.

Ekki var munur á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „í þessum aðstæðum var rétt hjá Bjarna að túlka líkamstjáningu Önnu (og hegðun hennar fyrr um kvöldið) sem samþykki hennar til kynlífsins” $F(2, 776) = 1,328, p = 0,266$. Túlkun þátttakenda var að jafnaði sú að þeir voru ósammála því að í þessum aðstæðum væri rétt hjá Bjarna að túlka líkamstjáningu Önnu (og hegðun hennar fyrr um kvöldið) sem samþykki hennar til kynlífsins, óháð tengslum á milli Bjarna og Önnu. Ekki mældist munur á svörum þátttakenda við fullyrðingunni „mín túlkun er sú að Bjarni var samþykkur kynlífinu” $F(2, 776) = 0,585, p = 0,557$. Þátttakendur túlkuðu að jafnaði, óháð tengslum milli aðila, að þeir hafi verið mjög sammála því að Bjarni hafi verið samþykkur kynlífinu.

8.1.1 Túlkun karla og kvenna á kynferðislegu samþykki eftir tengslum milli aðila í smásögu

Athugað var hvort kynjamunur væri á túlkun þátttakenda á kynferðislegu samþykki eftir tengslum milli aðila í smásögu. Sú túlkun var metin með því að skoða meðaltöl svara fullyrðinga tengdum smásögu eftir kyni þátttakenda og tengslum milli aðila í smásögu. Í töflu 2 (sjá viðauka C) sjást meðaltöl svara við fullyrðingum tengdum smásögu eftir tengslum milli aðila í smásögu, greint út frá kyni. Munur var á svörum karla og kvenna við 18 fullyrðingum af 20, óháð tengslum milli aðila í smásögu. Mestur kynjamunur var þegar Bjarni og Anna voru að eiga sín fyrstu kynni eða við 17 fullyrðingum af 20. Þegar Bjarni og Anna voru kærustupar var munur á svörum kynjanna við 16 fullyrðingum af 20. Kynjamunur var minnstur þegar Bjarni og Anna voru hjón eða við 12 fullyrðingum af 20.

Munur var á svörum kynjanna við fullyrðingunni „*hegðun Önnu gaf skýrt til kynna að hún samþykkti kynlífið*” þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 18,936, p < 0,01$, kærustupar $F(1, 288) = 7,168, p < 0,01$ og hjón $F(1, 212) = 11,241, p < 0,01$. Hvort sem um var að ræða fyrstu kynni milli Önnu og Bjarna, þegar þau voru kærustupar eða hjón túlkuðu konur að jafnaði að þær væru meira ósammála því en karlar að hegðun Önnu hafi gefið skýrt til kynna að hún samþykkti kynlífið.

Svör kynjanna við fullyrðingunni „*hegðun Bjarna gaf skýrt til kynna að hann var að biðja um samþykki fyrir kynlífinu*” gáfu til kynna að munur væri á túlkun þeirra þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 22,840, p < 0,01$, kærustupar $F(1, 287) = 12,118, p < 0,01$ og hjón $F(1, 212) = 12,511, p < 0,01$. Óháð tengslum á milli Önnu og Bjarna túlkuðu konur að jafnaði að þær væru meira ósammála því en karlar að hegðun Bjarna gæfi skýrt til kynna að hann væri að biðja um samþykki fyrir kynlífinu.

Munur var á svörum kynjanna við fullyrðingunni „*Bjarni hefði átt að spyrja um munnlegt samþykki áður en eitthvað kynferðislegt átti sér stað*” þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 8,472, p < 0,01$ og kærustupar $F(1, 289) = 5,601, p = 0,02$. Þegar Bjarni og Anna voru að eiga sín fyrstu kynni og þegar þau voru kærustupar túlkuðu konur að jafnaði á þá leið að þær væru meira sammála því en karlar að Bjarni hefði átt að spyrja um munnlegt samþykki áður en eitthvað kynferðislegt átti sér stað. Ekki var munur á túlkun milli kynja þegar Bjarni og Anna voru hjón $F(1, 213) = 0,043, p = 0,836$. Bæði kynin túlkuðu þá að jafnaði

sem svo að þau væru nokkuð sammála því að Bjarni hefði átt að spyrja um munnlegt samþykki áður en eitthvað kynferðislegt átti sér stað.

Svör þátttakenda við fullyrðingunni „*að spyrja um munnlegt samþykki í þessum aðstæðum hefði „eyðilagt stemminguna”*“ gáfu til kynna að munur væri á túlkun kynjanna þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 29,958, p < 0,001$, kærustupar $F(1, 290) = 10,715, p < 0,01$ og hjón $F(1, 212) = 13,416, p < 0,01$. Þegar Bjarni og Anna voru að eiga sín fyrstu kynni, voru kærustupar eða hjón túlkuðu konur að jafnaði að þær væru meira ósammála því en karlar að spyrja um munnlegt samþykki í þessum aðstæðum hefði „eyðilagt stemminguna.”

Munur var á svörum kynjanna við fullyrðingunni „*hegðun beggja aðila í þessum aðstæðum gaf jafn vel til kynna samþykki til kynlífsins líkt og ef munnlegt samþykki hefði verið til staðar*“ þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 17,818, p < 0,01$, kærustupar $F(1, 261) = 17,818, p < 0,01$ og hjón $F(1, 212) = 17,667, p < 0,01$. Þegar um var að ræða fyrstu kynni, kærustupar eða hjón túlkuðu konur að jafnaði á þá leið að þær væru meira ósammála því en karlar að hegðun beggja aðila í þessum aðstæðum gæfi jafn vel til kynna samþykki til kynlífsins líkt og ef munnlegt samþykki hefði verið til staðar fullyrðingunni.

Svör kynjanna við fullyrðingunni „*í þessum aðstæðum var í lagi að gera ráð fyrir samþykki beggja aðila til kynlífs*“ gáfu til kynna að munur væri á túlkun þeirra þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 24,474, p < 0,01$, kærustupar $F(1, 288) = 12,787, p < 0,01$ og hjón $F(1, 212) = 16,555, p < 0,01$. Þegar um var að ræða fyrstu kynni á milli Bjarna og Önnu, þegar þau voru kærustupar eða hjón túlkuðu konur að jafnaði að þær væru meira ósammála því en karlar að í þessum aðstæðum væri í lagi að gera ráð fyrir samþykki beggja aðila til kynlífs.

Munur var á svörum kynjanna við fullyrðingunni „*til þess að meta samþykki beggja aðila í þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að samskipti milli þeirra hefðu verið skýrari*“ þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 4,504, p = 0,04$. Þegar aðilar í smásögu voru að eiga sín fyrstu kynni túlkuðu konur að jafnaði á þá leið að þær væru meira sammála því en karlar að til þess að meta samþykki beggja aðila í þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að samskipti milli þeirra hefðu verið skýrari. Ekki var munur á svörum kynjanna þegar Bjarni og Anna voru kærustupar $F(1, 289) = 3,723, p = 0,06$ eða hjón $F(1, 213) = 1,823,$

$p = 0,178$. Þegar aðilar í smásögu voru kærustupar eða hjón túlkuðu bæði kynin sem svo að þau væru sammála fullyrðingunni.

Svör kynjanna við fullyrðingunni „*það hefði verið vandræðalegt að spyrja um munnlegt samþykki í þessum aðstæðum*“ gáfu til kynna að munur væri á túlkun þeirra þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 17,397$, $p < 0,01$, kærustupar $F(1, 289) = 12,149$, $p < 0,01$ og hjón $F(1, 210) = 11,530$, $p < 0,01$. Hvort sem um var að ræða fyrstu kynni á milli Önnu og Bjarna, þegar þau voru kærustupar eða hjón túlkuðu konur að jafnaði sem svo að þær væru meira ósammála því en karlar að það hefði verið vandræðalegt að spyrja um munnlegt samþykki í þessum aðstæðum.

Munur var á svörum kynjanna við fullyrðingunni „*í þessum aðstæðum var ekkert athugunarvert við hegðun Bjarna (m.ö.o. Bjarni gerði ekkert rangt þegar hann byrjaði á þeirri kynferðislegu hegðun sem leiddi að kynlífinu)*“ þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 10,923$, $p < 0,01$, kærustupar $F(1, 289) = 4,682$, $p = 0,03$ og hjón $F(1, 211) = 9,521$, $p < 0,01$. Þegar Bjarni og Anna voru að eiga sín fyrstu kynni og þegar þau voru kærustupar voru konur að jafnaði meira ósammála því en karlar að í þessum aðstæðum væri ekkert athugunarvert við hegðun Bjarna (m.ö.o. Bjarni gerði ekkert rangt þegar hann byrjaði á þeirri kynferðislegu hegðun sem leiddi að kynlífinu. Þegar Bjarni og Anna voru hjón voru karlar að jafnaði meira sammála fullyrðingunni heldur en konur.

Svör kynjanna við fullyrðingunni „*Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann kyssti hana*“ gáfu til kynna að munur væri á túlkun þeirra þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 4,193$, $p = 0,04$. Þegar Bjarni og Anna voru að eiga sín fyrstu kynni voru konur meira sammála því en karlar að Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann kyssti hana. Ekki var munur á milli kynja þegar um var að ræða kærustupar $F(1, 290) = 0,015$, $p = 0,901$ eða hjón $F(1, 212) = 0,547$, $p = 0,460$. Bæði kynin túlkuðu þá að jafnaði að þau væru nokkuð ósammála því að Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann kyssti hana.

Munur var á svörum kynjanna við fullyrðingunni „*Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann tók hana úr fötunum*“ þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 21,559$, $p < 0,01$ og kærustupar $F(1, 288) = 5,079$, $p = 0,03$. Hvort sem Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni eða voru kærustupar voru konur að jafnaði meira sammála því en karlar að Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann

tók hana úr fötunum. Ekki var munur á milli kynja þegar um var að ræða hjón $F(1, 210) = 3,508, p < 0,06$. Þegar aðilar í smásögu voru hjón túlkuðu bæði kynin að jafnaði að þau væru nokkuð sammála því að Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann tók hana úr fötunum.

Svör kynjanna við fullyrðingunni „*Anna hefði átt að gefa betur til kynna að hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna*” gáfu til kynna að munur væri á túlkun þeirra þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 9,097, p < 0,01$ og kærustupar $F(1, 288) = 5,852, p = 0,02$. Hvort sem um var að ræða fyrstu kynni eða kærustupar túlkuðu karlar að jafnaði að þeir væru meira sammála því en konur að Anna hefði átt að gefa betur til kynna að hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna. Ekki var munur á meðaltali svara milli kynja þegar um var að ræða hjón $F(1, 210) = 0,322, p = 0,571$. Þegar aðilar í smásögu voru hjón túlkuðu bæði kynin að jafnaði að þau væru nokkuð sammála því að Anna hefði átt að gefa betur til kynna að hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna.

Munur var á svörum kynjanna við fullyrðingunni „*þegar líkamstjáning Önnu gaf til kynna að hún vildi ekki það sem fram fór (t.d. ýtti Bjarna í burtu) hefði Bjarni átt að spyrja hana um munnlegt samþykki þegar hann reyndi aftur eitthvað kynferðislegt*” þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 18,365, p < 0,01$, kærustupar $F(1, 289) = 9,234, p < 0,01$ og hjón $F(1, 212) = 12,702, p < 0,01$. Þegar Bjarni og Anna voru að eiga sín fyrstu kynni, voru kærustupar eða hjón túlkuðu konur að jafnaði að þær væru meira sammála því en karlar að þegar líkamstjáning Önnu gaf til kynna að hún vildi ekki það sem fram fór (t.d. ýtti Bjarna í burtu) hefði Bjarni átt að spyrja hana um munnlegt samþykki þegar hann reyndi aftur eitthvað kynferðislegt.

Svör kynjanna við fullyrðingunni „*í þessum aðstæðum hefðu báðir aðilar þurft að spyrja hvor annan um samþykki áður en eitthvað kynferðislegt gerðist*” sýndu að munur var á túlkun þeirra þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 19,123, p < 0,01$ eða kærustupar $F(1, 289) = 6,848, p < 0,01$. Þegar Bjarni og Anna voru að eiga sín fyrstu kynni eða voru kærustupar túlkuðu konur að jafnaði að þær væru meira sammála því en karlar að í þessum aðstæðum hefðu báðir aðilar þurft að spyrja hvor annan um samþykki áður en eitthvað kynferðislegt gerðist. Ekki var munur á meðaltali svara milli kynja þegar Bjarni og Anna voru hjón $F(1, 210) = 1,297, p = 0,27$, þar sem bæði kynin voru sammála því að í þessum

aðstæðum hefðu báðir aðilar þurft að spyrja hvor annan um samþykki áður en eitthvað kynferðislegt gerðist.

Munur var á svörum kynjanna við fullyrðingunni „*í þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að Anna segði skýrt „nei” ef hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna*” þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 8,125, p < 0,01$, kærustupar $F(1, 289) = 4,300, p = 0,04$ eða hjón $F(1, 212) = 6,027, p < 0,02$. Hvort sem um var að ræða fyrstu kynni milli Bjarna og Önnu, þegar þau voru kærustupar eða hjón túlkuðu karlar að jafnaði að þeir væru meira sammála því en konur að í þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að Anna segði skýrt „nei” ef hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna.

Svör kynjanna við fullyrðingunni „*í þessum aðstæðum voru báðir aðilar full færir um að lesa líkamstjáningu hvor annars til þess að meta hvort samþykki væri til staðar*” gáfu til kynna að munur væri á túlkun þeirra þegar um var að ræða kærustupar $F(1, 289) = 6,874, p = 0,01$ eða hjón $F(1, 211) = 6,795, p = 0,01$. Þegar Bjarni og Anna voru kærustupar túlkuðu karlar að jafnaði að þeir væru meira ósammála því en konur að í þessum aðstæðum væru báðir aðilar full færir um að lesa líkamstjáningu hvor annars til þess að meta hvort samþykki væri til staðar. Þegar um var að ræða hjón túlkuðu konur að jafnaði sem svo að þær væru meira ósammála því en karlar að í þessum aðstæðum væru báðir aðilar full færir um að lesa líkamstjáningu hvor annars til þess að meta hvort samþykki væri til staðar. Ekki var munur á meðaltali svara milli kynja þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 0,841, p = 0,360$. Þegar Bjarni og Anna voru að eiga sín fyrstu kynni túlkuðu bæði kynin að jafnaði sem svo að þau væru nokkuð ósammála því að í þessum aðstæðum væru báðir aðilar full færir um að lesa líkamstjáningu hvor annars til þess að meta hvort samþykki væri til staðar.

Munur var á svörum kynjanna við fullyrðingunni „*í þessum aðstæðum var rétt hjá Bjarna að túlka líkamstjáningu Önnu (og hegðun hennar fyrir um kvöldið) sem samþykki hennar til kynlífsins*” þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 34,288, p < 0,01$, kærustupar $F(1, 285) = 7,773, p < 0,01$ eða hjón $F(1, 212) = 19,393, p < 0,01$. Hvort sem Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni, voru kærustupar eða hjón túlkuðu konur að jafnaði að þær væru meira ósammála því en karlar að í þessum aðstæðum væri rétt hjá Bjarna að túlka líkamstjáningu Önnu (og hegðun hennar fyrir um kvöldið) sem samþykki hennar til kynlífsins.

Svör kynjanna við fullyrðingunni „*mín túlkun er sú að Anna var samþykk kynlífinu*” gáfu til kynna að munur var á túlkun þeirra þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) =$

17,970, $p < 0,01$, kærustupar $F(1, 290) = 8,729$, $p < 0,01$ og hjón $F(1, 213) = 12,268$, $p < 0,01$. Þegar Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni, voru kærustupar eða hjón túlkuðu konur að jafnaði að þær væru meira ósammála því en karlar að Anna hafi verið samþykk kynlífinu.

Ekki var munur á svörum kynjanna við fullyrðingunni „*hegðun Bjarna gaf skýrt til kynna að hann samþykkti kynlífið*“ þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 0,001$, $p = 0,976$, kærustupar $F(1, 288) = 3,761$, $p = 0,05$ og hjón $F(1, 211) = 1,212$, $p = 0,272$. Bæði kynin túlkuðu að jafnaði sem svo að þau væru mjög sammála því að hegðun Bjarna gæfi skýrt til kynna að hann samþykkti kynlífið, óháð tengslum milli aðila.

Ekki mældst heldur munur á meðaltali svara milli kynja við fullyrðingunni „*mín túlkun er sú að Bjarni var samþykkur kynlífinu*“ þegar um var að ræða fyrstu kynni $F(1, 260) = 0,339$, $p = 0,561$, kærustupar $F(1, 288) = 2,938$, $p = 0,09$ eða hjón $F(1, 213) = 2,653$, $p = 0,11$. Hvort sem um var að ræða fyrstu kynni milli Bjarna og Önnu, þau voru kærustupar eða hjón túlkuðu bæði kynin að jafnaði sem svo að þau væru mjög sammála því að Bjarni hafi verið samþykkur kynlífinu.

8.1.2 Samantekt niðurstaðna I

Tengsl á milli persónanna Bjarna og Önnu í smásögunni höfðu takmörkuð áhrif á túlkun kynferðislegs samþykkis, þar sem einungis var munur á túlkun við sjö fullyrðingum af 20. Ekki er þó ástæða til þess að vanrækja þann mun sem fram kom, þar sem hægt er að draga ákveðna mynd af þeirri túlkun sem þar sást. Fullyrðingarnar sem gáfu til kynna mun á túlkun þátttakenda eftir tengslum milli aðila í smásögunni fólu flestar í sér hversu skýr samskipti á milli aðila í smásögunni hefðu átt að vera. Þegar Bjarni og Anna voru að eiga sín fyrstu kynni var almennt talið að samskipti á milli þeirra hefðu þurft að vera skýrari heldur en þegar þau voru kærustupar eða hjón. Túlkað var almennt sem svo að Bjarni hefði þurft að fá munnlegt samþykki frá Önnu eða Anna hefði þurft að gefa það skýrar til kynna að hún vildi ekki það sem fram fór.

Aukin tengsl milli Bjarna og Önnu virtust hafa þau áhrif að túlkun kynferðislegs samþykkis varð óformlegri. Þessi munur á túlkun var mest sjáanlegur þegar Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni og þegar þau voru hjón. Þegar Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni var túlkað sem svo að samskipti á milli þeirra hefðu þurft að vera skýrari en þegar þau voru hjón. Í fyrstu kynnum var frekar túlkað sem svo að Bjarni hefði átt að biðja Önnu um munnlegt samþykki og að Anna hefði átt að gefa betur til kynna að hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna. Þegar skoðuð var túlkun á því hvort Anna hafi gefið samþykki fyrir kynlífinu kom nokkuð áhugavert í ljós. Svo virðist sem áhrif ólíkra tengsla á túlkun kynferðislegs samþykkis hafi haft öfug áhrif séu þau borin saman við það sem rætt var hér að framan. Þegar Anna og Bjarni voru hjón var frekar talið að Anna hafi ekki verið samþykk kynlífinu og að hegðun hennar gæfi skýrt til kynna að hún samþykkti ekki kynlífið heldur en þegar Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrst kynni.

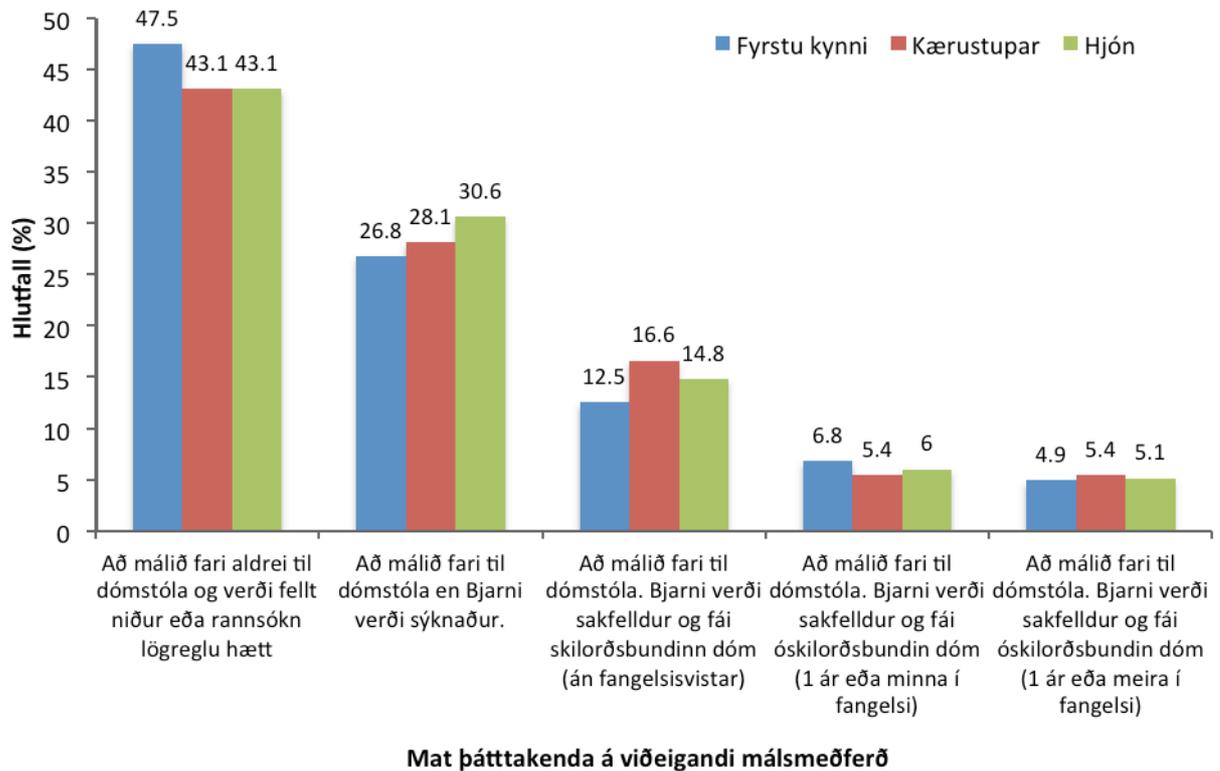
Kyn þátttakenda hafði mikil áhrif á túlkun kynferðislegs samþykkis út frá því sem fram fór á milli Önnu og Bjarna í smásögunni, þar sem konur lögðu almennt meiri áherslu á skýrari samskipti milli aðilanna. Þessi kynjamunur virtist þá vera nokkuð óháður tengslum milli aðila í flestum tilfellum, en munurinn var einna helst áberandi þegar Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni. Konur töldu mikilvægara en karlar að samskipti milli Önnu og Bjarna hefðu þurft að vera skýrari og var sú túlkun nokkuð óháð tengslum á milli þeirra. Konur töldu einnig frekar en karlar að Anna hafi ekki verið samþykk því sem fram fór og var sú túlkun einnig óháð tengslum á milli þeirra.

Áhuga vekur að túlkun kvenna var mikið á þá leið að þær stóðu frekar með Önnu í aðstæðunum, óháð því hvernig tengslum á milli hennar og Bjarna var háttað. Að sama skapi virtust karlar frekar standa með Bjarna. Konur töldu frekar en karlar að Bjarni hefði átt að spyrja um munnlegt samþykki fyrir kynlífinu, að hegðun Bjarna hafi verið athugunarverð í þessum aðstæðum og að það hafi ekki verið rétt hjá Bjarna að túlka líkamstjáningu Önnu sem samþykki hennar til kynlífsins. Karlar töldu frekar en konur að hegðun Bjarna hafi gefið til kynna að hann hafi verið að biðja um samþykki fyrir kynlífinu, að það hafi ekki verið neitt athugunarvert við hegðun Bjarna, að Anna hafi átt að gefa betur til kynna að hún vildi ekki það sem fram fór og að hún hefði átt að segja skýrt „nei” ef hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna.

Hvað túlkun á aðstæðum varðar kom einnig fram nokkuð skýr kynjamunur. Karlar virtust frekar en konur túlka sem svo að það hafi verið í lagi að gera ráð fyrir samþykki beggja aðila til kynlífsins í þessum aðstæðum, óháð tengslum á milli Bjarna og Önnu. Þeir töldu einnig frekar en konur að það hefði eyðilaggt stemminguna og verið vandræðalegt að spyrja um munnlegt samþykki í aðstæðunum. Konur töldu frekar en karlar að Bjarni og Anna hefðu bæði þurft að spyrja hvort annað um samþykki áður en eitthvað kynferðislegt gerðist þegar þau voru að eiga sín fyrstu kynni og þegar þau voru kærustupar.

8.2 Mat á viðeigandi málsmeðferð út frá tengslum aðila í smásögu

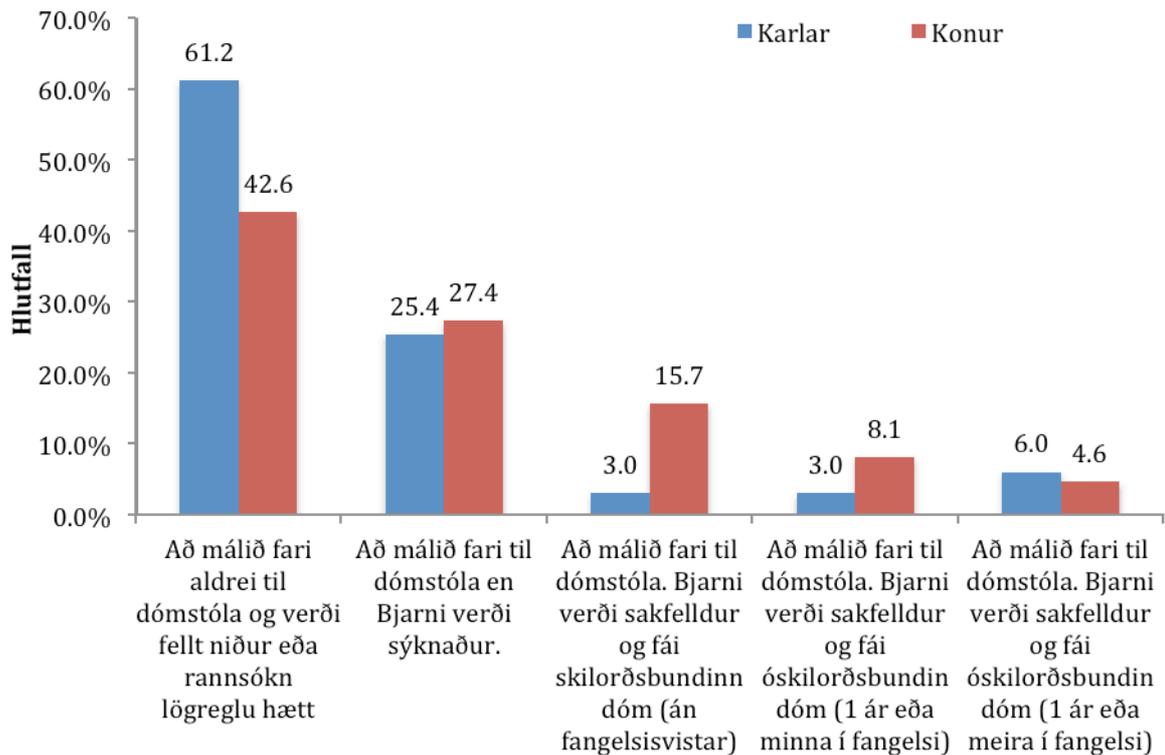
Skoðaður var munur á mati þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð út frá tengslum milli aðila í smásögu og sjást niðurstöður á mynd 1.

Mynd 1. Mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð út frá tengslum milli aðila í smásögu.

Ekki var marktækur hlutfallsmunur (miðað var við $\alpha = 0,05$) á mati þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð út frá tengslum milli aðila í smásögu $\chi^2(10, 776) 4,827, p = 0,902$. Óháð tengslum milli Bjarna og Önnu mátu hlutfallslega flestir þátttakendur, eða um 74%, sem svo að málið ætti aldrei að fara til dómstóla og að það ætti að fella niður eða hætta rannsókn lögreglu. Þá mátu hlutfallslega fæstir þátttakendur, eða um 11 til 12%, sem svo að málið ætti að fara til dómstóla, sakfella ætti Bjarna og hann ætti að fá óskilorðsbundin dóm (1 ár eða minna), óháð tengslum milli aðila.

Skoðað var hvort kynjamunur væri á mati þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð eftir því hvort um var að ræða fyrstu kynni milli Bjarna og Önnu, þegar þau voru kærustupar eða hjón. Á mynd 2 sjást niðurstöður þegar um var að ræða fyrstu kynni á milli aðilanna.

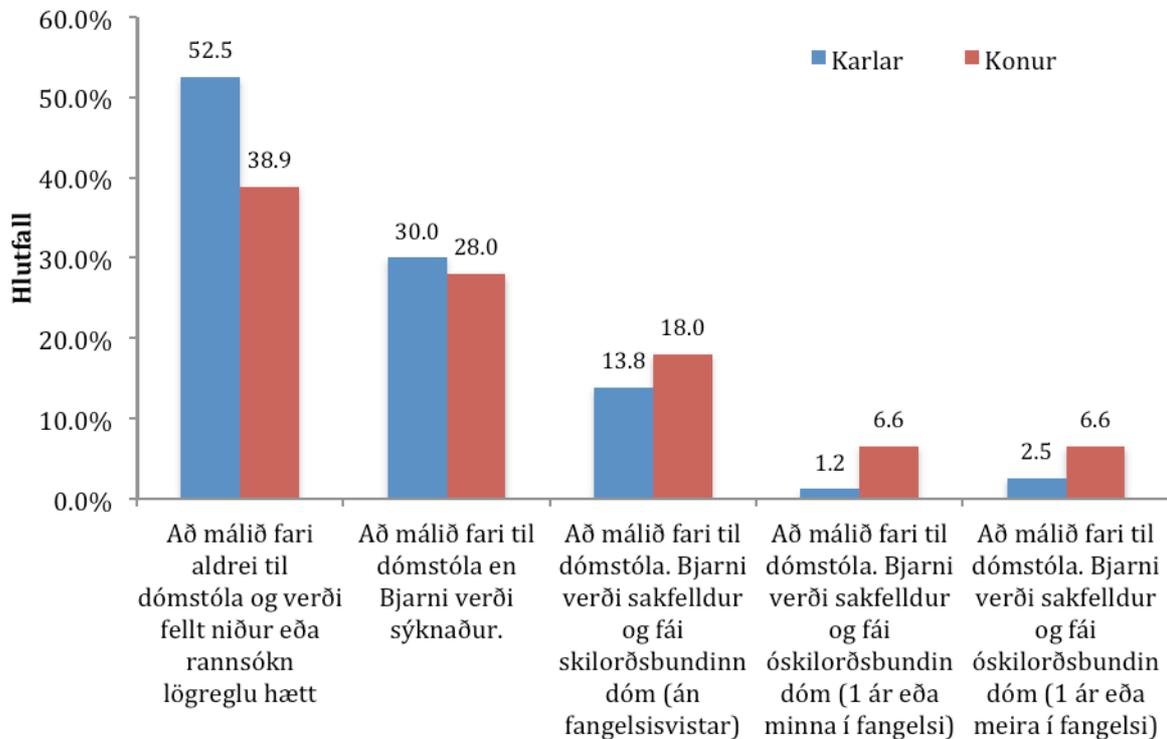

Mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð

Mynd 2. Mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð þegar aðilar voru að eiga sín fyrstu kynni í smásögu. Greint eftir kyni þátttakenda.

Marktækur kynjamunur (miðað var við $\alpha = 0,05$) var á mati þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð þegar um var að ræða fyrstu kynni á milli aðila $\chi^2(5, 264) = 12,350, p = 0,03$. Kynjamunur var mestur í fyrsta svarmöguleikanum, þar sem 61,2% karla og 42,6% kvenna, mátu sem svo að málið ætti aldrei að fara til dómstóla og að það yrði fellt niður og rannsókn lögreglu hætt. Þá mátu hlutfallslega fleiri konur (27,4%) en karlar (25,4%) að málið ætti að fara til dómstóla en Bjarna ætti að sýkna. Nokkur kynjamunur var á þriðja svarmöguleikanum sem hljóðaði upp á að málið ætti að fara til dómstóla, Bjarna ætti að sakfella og hann fengi skilorðsbundinn dóm (án fangelsisvistar), þar sem 15,7% kvenna en 3,1% karla mátu það sem viðeigandi málsmeðferð. Hlutfallslega fleiri konur (8,1%) en karlar (3%) mátu þá að málið ætti að fara til dómstóla, Bjarna ætti að sakfella og fá óskilorðsbundinn dóm (eitt ár eða minna í fangelsi). Hins vegar mátu hlutfallslega fleiri karlar (6%) en konur (4,6%) sem svo að málið ætti að fara til dómstóla, Bjarna ætti að sakfella og fá óskilorðsbundinn dóm (eitt ár eða meira í fangelsi).

Mynd 3 sýnir mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð þegar Bjarni og Anna voru kærustupar og niðurstöður greindar eftir kyni.

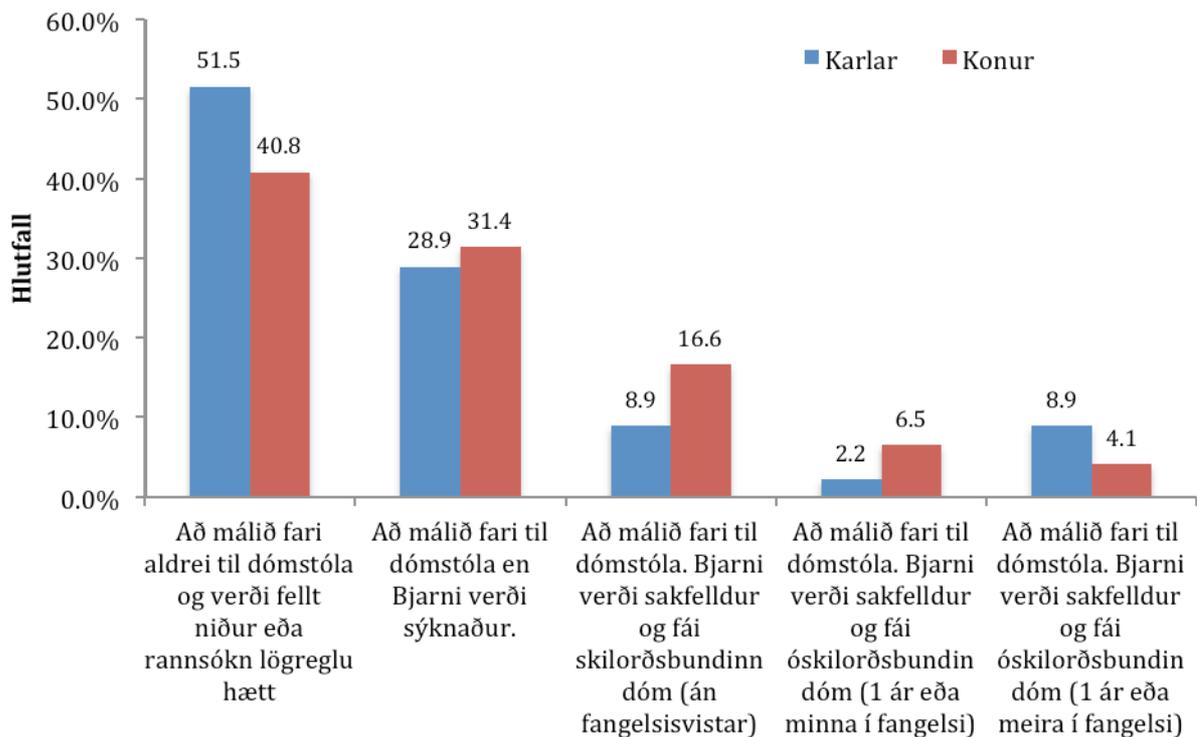

Mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð

Mynd 3. Mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð þegar aðilar voru kærustupar í smásögu. Greint eftir kyni þátttakenda.

Ekki var marktækur kynjamunur á mati þátttakenda á hæfilegri málsmeðferð þegar um var að ræða kærustupar $\chi^2(5, 291) = 9,825$, $p = 0,08$ miðað við $\alpha = 0,05$. Hlutfallslega flestir þátttakendur, óháð kyni þeirra, töldu að málið ætti aldrei að fara til dómstóla (38,9 til 52,5%) það fellt niður eða rannsókn lögreglu hætt þegar um var að ræða kærustupar. Hlutfallslega fæstir þátttakendur (1,2 til 6,6%), óháð kyni þeirra, töldu að málið ætti að fara til dómstóla, Bjarni ætti að verða sakfelldur og fái óskilorðsbundinn dóm (eitt ár eða minna/eitt ár eða meira) þegar um var að ræða kærustupar.

Mynd 4 sýnir mat þátttakenda á viðeigandi refsingu þegar um var að ræða hjón og niðurstöður greindar eftir kyni þátttakenda.

Mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð

Mynd 4. Mat þátttakenda á viðeigandi málsmeðferð þegar aðilar voru hjón í smásögu. Greint eftir kyni þátttakenda.

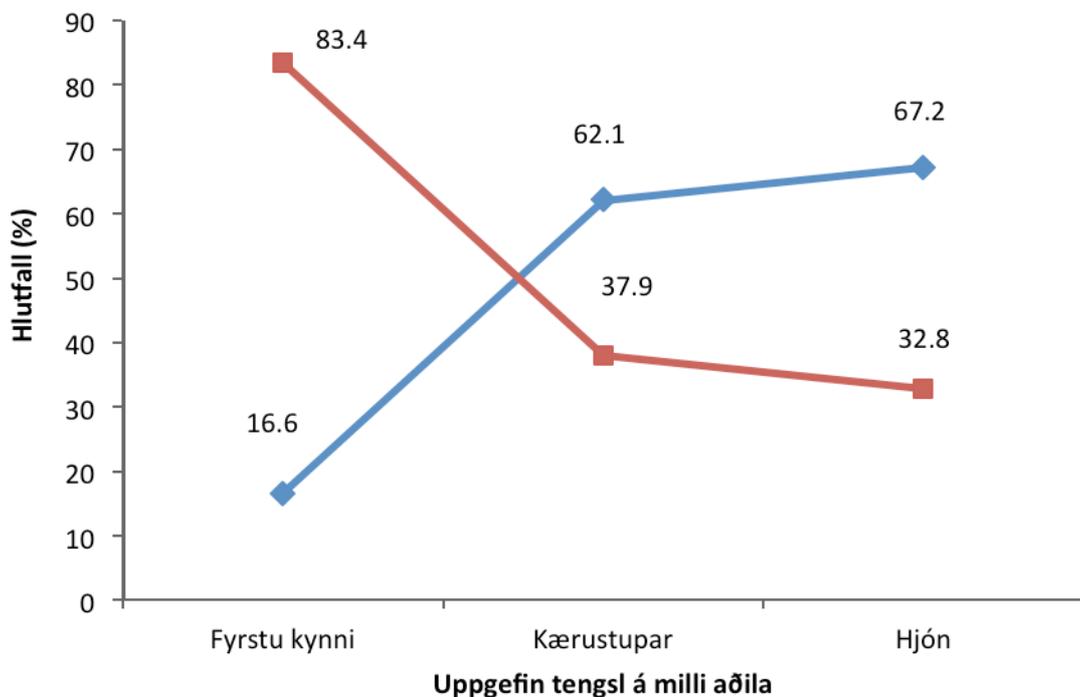
Ekki var marktækur kynjamunur á svörum þátttakenda þegar um var að ræða hjón í smásögunni $\chi^2(5, 214) = 5,335$, $p = 0,376$ miðað við $\alpha = 0,05$. Hlutfallslega flestir þátttakendur (40,8 til 51,5%), óháð kyni, töldu að málið ætti aldrei að fara til dómstóla, það felldu niður eða rannsókn lögreglu hætt þegar aðilar voru hjón í smásögunni. Hlutfallslega fæstir þátttakendur (2,2 til 6,5%), óháð kyni, töldu að málið ætti að fara til dómstóla, Bjarni ætti að verða sakfelldur og fái óskilorðsbundinn dóm (eitt ár eða minna/eitt ár eða meira) þegar um var að ræða hjón.

8.2.1 Samantekt niðurstaðna II

Mismunandi tengsl á milli Bjarna og Önnu höfðu ekki áhrif á mat háskólanema á viðeigandi málsmeðferð út frá því sem fram fór á milli þeirra í smásögunni. Almennt var talið að atburðarás smásögunnar hafi ekki gefið til kynna brotlega hegðun sem kræfist sakfellingar og/eða fangelsisvistar. Þó kom í ljós kynjamunur á mati viðeigandi málsmeðferðar þegar Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni. Það sem einkenndi þann kynjamun einna helst var að karlar töldu frekar en konur að viðeigandi málsmeðferð væri að málið fari aldrei til dómstóla. Konur töldu þá mun frekar en karlar að málið ætti að fara til dómstóla og að Bjarni yrði sakfelldur og fengi skilorðsbundinn dóm. Ekki var kynjamunur á mati viðeigandi málsmeðferðar þegar Anna og Bjarni voru kærustupar eða þegar þau voru hjón.

8.3 Birtingarmyndir kynferðislegs samþykkis eftir tengslum milli aðila

Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis út frá ákveðnum tengslum milli aðila var mælt með svörum þeirra við ákveðnum fullyrðingum. Fyrri fullyrðingarnar beindust að mati þátttakenda á hversu mikilvægt það væri að samþykki væri tjáð og túlkað í aðstæðum þar sem tengsl milli aðila voru mismunandi. Seinni fullyrðingarnar beindust að mati þátttakenda um hvernig samþykki skuli tjáð og túlkað í aðstæðum þar sem tengsl milli aðila voru mismunandi. Þátttakendur voru beðnir í tvígang að svara hvorri af tveimur fullyrðingum þeir voru meira sammála út frá uppgefnum tengslum á milli aðila. Á mynd 5 sjást svör þátttakenda við fyrri fullyrðingunum eftir uppgefnum tengslum milli aðila.

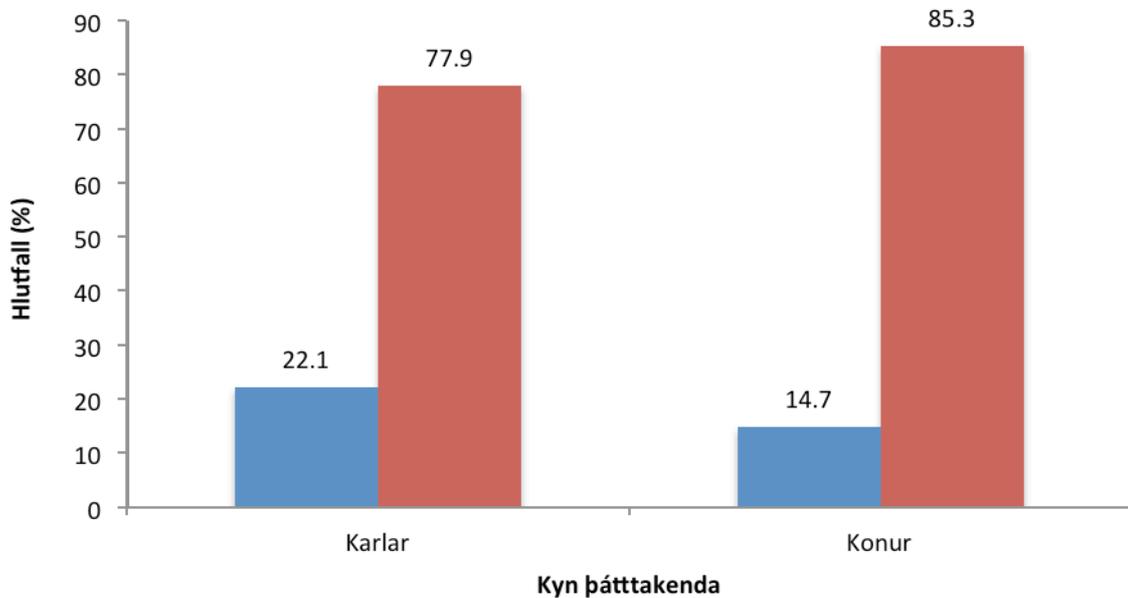

- Í slíkum aðstæðum er í lagi að gera ráð fyrir samþykki til einhvers kynferðisleg þangað til annar aðilinn gefur annað til kynna (m.ö.o. Gera ráð fyrir „já“ þangað til annar aðilinn heyrir „nei“).
- Í slíkum aðstæðum er nauðsynlegt að spyrja um munnlegt samþykki til einhvers kynferðislegs áður en lengra er haldið (m.ö.o. Gera ráð fyrir að svarið sé „nei“ áður en annar aðilinn heyrir „já“).

Mynd 5. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis út frá ákveðnum tengslum milli aðila. Mælt út frá hvorri af fyrri fullyrðingum þátttakendur voru meira sammála.

Marktækur munur var á því hvorri fullyrðingunni þátttakendur voru meira sammála eftir uppgefnum tengslum milli aðila $X^2(2, 770) = 161,399$, $p < 0,001$ miðað við $\alpha = 0,05$. Þegar um var að ræða fyrstu kynni voru hlutfallslega flestir, eða um 83,4% þátttakenda sammála því að í slíkum aðstæðum væri nauðsynlegt að spyrja um munnlegt samþykki til einhvers kynferðislegs áður en lengra væri haldið. Þegar um var að ræða kærustupar töldu hlutfallslega flestir þátttakendur, eða um 62,1%, að í slíkum aðstæðum væri í lagi að gera ráð fyrir samþykki til einhvers kynferðislegs þangað til annar aðilinn gæfi annað til kynna. Það sama átti þá við um þegar um var að ræða hjón, þar sem um 67,2% þátttakenda töldu að í slíkum aðstæðum væri í lagi að gera ráð fyrir samþykki til einhvers kynferðislegs þangað til annar aðilinn gæfi annað til kynna. Hlutfallsmunur á milli tveggja fullyrðinganna var þá mestur þegar um var að ræða fyrstu kynni og minnstur þegar um var að ræða kærustupar. Áhuga vekur að hlutfallsmunur var meiri á milli þess að um var að ræða fyrstu kynni og kærustupar heldur en á milli kærustupars og hjóna.

Athugað var hvort kynjamunur væri á mati þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis út frá ákveðnum tengslum milli aðila. Mynd 6 sýnir mat þátttakenda eftir kyni á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða fyrstu kynni milli aðila.

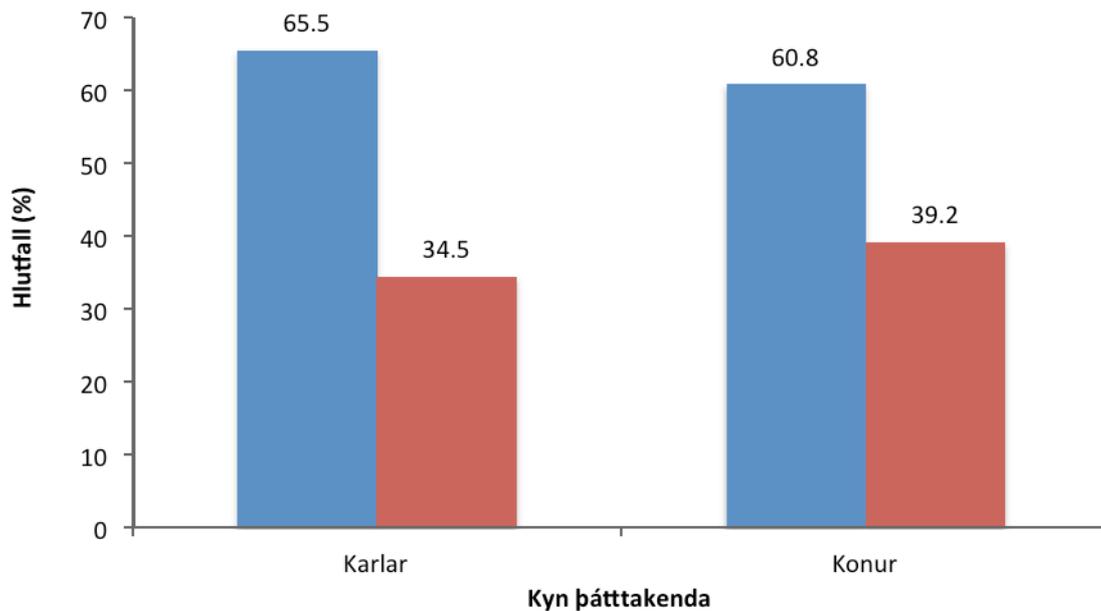

- Í slíkum aðstæðum er í lagi að gera ráð fyrir samþykki til einhvers kynferðisleg þangað til annar aðilinn gefur annað til kynna (m.ö.o. Gera ráð fyrir „já“ þangað til annar aðilinn heyrir „nei“).
- Í slíkum aðstæðum er nauðsynlegt að spyrja um munnlegt samþykki til einhvers kynferðislegs áður en lengra er haldið (m.ö.o. Gera ráð fyrir að svarið sé „nei“ áður en annar aðilinn heyrir „já“).

Mynd 6. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða fyrstu kynni milli aðila. Mælt út frá hvorri af fyrri fullyrðingunum þátttakendur voru meira sammála og greint eftir kyni.

Ekki var marktækur kynjamunur á milli þess hvor fullyrðingunni þátttakendur voru meira sammála þegar um var að ræða fyrstu kynni milli aðila $\chi^2(1, 265) = 1,966, p = 0,161$ miðað við $\alpha = 0,05$. Hlutfallslega flestir karlkyns og kvenkyns þátttakendur, eða 77,9 til 85,3%, mátu sem svo að nauðsynlegt væri að spyrja um munnlegt samþykki til einhvers kynferðislegs áður en lengra væri haldið þegar um var að ræða fyrstu kynni milli aðila.

Mynd 7 sýnir mat þátttakenda eftir kyni á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða kærustupar.

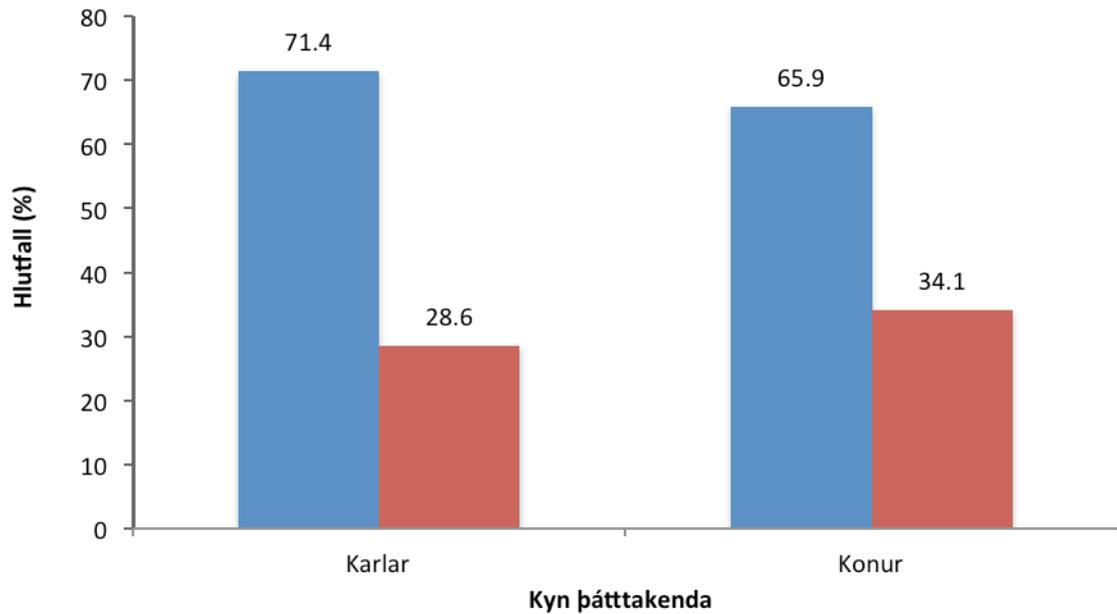

- Í slíkum aðstæðum er í lagi að gera ráð fyrir samþykki til einhvers kynferðisleg þangað til annar aðilinn gefur annað til kynna (m.ö.o. Gera ráð fyrir „já“ þangað til annar aðilinn heyrir „nei“).
- Í slíkum aðstæðum er nauðsynlegt að spyrja um munnlegt samþykki til einhvers kynferðislegs áður en lengra er haldið (m.ö.o. Gera ráð fyrir að svarið sé „nei“ áður en annar aðilinn heyrir „já“).

Mynd 7. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða kærustupar. Mælt út frá hvorri af fyrri fullyrðingum þátttakendur voru meira sammála. Greint eftir kyni.

Ekki var marktækur kynjamunur á milli þess hvor fullyrðingunni þátttakendur voru meira sammála þegar um var að ræða kærustupar $\chi^2(1, 262) = 0,429$, $p = 0,513$ miðað við $\alpha = 0,05$. Hlutfallslega flestir karlkyns og kvenkyns þátttakendur, 60,8 til 65,5%, mátu sem svo að í slíkum aðstæðum væri í lagi að gera ráð fyrir samþykki til einhvers kynferðislegs þangað til annar aðilinn gefur annað til kynna.

Mynd 8 sýnir mat þátttakenda eftir kyni á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða hjón.

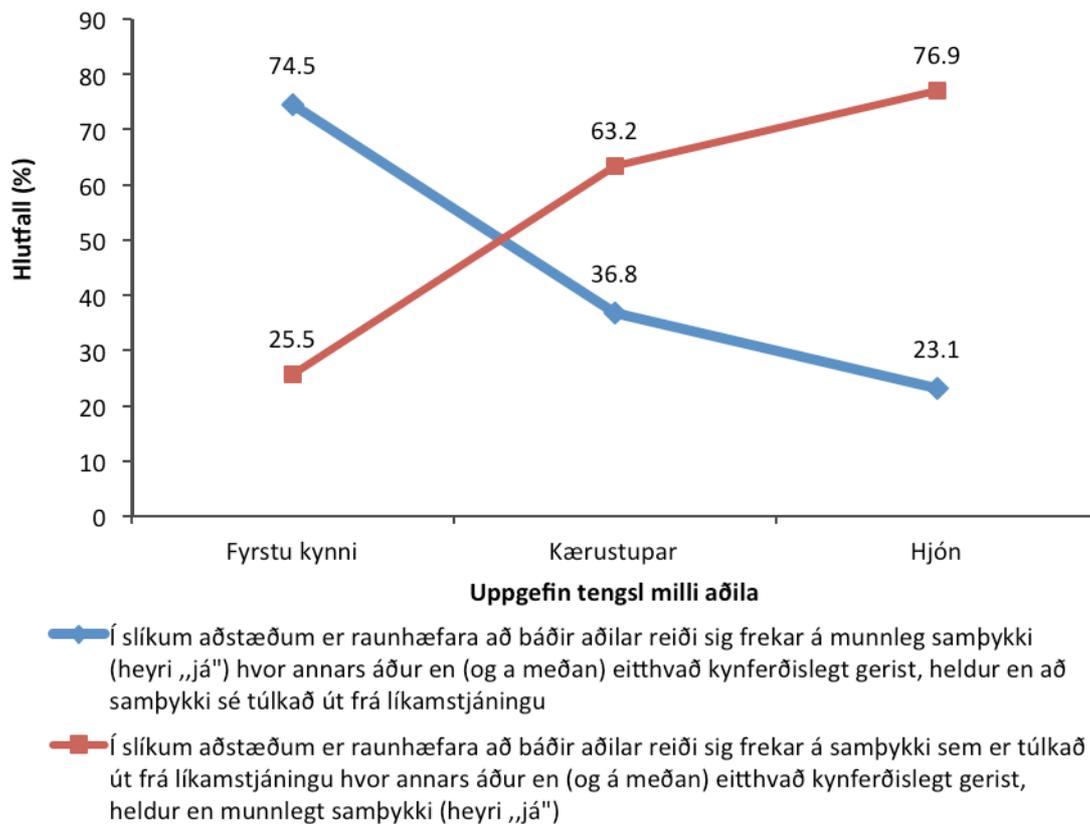

- Í slíkum aðstæðum er í lagi að gera ráð fyrir samþykki til einhvers kynferðisleg þangað til annar aðilinn gefur annað til kynna (m.ö.o. Gera ráð fyrir „já“ þangað til annar aðilinn heyrir „nei“).
- Í slíkum aðstæðum er nauðsynlegt að spyrja um munnlegt samþykki til einhvers kynferðislegs áður en lengra er haldið (m.ö.o. Gera ráð fyrir að svarið sé „nei“ áður en annar aðilinn heyrir „já“).

Mynd 8. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða hjón. Mælt út frá hvorri af fyrri fullyrðingunum þátttakendur voru meira sammála. Greint eftir kyni.

Ekki var marktækur kynjamunur á milli þess hvor fullyrðingunni þátttakendur voru meira sammála þegar um var að ræða hjón $\chi^2(1, 236) = 0,643$, $p = 0,423$ miðað við $\alpha = 0,05$. Hlutfallslega flestir karlkyns og kvenkyns þátttakendur, 65,9 til 71,4%, mátu sem svo að í slíkum aðstæðum væri í lagi að gera ráð fyrir samþykki til einhvers kynferðislegs þangað til annar aðilinn gæfi annað til kynna.

Á mynd 9 sjást svör þátttakenda við seinni fullyrðingunum eftir uppgefnum tengslum milli aðila.

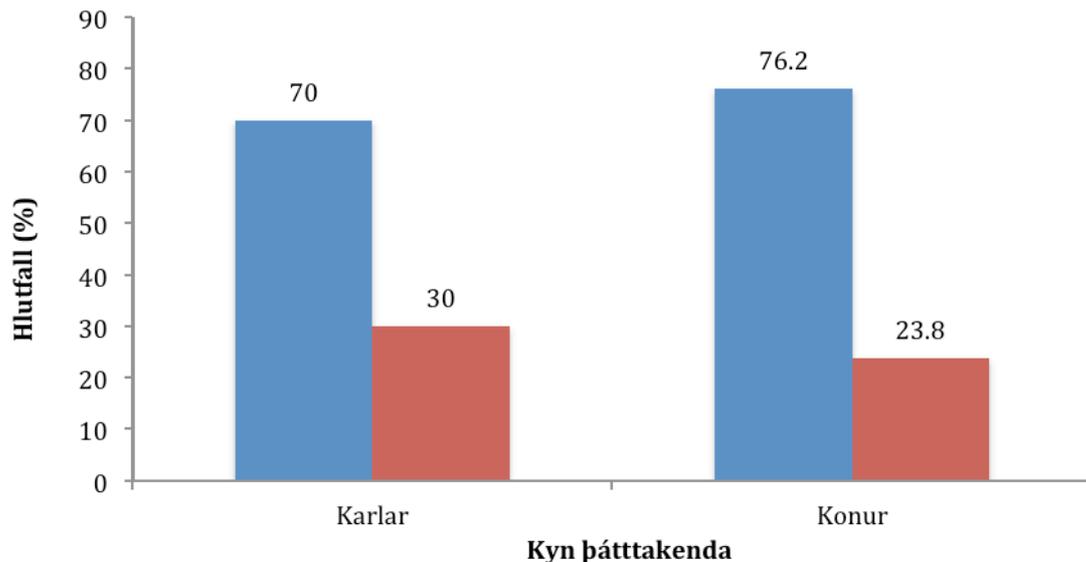

Mynd 9. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis út frá ákveðnum tengslum milli aðila. Mælt út frá hvorri af seinni fullyrðingunni þátttakendur voru meira sammála.

Marktækur munur var á því hvorri fullyrðingunni þátttakendur voru meira sammála eftir uppgefnum tengslum milli aðila $\chi^2(2, 265) = 143,197, p < 0,001$ miðað við $\alpha = 0,05$. Þegar um var að ræða fyrstu kynni voru um 74,5% þátttakenda sammála því að í slíkum aðstæðum væri raunhæfara að báðir aðilar reiddu sig frekar á munnlegt samþykki (heyri „já“) hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerðist. Þegar um var að ræða kærustupar voru hlutfallslega flestir þátttakendur, eða 63,2%, sammála því að í slíkum aðstæðum væri raunhæfara að báðir aðilar reiddu sig frekar á samþykki sem var túlkað út frá líkamstjáningu hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerðist. Það sama átti þá við um þegar um var að ræða hjón, þar sem 76,9% þátttakenda voru sammála því að í slíkum aðstæðum væri raunhæfara að báðir aðilar reiddu sig frekar á samþykki sem væri túlkað út frá líkamstjáningu hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerist. Hlutfallsmunur á milli tveggja fullyrðinganna var þá mestur þegar um var að ræða fyrstu kynni og minnstur þegar um var að ræða kærustupar. Áhuga vekur að hlutfallsmunur var

meiri á milli þess að um var að ræða fyrstu kynni og kærustupar heldur en á milli kærustupara og hjóna.

Athugað var hvort kynjamunur væri á því hvorri fullyrðingunni karlar og konur voru meira sammála. Mynd 10 sýnir mat þátttakenda, eftir kyni þeirra, á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða fyrstu kynni milli aðila.

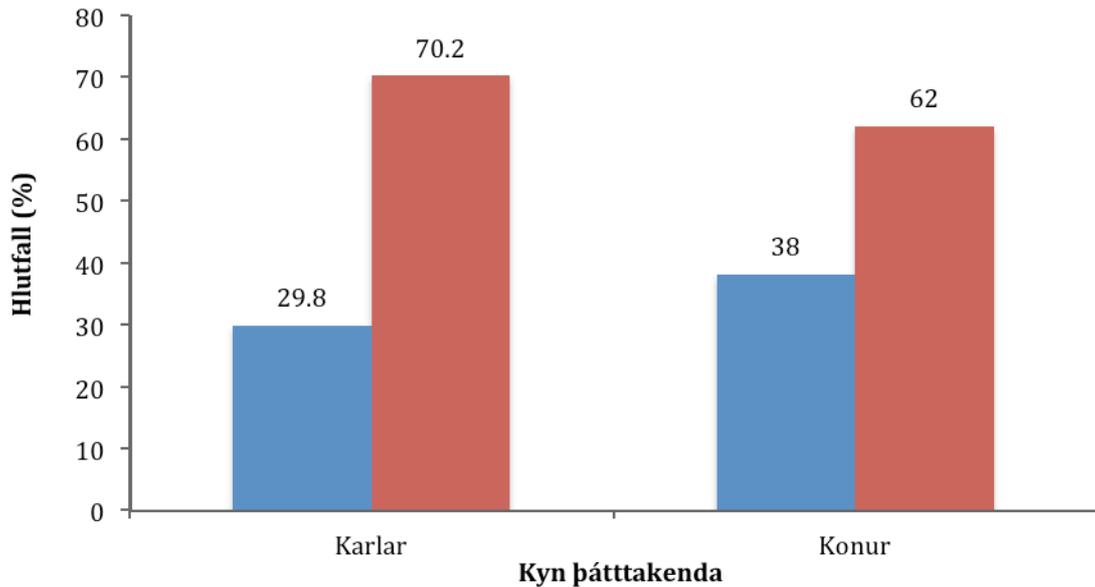

- Í slíkum aðstæðum er raunhæfara að báðir aðilar reiði sig frekar á munnleg samþykki (heyri „já“) hvor annars áður en (og a meðan) eitthvað kynferðislegt gerist, heldur en að samþykki sé túlkað út frá líkamstjáningu
- Í slíkum aðstæðum er raunhæfara að báðir aðilar reiði sig frekar á samþykki sem er túlkað út frá líkamstjáningu hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerist, heldur en munnlegt samþykki (heyri „já“)

Mynd 10. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða fyrstu kynni milli aðila. Mælt út frá hvorri af seinni fullyrðingunum þátttakendur voru meira sammála og greint eftir kyni.

Ekki var marktækur kynjamunur eftir því hvorri seinni fullyrðinganna þátttakendur voru meira sammála þegar um var að ræða fyrstu kynni milli aðila $\chi^2(1, 255) = 1,033, p = 0,309$ miðað við $\alpha = 0,05$. Hlutfallslega flestir karlkyns og kvenkyns þátttakendur, eða á milli 70 til 76,2%, mátu sem svo að þeir væru sammála því að í slíkum aðstæðum væri raunhæfara að báðir aðilar reiddu sig frekar á munnlegt samþykki (heyri „já“) hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerðist.

Mynd 11 sýnir mat þátttakenda, eftir kyni þeirra, á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða kærustupar.

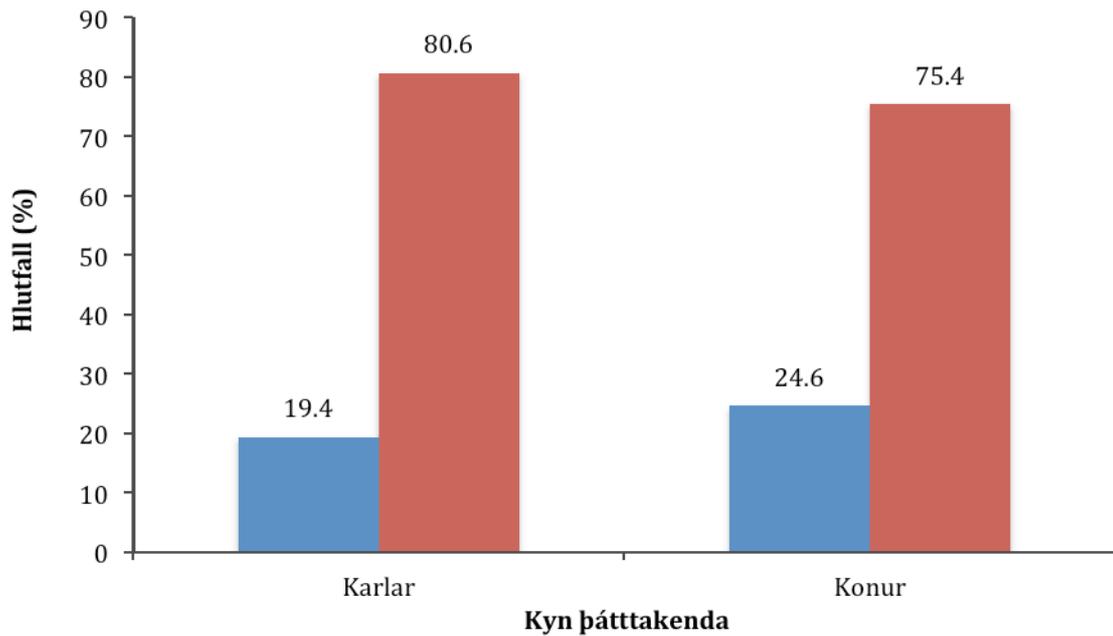

- Í slíkum aðstæðum er raunhæfara að báðir aðilar reiði sig frekar á munnleg samþykki (heyri „já“) hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerist, heldur en að samþykki sé túlkað út frá líkamstjáningu
- Í slíkum aðstæðum er raunhæfara að báðir aðilar reiði sig frekar á samþykki sem er túlkað út frá líkamstjáningu hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerist, heldur en munnlegt samþykki (heyri „já“)

Mynd 11. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda samþykkis þegar um var að ræða kærustupar. Mælt út frá hvorri af seinni fullyrðingunum þátttakendur voru meira sammála og greint eftir kyni.

Ekki var marktækur kynjamunur eftir því hvorri seinni fullyrðinganna þátttakendur voru meira sammála þegar um var að ræða kærustupar $\chi^2(1, 270) = 1,309, p = 0,253$ miðað við $\alpha = 0,05$. Á milli 62 til 70,2% karlkyns og kvenkyns þátttakenda mátu sem svo að þeir væru sammála að í slíkum aðstæðum sé raunhæfara að báðir aðilar reiði sig frekar á samþykki sem er túlkað út frá líkamstjáningu hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerist.

Mynd 12 sýnir mat þátttakenda, eftir kyni þeirra, á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða hjón.

- Í slíkum aðstæðum er raunhæfara að báðir aðilar reiði sig frekar á munnleg samþykki (heyri „já“) hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerist, heldur en að samþykki sé túlkað út frá líkamstjáningu
- Í slíkum aðstæðum er raunhæfara að báðir aðilar reiði sig frekar á samþykki sem er túlkað út frá líkamstjáningu hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerist, heldur en munnlegt samþykki (heyri „já“)

Mynd 12. Mat þátttakenda á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis þegar um var að ræða hjón. Mælt út frá hvorri af seinni fullyrðingunum þátttakendur voru meira sammála og greint eftir kyni.

Ekki var marktækur kynjamunur eftir því hvorri seinni fullyrðinganna þátttakendur voru meira sammála þegar um var að ræða hjón $\chi^2(1, 233) = 0,693, p = 0,405$ miðað við $\alpha = 0,05$. Hlutfallslega flestir þátttakendur, eða á milli 75,4 til 80,6%, mátu sem svo að þeir væru sammála því að í slíkum aðstæðum sé raunhæfara að báðir aðilar reiði sig frekar á samþykki sem er túlkað út frá líkamstjáningu hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerist.

8.3.1 Samantekt niðurstaðna III

Mikill munur var á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis út frá uppgefnum tengslum milli aðila. Almennt var frekar talið mikilvægara að spurt væri um munnlegt samþykki til einhvers kynferðislegs þegar aðilar voru að eiga sín fyrstu kynni. Þegar sömu tengsl milli aðila voru gefin var einnig talið raunhæfara að báðir aðilar reiði sig frekar á munnlegt samþykki hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerðist, heldur en að samþykki væri túlkað út frá líkamstjáningu. Áhuga vakti að mikil breyting var á því hvaða birtingarmynd samþykkis var talin vera mikilvæg og raunhæf þegar farið var úr aðstæðum þar sem aðilar voru að eiga sín fyrstu kynni yfir í að vera kærustupar. Þegar um var að ræða aðila sem voru kærustupar eða hjón var talið í lagi að gera ráð fyrir samþykki til einhvers kynferðislegs þar til annar aðilinn gæfi annað til kynna. Þá var einnig talið raunhæfara í slíkum aðstæðum að báðir aðilar reiddu sig frekar á samþykki sem túlkað var út frá líkamstjáningu hvor annars áður en (og á meðan) eitthvað kynferðislegt gerðist, heldur en munnlegt samþykki. Það er einnig áhugavert að þessi munur sást ekki með eins skýrum hætti þegar miðað var við aðila sem voru kærustupar og yfir í aðila sem voru hjón.

9 Umræður

Viðfangsefni þessarar rannsóknar var kynferðislegt samþykki. Rannsóknir á viðfangsefninu eru tiltölulega nýjar af nálinni og hafa flestar þeirra verið gerðar í Bandaríkjunum og Kanada. Ekki hefur áður verið gerð rannsókn hér á landi þar sem túlkun kynferðislegs samþykkis er skoðuð sérstaklega. Niðurstöður erlendra rannsókna hafa gefið til kynna að ýmsir þættir séu líklegir til þess að hafa áhrif á túlkun kynferðislegs samþykkis, svo sem fyrri tengsl á milli aðila eða kyn þess sem túlkar (Humphreys, 2007). Fræðamenn hafa þá leitað í kenningarleg sjónarmið til þess að skýra þennan mun á túlkun. Meðal annars hefur því verið haldið fram að munur á túlkun milli karla og kvenna gæti stafað af mismunandi félagsmótun þeirra (Byers, 1996).

Afbrotatölfræði hér á landi hefur gefið til kynna að einn algengasti vettvangur nauðganna sé miðbær Reykjavíkur um helgar (Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005; Lögreglan á höfuðborgarsvæðinu, 2016). Ráðandi staðalímyndir nauðgunarbrotu gefa okkur þá ímynd að slík brot lýsi sér þannig að ókunnugur gerandi ráðist á berskjaldaðan þolanda í skjóli næturs og veiti henni (oftast talin kona) mikla líkamlega áverka (Weis og Borges, 1973). Rannsóknir hafa þó gefið aðra mynd af raunveruleika þessara brota þar sem mun algengara er að tengsl séu á milli aðila í íslenskum sem og erlendum nauðgunarmálum (Fisher, o.fl., 2000; Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005). Þegar kynferðislegt samþykki er skoðað hafa fræðimenn því lagt áherslu á að túlkun þess eigi við aðstæður sem eru tvíærðar, með öðrum orðum ekki eins afgerandi og staðalímyndir nauðganna gefa til kynna.

Tilgangur þessarar rannsóknar var að skoða túlkun ungs fólks á kynferðislegu samþykki í aðstæðum tengdum íslensku skemmtanalífi. Markmið hennar var að greina hvort munur væri á túlkun eftir því hvernig tengslum á milli aðila sem túlkunin átti við var háttað. Ástæða fyrir því að íslenskt skemmtanalíf var vettvangur túlkunar í rannsókninni kemur frá þeirri staðreynd að meirihluti nauðgunarbrotu hér á landi eiga sér stað innan þess vettvangs (Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005; Lögreglan á höfuðborgarsvæðinu, 2016). Úrtak rannsóknarinnar voru háskólastúdentar þar sem það úrtak var talið endurspegla ágætlega það þýði sem rannsóknin miðaði við (ungt fólk). Stuðst var að hluta til við rannsókn sem Humphreys (2007) gerði á kanadískum háskólastúdentum. Hér á eftir verður farið yfir niðurstöður rannsóknarinnar í stuttu máli og rannsóknarspurningum svara. Því næst verða

ályktanir dregnar út frá niðurstöðum ásamt því að skoðuð verða tengsl við fyrri rannsóknir og kenningarlegan bakgrunn.

Ólík tengsl á milli aðila höfðu áhrif á túlkun háskólastúdenta á kynferðislegu samþykki upp að vissu marki. Kyn virðist vera nokkuð áhrifamikill þáttur hvað þetta varðar, þar sem konur lögðu almennt mun ríkari áherslu á mikilvægi skýrra samskipta milli aðilanna. Ólík tengsl á milli aðila höfðu ekki áhrif á mat háskólanema á viðunandi málsmeðferð út frá því sem fram fór í smásögunni. Undanteking á þessu var þó kynjamunur sem kom í ljós þegar um var að ræða mat á hæfilegri málsmeðferð út frá því sem fram fór í smásögu þar sem aðilar voru að eiga sín fyrstu kynni. Konur töldu frekar en karlar að það sem fram fór í smásögunni væri tilefni til þess að fá lengri málsmeðferð og möguleika á refsingu. Í ljós kom að ólík tengsl á milli aðila höfðu mikil áhrif á túlkun á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis. Almennt var talið að tjáning og túlkun kynferðislegs samþykkis þurfti að vera formlegri þegar um var að ræða fyrstu kynni milli aðila, heldur en þegar aðilar voru kærustupar eða hjón. Þá var ekki kynjamunur á mati háskólanemanna á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis

Túlkun háskólanemanna á kynferðislegu samþykki út frá tengslum milli aðila í smásögunni var í nokkru samræmi við túlkun kanadísku háskólanemanna sem tóku þátt í rannsókn Humphreys (2007). Í báðum rannsóknum virtust aukin tengsl milli aðila hafa þau áhrif að ekki var talið eins mikilvægt að samskipti ættu sér stað með formlegum hætti. Þá sást samræmi milli þess að mikilvægara var talið að samskipti væru skýrari milli aðilanna þegar um var að ræða fyrstu kynni. Einnig mátti sjá mynstur þess að fyrstu kynni milli aðila væru túlkuð sem nokkuð sérstakar aðstæður varðandi kynferðislegt samþykki.

Hafa verður í huga eina mikilvæga staðreynd þegar rannsókn Humphreys (2007) og þessi rannsókn eru bornar saman. Þrátt fyrir að stuðst hafi verið við fullyrðingar úr rannsókn Humphreys voru smásögurnar úr rannsóknunum tveimur nokkuð ólíkar. Atburðarás í smásögu Humphreys átti sér stað inn á heimili Lisu, konunnar í sögunni. Markmið þessarar rannsóknar var að skoða túlkun ungs fólks á kynferðislegu samþykki í aðstæðum tengdum íslensku skemmtanálífi. Atburðarás smásögunnar sem notuð var í þessari rannsókn átti sér stað að hluta til í miðbæ Reykjavíkur en að hluta til á heimili Önnu. Það sem var einnig frábrugðið í smásögu þessarar rannsóknar var að aðilar hennar voru undir áhrifum áfengis. Mögulega höfðu þessir þættir áhrif á túlkun kynferðislegs samþykkis sem skiluðu sér í minni

áhrifum tengsla milli aðilanna á þá túlkun. Rétt er að nefna að ekki er ástæða til þess að véfengja niðurstöður þessarar rannsóknar út frá framangreindum atriðum. Líkt og áður hefur verið nefnt er einn helsti vettvangur nauðgana hér á landi miðbær Reykjavíkur og helsta tímasetning slíkra brota eftir miðnætti um helgar (Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005; Lögreglan á höfuðborgarsvæðinu, 2016). Vettvangur smásögu þessarar rannsóknar er því í takt við íslenska menningu að þessu leyti, ásamt því að vera ágætur byrjunarpunktur rannsókna á kynferðislegu samþykki hér á landi.

Svo virtist sem áhrif tengsla á milli aðila í smásögu þessarar rannsóknar hafi verið minni en á milli aðila í rannsókn Humphreys (2007). Munur var svörum háskólastúdenta við fleiri fullyrðingum í rannsókn Humphreys heldur en niðurstöður þessarar rannsóknar benda til. Í rannsókn Humphreys (2007) var munur mestur á milli þeirra sem túlkuðu smásögu þar sem aðilar voru að eiga sín fyrstu kynni og þegar aðilar voru kærustupar. Í þessari rannsókn var munur mestur á milli þeirra sem túlkuðu smásögu þar sem aðilar voru að eiga sín fyrstu kynni og þegar aðilar voru hjón. Hægt er að álykta sem svo að þessu munur milli rannsókna gæti verið menningarlegur. Þessi menningarlegi munur gæti til að mynda lýst sér þannig að það sé álitid sem svo í Kanada að kærustupar séu tengdari hvort öðru (búin að þekkja hvort annað lengur jafnvel) þarlendis en á Íslandi. Mögulega eru aðilar sem hafa kallað sig kærustupar í þrjá mánuði talin vera í alvarlegri sambandi af kanadískum háskólastúdentum heldur en af íslenskum stúdentum. Þetta eru þó einungis vangaveltur og ekki skynsamlegt að alhæfa að þessi munur stafi af menningarlegum mun milli þjóðanna.

Þegar samband Önnu og Bjarna var skoðað kom í ljós að með auknum tengslum milli þeirra voru auknar líkur á túlkun í þá átt að Anna væri ekki samþykkt því sem fram fór. Þetta er nokkuð á skjön við niðurstöður Humphreys (2007) þar sem aukin tengsl á milli aðila í rannsókn hans þar sem aukin tengsl voru túlkuð sem svo að samþykki til kynlífsins hafi legið fyrir. Að sama skapi gætu nokkrar ástæður legið að baki þessum niðurstöðum. Hugsanlega er hér um menningarlegan mun að ræða líkt og farið var yfir hér að framan. Mögulega er þá hægt að rekja þennan mun til mismunandi aðstæðna í smásögunum milli rannsókna eins og fjallað var einnig um hér að framan.

Smásögur þessarar rannsóknar voru allar nákvæmlega eins að undanskildum tengslum milli Önnu og Bjarna en einnig var smávægileg breyting á vettvangi milli sagnanna. Í smásögu þessarar rannsóknar ákváðu Anna og Bjarni að fara heim til Önnu þegar um var að

ræða fyrstu kynni þeirra og þegar þau voru kærustupar. Í smásögu Humphreys voru aðilarnir staddir heima hjá konunni, Lisu, í gegnum alla söguna. Hægt er að álykta sem svo að ákvörðun Önnu um að bjóða Bjarna heim til sín í smásögu þessarar rannsóknar hafi haft áhrif á túlkun þess hvort hún hafi veitt samþykki fyrir því sem fram fór. Mögulegt er að einhverjir hafi túlkað sem svo að Anna hafi í raun verið að veita samþykki fyrir því að eitthvað kynferðislegt myndi gerast með því að bjóða Bjarna heim til sín. Í smásögu þessarar rannsóknar fóru Bjarni og Anna þá saman heim í íbúð sem þau bjuggu í saman þegar þau voru hjón. Í þeim aðstæðum mætti færa rök fyrir því að þá hafi túlkun þátttakenda á samþykki Önnu til kynlífsins ekki verið skekkt af aðstæðum í sögunni. Þessu til stuðnings má nefna aftur að munur á túlkun háskólanemanna í þessari rannsókn var mestur þegar borin voru saman fyrstu kynni Önnu og Bjarna og þegar þau voru hjón. Þetta eru þó einungis getgátur að þessu sinni en gæti að einhverju leyti skýrt þann mun á túlkun sem sást á milli uppgefina tengsla milli Önnu og Bjarna.

Kynjamunur á túlkun kynferðislegs samþykkis sem kom fram í þessari rannsókn er í samræmi við niðurstöður sem komu úr rannsókn Humphreys (2007), þar sem konur voru lögðu meiri áherslu á skýrari samskipti milli aðilanna heldur en karlar. Þetta eru áhugaverðar niðurstöður, sérstaklega ef þær eru tengdar við afbrotatölfræði hér á landi. Eins og áður sagði eru ungar konur sá hópur fólks sem líklegastur er til þess að verða þolendur kynferðisbrota hér á landi (Rannveig Þórisdóttir, o.fl., 2005; Ríkislögreglustjóri, 2015). Þessi staðreynd á einnig við um Bandaríkin og Kanada (Humphreys og Kahn, 2000; Carmody, 2005). Humphreys dróg þá ályktun út frá sinni rannsókn að þennan kynjamun mætti að hluta til rekja til þess að konur séu meðvitaðar um þessa staðreynd og líklegri til þess að vera ákveðnari í túlkun sinni á aðstæðum vegna þessa. Hægt er að álykta að þetta sé einnig raunin í þessari rannsókn. Konur eru í betri aðstöðu en karlar til þess að setja sig í spor annarra kvenna í kynferðislegum aðstæðum líkt og þeim sem sýndar voru í smásögu rannsóknarinnar. Þær eru þá jafnvel líklegri til þess að sýna meiri samkennd með kynsysturum sínum hvað þetta varðar.

Að kynjamunur hafi komið fram með þeim hætti að sást hér í þessari rannsókn eru einnig áhugaverðar niðurstöður út frá kenningarlegu sjónarmiði. Konur og karlar eru félagsmótuð með mismunandi hætti eins og áður hefur komið fram. Þessi félagsmótun hefur þá verið tengd við kenningar eins og kenninguna um félagsmótun kynhlutverka (*sex role*

socialization theory) og kenninguna um kynferðisleg handrit (*sexual script theory*) sem farið var í hér að framan. Hægt er að færa rök fyrir því að mismunandi félagsmótun kynjanna skýri upp að einhverju marki þann kynjamun sem sást á túlkun kynferðislegs samþykkis í þessari rannsókn. Félagsmótun kynjanna í kynferðislegum aðstæðum er í einföldu máli talin birtast með þeim hugmyndum af því að konur eigi að vera hlédrægar og nokkuð kynkaldar. Karlar eru taldir eiga að vera framgengir og með mikla kynþörf. Konur eru taldar eiga að gegna hlutverki nokkurs konar hliðarvarða (*gatekeepers*) og eiga að takmarka hvað má og má ekki í kynferðislegum aðstæðum. Karlar eiga að láta reyna á þessi takmörk. Þar af leiðandi er ekki talið óeðlilegt út frá félagsmótun kynjanna að karlar séu ýtnir við að ná sínu fram (Check og Malamuth, 1983; Byers, 1996).

Í smásögunni veitir Anna viðnám með því að ýta Bjarna einu sinni frá sér og færa sig fjær honum. Bjarni heldur áfram kynferðislegri hegðun þrátt fyrir þetta viðnám. Þessi hegðun beggja aðila er þá nokkuð í takt við það sem hugmyndir félagsmótunnar kynjanna segja um karla og konur, sérstaklega út frá kenningunni um kynferðisleg handrit. Hægt er að álykta að sá kynjamunur sem sást í þessari rannsókn sé tengdur við þá félagsmótun sem talinn er vera hluti af þroskaferli karla og kvenna. Líkt og kom fram áður má áætla að konur hafi verið í betri aðstöðu til þess að setja sig í spor Önnu í aðstæðunum og karlar í betri aðstöðu til að setja sig í spor Bjarna. Mögulegt er að konur hafi skilið betur það viðnám sem Anna veitti Bjarna en karlar talið að það hafi ekki verið merkingarbært þar sem engin orðaskipti urðu á milli þeirra. Ekki er hægt að alhæfa út frá þessari rannsókn að þessi kynjamunur sem sást á túlkun kynferðislegs samþykkis sé til kominn vegna mismunandi félagsmótunnar kynjanna.

Þessar niðurstöður vekja upp margar áhugaverðar vangaveltur, sérstaklega hvað varðar framtíðar stefnumál stofnanna og félagasamtaka þessa lands varðandi forvarnir kynferðisbrota. Í þessari rannsókn koma fram vísbendingar að munur sé á hvernig konur og karlar túlka kynferðislegar aðstæður, sérstaklega hvað varðar samskipti milli kynjanna. Konur virðast leggja ríkari áherslu á að samskipti milli þeirra séu skýrari og með munnlegum hætti. Þá má einnig færa rök fyrir því að túlkun kvenna hafi gefið til kynna að þær telji mikilvægara en karlar að báðir aðilar lesi í líkamstjáningu hvors annars. Þessar niðurstöður sýna því hversu flókin samskipti milli kynjanna eru í raun og veru, ásamt því gefa til kynna hversu mikilvægar rannsóknir á þessu viðfangsefni eru.

Í flestum tilvikum mátu þátttakendur sem svo að ekki hafi verið um brotlega hegðun að ræða á milli Önnu og Bjarna, óháð því hvernig tengsl voru á milli þeirra. Margar ástæður gætu legið á baki hér. Ein ástæða gæti verið sú að samskipti milli þeirra voru ekki mikil, engin orðaskipti áttu sér stað og mögulega erfitt að meta sem svo að Bjarni hafi vitað að Anna vildi ekki það sem fram fór. Önnur ástæða gæti verið sú að mat hafi litast af þeirri ákvörðun Önnu að bjóða Bjarna heim til sín, þar af leiðandi hafi hún verið samþykkt því að þau myndu stunda kynlíf líkt og komið var inn á hér að framan. Erfitt er þó að meta út frá þessari rannsókn hvað hafi haft áhrif á mat háskólanemanna út frá því sem fram fór í smásögunni. Áhugavert var þó að kynjamunur hafi komið fram á mati háskólanemanna á viðeigandi málsmeðferð þegar Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni. Það mætti færa sömu rök fyrir þessum kynjamun og gert var hér að framan. Konur áttu hugsanlega auðveldara með að setja sig í spor Önnu og túlkuðu viðmót hennar með alvarlegri hætti en karlar þegar Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni.

Í ljós kom að mikill munur var á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis út frá uppgefnum tengslum milli aðila. Almennt var frekar talið mikilvægara og raunhæfara að aðilar reiddu sig á munnlegt samþykki, frekar en túlkun líkamstjáníngar, til einhvers kynferðislegs þegar aðilar voru að eiga sín fyrstu kynni. Þegar um var að ræða kærustupar eða hjón breyttist þessi túlkun á þann veg að mikilvægara og raunhæfara væri að aðilar reiddu sig á samþykki sem túlkað væri út frá líkamstjáníngu, frekar en að munnlegt samþykki. Ekki kom fram kynjamunur á þessari túlkun.

Þessi munur á mikilvægi ólíkra birtingarmynda kynferðislegs samþykkis með auknum tengslum milli aðila er í nokkru samræmi við kenningu og rannsóknir Shotland og Goodstein (1992). Kenning þeirra hljóðaði þannig að eftir því sem tengsl á milli aðila jukust var talið að væntingar yrðu meiri um að þessum tengslum yrði viðhaldið. Mikilvægur þáttur í kenningu þeirra var fyrri kynlífshegðun milli aðila, þar sem aukin kynlífshegðun milli aðila var talin auka væntingar til áframhaldandi kynlífshegðunar. Rannsóknir þeirra studdu við kenninguna þar sem skýrt samþykki var ekki talið vera eins nauðsynlegt eftir því sem tengsl á milli aðila urðu meiri. Þegar lítil sem engin tengsl voru á milli aðila var þá frekar talið mikilvægt að samþykki kæmi fram með skýrum hætti. Í þessari rannsókn breyttist mat háskólanema mikið frá því að aðilar voru að eiga sín fyrstu kynni eða þegar um var að ræða kærustupar. Það sem hægt er að álykta út frá þessu er að fyrstu kynni milli aðila séu nokkuð einstakar aðstæður hvað

varðar túlkun og tjáningu kynferðislegs samþykkis hjá háskólanemum. Ríkari áhersla virðist vera lögð á skýrari og formlegri samskipti þegar aðilar eru ekki kunnugir hvor öðrum. Um leið og kynni milli einstaklinga aukast virðist vera viðunandi að birtingarmyndir samþykkis verði óskýrari.

Rannsókn þessi er fyrsta sinnar tegundar hér á landi þar sem túlkun kynferðislegs samþykki var skoðað sem sér viðfangsefni. Undanfarin ár hefur verið uppi mikil og þörf umræða í íslensku samfélagi um alvarleika og afleiðingar kynferðisbrota og þá sér í lagi nauðgana. All nokkrar rannsóknir hafa verið gerðar hér á landi varðandi algengi slíkra brota og afleiðingar þeirra. Niðurstöður slíkra rannsókna gefa okkur til dæmis mynd af því hverjir eru líklegri en aðrir að vera þolendur og gerendur í slíkum málum, hvar og hvenær þau eiga sér oftast stað og hversu alvarlegar afleiðingar þessi brot hafa fyrir þolendur og samfélagið. Í upphafi þessa verkefnis var nauðgun skilgreind á mjög einfaldan máta sem kynferðisleg hegðun án samþykkis eða viljugrar þátttöku annars aðilans. Kynlíf var þá skilgreint sem hegðun með samþykki og viljuga þátttöku beggja aðila (Peterson og Muehlenhard, 2007). Þessi skilgreining gefur ágæta skýringarmynd með einföldum hætti, hvað sé rangt og hvað sé rétt ef svo mætti að orði komast.

Kynferðislegt samþykki er hornsteinn þeirra samskipta sem eiga sér stað á milli tveggja eða fleiri aðila sem stunda kynferðislega hegðun. Framangreind skilgreining á mörkunum á milli kynlífs og nauðgunnar gefa upp þá mynd að þessi samskipti séu auðveld og skiljanleg flestum. Herferðir hérlendis hafa lagt upp með þau skilaboð að þessi samskipti þurfi að vera opinská. Aðilar eru beðnir um að fylgja þeim einföldu leikreglum að „nei þýði nei” og „já þýði já.” Eins auðvelt og þetta hljómar í framkvæmd hafa fyrri rannsóknir, ásamt þessari rannsókn, gefið það til kynna að samskipti milli fólks í kynferðislegum aðstæðum séu því miður ekki svona auðveld í sumum tilfellum (Hall, 1998; Shotland og Goodstein, 1992).

Samskipti milli manna eru flókin og marslungin. Við lærum ung að aldri að eitthvað svo einfalt eins og augnaráð getur gefið til kynna víðtækar tilfinningar eins og ótta eða ást. Það er því erfitt að ætla annað en að það sama eigi við um kynferðisleg samskipti. Það sem þessi rannsókn varpar ljósi á er einmitt þessi mikilvægi punktur. Út frá niðurstöðum hennar sést að konur og karlar geta túlkað kynferðislegt samþykki á ólíkan hátt í sömu aðstæðum. Að sama skapi virðast mismunandi birtingarmyndir samþykkis vera viðunandi eftir því hversu vel aðilar þekkja hvorn annan. Þessar síðarnefndu niðurstöður voru sérstaklega áhugaverðar.

Það sem gerir þessar niðurstöður svo áhugaverðar er að þær varpa nýju ljósi á þessa hlið samskipta milli aðila og gefa í skyn að leikreglur í þessum aðstæðum séu ekki alltaf með sama hætti.

Rétt er að nefna ákveðinn anmarka sem gæti haft áhrif á alhæfingargildi rannsóknarinnar. Markmið rannsóknarinnar var að meta túlkun ungs fólks á Íslandi á kynferðislegu samþykki eftir ólíkum tengslum milli aðila. Úrtak rannsóknarinnar samanstóð af stúdentum frá Háskóla Íslands sem voru flestir á aldrinum 20 til 29 ára. Við val á úrtaki var reynt að miða við það sem kom næst markhópi rannsóknarinnar og urðu háskólastúdentar því fyrir valinu. Það sem skipti einnig miklu máli í vali á úrtaki að gagnasöfnun yrði auðveld, það er, að auðvelt væri að ná í sem flesta í úrtakinu. Möguleiki er að munur sé á túlkun kynferðislegs samþykkis á milli ungs fólks á Íslandi sem er ekki háskólagengið og þeirra sem eru háskólagengin. Slíkt hefur ekki verið skoðað með rannsóknum hér á landi og af þeirri ástæðu er hugsanlegt að alhæfingargildi rannsóknarinnar nái því einungis til háskólastúdenta.

Líkt og áður hefur komið fram er rannsókn þessi fyrsta sinnar tegundar hér á landi, en höfundur fékk áhuga á viðfangsefninu í gegnum vinnu sína sem borgaralegur starfsmaður hjá lögreglunni á höfuðborgarsvæðinu. Að mati höfundar hefur þessi rannsókn varpað ljósi á ýmsar spurningar sem voru til staðar þegar rannsóknin var á byrjunarstigi. Á þessum tímapunkti telur höfundur að mikilvægari séu þær spurningar sem vöknuðu eftir að niðurstöður þessarar rannsóknar lágu fyrir. Ein af þeim spurningum er sú hvort áhrif félagsmótunar kynjanna hafi eins mikil áhrif á túlkun og tjáningu kynferðislegs samþykkis líkt og þessi rannsókn gaf til kynna? Ef svo reynist rétt er að mati höfundar uppi alvarlegt vandamál í íslensku samfélagi sem draga þarf upp á yfirborðið sem fyrst. Ef það er raunin, mætti þá færa rök fyrir því að Ísland sé nauðgunarvænt samfélag? Höfundur telur mikilvægt í þessu samhengi að lögð verði áhersla af íslenskum stofnunum og félagsamtökum að draga upp raunhæfari myndir af kynferðisbrotum. Í stað þess að draga upp þá skekktu mynd af nauðgunum sem kemur að stórum hluta frá ráðandi staðalímyndum, um ókunnuga og geðveika gerandann, húsasundið og stórslasaða, varnarlausu konuna, telur höfundur að niðurstöður þessarar rannsóknar bendi til mikilvægi þess að raunhæfari mynd sé sett upp af þessum alvarlegu brotum.

Kynferðislegt samþykki er áhugavert og mikilvægt rannsóknarefni. Margir möguleikar eru til frekari rannsókna á viðfangsefninu, meðal annars að skoða það út frá fleiri aðstæðum en íslensku skemmtanalífi eins og gert var í þessari rannsókn. Mjög áhugavert væri til að mynda að kafa nánar ofan í þennan mun á túlkun kynferðislegs samþykkis sem fram kom í þessari rannsókn með eigindlegum rannsókaráðferðum. Einng væri áhugavert að skoða hvort einkenni kenningarinnar um kynferðisleg handrit finnist í íslensku samfélagi og með hvaða hætti þá.

10 Heimildaskrá

- Abbey, A. (1991). Acquaintance rape and alcohol consumption on college campuses: How are they linked? *Journal of American College Health*, 39(4), 165-169.
- Abbey, A. (2002). Alcohol-related sexual assault: A common problem among college students. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 14, 118-128.
- Abrams, D., Viki, G. T., Masser, B. og Bohner, G. (2003). Perceptions of stranger and acquaintance rape: The role of benevolent and hostile sexism in victim blame and rape proclivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 111-125.
- Acuna, E. og Rodriguez, C. (2004). *The treatment of missing values and its effect on classifier accuracy: In Classification, clustering, and data mining applications* (pp. 639-647). Springer: Berlin.
- Almenn hegningarlög nr. 19, frá 12. febrúar 1940. Sótt 1. mars 2016 af <http://www.althingi.is/lagas/nuna/1940019.html>.
- Áshildur Bragadóttir og Theódóra Þórarinsdóttir. (1995, 3. ágúst). Nei þýðir nei: Nauðgun er glæpur. *Morgunblaðið*. Sótt 15. febrúar 2016 af <http://www.mbl.is/greinasafn/grein/215544/>.
- Barnett, M. A., Quackenbush, S. W., Sinisi, C. S., Wegman, C. M. og Otney, K. L. (1992). Factors affecting reactions to a rape victim. *The Journal of psychology*, 126(6), 609-620.
- Bell, S. T., Kuriloff, P. J. og Lottes, I. (1994). Understanding Attributions of Blame in Stranger Rape and Date Rape Situations: An Examination of Gender, Race, Identification, and Students' Social Perceptions of Rape Victims. *Journal of Applied Social Psychology*, 24(19), 1719-1734.
- Beres, M. A., Herold, E. og Maitland, S. B. (2004). Sexual consent behaviors in same-sex relationships. *Archives of Sexual Behavior*, 33(5), 475-486.
- Bohner, G. og Schwatz, N. (1996). The threat of rape: Its psychological impact on non-victimized women. Í D.M. Buss og N. Malamuth (ritstjórar), *Sex, power, conflict: Evolutionary and feminist perspectives* (bls. 162-175). New York: Oxford University press.
- Bridges, J. S. (1991). Perceptions of date and stranger rape: A difference in sex role expectations and rape-supportive beliefs. *Sex Roles*, 24, 291-307.
- Bridges, J. S. og McGrail, C. A. (1989). Attribution of responsibility for date and stranger rape. *Sex Roles*, 21, 273-286.
- Byers, E. S. (1996). How well does the traditional sexual script explain sexual coercion? Review of a program of research. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 8(1-2), 7-25.

- Byers, E. S. og O'Sullivan, L. F. (1996). *Sexual coercion in dating relationships*. Psychology Press: Whales.
- Carmody, M. (2005). Ethical erotics: Re-conceptualizing anti-rape education. *Sexualities, 8*, 465–480.
- Check, J. V. P. og Malamuth, N. M. (1983). Sex role stereotyping and reactions to depictions of stranger versus acquaintance rape. *Journal of Personality and Social Psychology, 45*(2), 344-356.
- Cohen, L. L. og Shotland, R. L. (1996). Timing of first sexual intercourse in a relationship: Expectations, experiences, and perceptions of others. *Journal of Sex Research, 33*(4), 291-299.
- Elísabet Karlsdóttir og Ásdís A. Arnalds. (2010). *Rannsókn á ofbeldi gegn konum: Reynsla kvenna á aldrinum 18-80 ára á Íslandi*. Reykjavík: Félags- og tryggingamálaráðuneytið.
- Fisher, B. S., Cullen, F. T. og Turner, M. G. (2000). *The sexual victimization of college women*. (Skýrsla nr. 182369). Washington, DC: U.S. Department of Justice. Sótt af: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/182369.pdf>
- Glick, P. og Fiske, S. T. (1996). The ambivalent sexism inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology, 70*, 491-512.
- Hall, D. S. (1998). Consent for sexual behavior in a college student population. *Electronic Journal of Human Sexuality, 1*, 1-16.
- Hayes, R. M., Abbott, R. L. og Cook, S. (2016). It's Her Fault Student Acceptance of Rape Myths On Two College Campuses. *Violence against women, 1*, 1-16.
- Háskóli Íslands (2016, mars). *Heildarskráning nemenda í Háskóla Íslands 2015-2016*. Sótt 6. maí 2016 af http://www.hi.is/adalvefur/heildarskraning_nemenda_i_haskola_islands_2015_2016.
- Hérd. Norðeyst. 31. mars 2015 (S-138/2014).
- Hérd. Rvk. 20. nóvember 2015 (S-335/2015).
- Hickman, S. E. og Muehlenhard, C. L. (1999). "By the semi-mystical appearance of a condom": How young women and men communicate sexual consent in heterosexual situations. *Journal of Sex Research, 36*(3), 258-272.
- Humphrey, S. og A. Kahn (2000). "Fraternities, Athletic Teams and Rape: Importance of Identification With a Risky Group." *Journal of Interpersonal Violence, 15*(12), 1313–1322.
- Humphreys, T. (2004). Understanding sexual consent: An empirical investigation of the normative script for young heterosexual adults. *Making sense of sexual consent, 209-225*.
- Humphreys, T. (2007). Perceptions of sexual consent: The impact of relationship history and gender. *Journal of sex research, 44*(4), 307-315.

- Humphreys, T. og Herold, E. (2007). Sexual consent in heterosexual relationships: Development of a new measure. *Sex Roles*, 57(3-4), 305-315.
- Impett, E. A. og Peplau, L. A. (2003). Sexual compliance: Gender, motivational, and relationship perspectives. *Journal of sex research*, 40(1), 87-100.
- Jozkowski, K. N. og Peterson, Z. D. (2013). College students and sexual consent: Unique insights. *Journal of sex research*, 50(6), 517-523.
- Koss, M. P., Gidycz, C. A. og Wisniewski, N. (1987). The scope of rape: incidence and prevalence of sexual aggression and victimization in a national sample of higher education students. *Journal of consulting and clinical psychology*, 55(2), 162.
- Littleton, H. L. og Dodd, J. C. (2016). Violent attacks and damaged victims: An explorations of the rape scripts of european american and african american U.S. college women. *Violence Against Women*. Sótt af: <http://vaw.sagepub.com/content/early/2016/02/25/1077801216631438.full.pdf+html>.
- Lonsway, K. A. og Fitzgerald, L. F. (1995). Attitudinal antecedents of rape myth acceptance: A theoretical and empirical reexamination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 704-711.
- Lögreglan á höfuðborgarsvæðinu. (2016). *Tölfræði kynferðisbrota á tímabilinu 2011 til 2015*. Óútgefið efni.
- Monson, C. M., Langhinrichsen-Rohling, J. og Binderup, T. (2000). Does “no” really mean “no” after you say “yes”? Attributions about date and marital rape. *Journal of Interpersonal Violence*, 15(11), 1156-1174.
- Muehlenhard, C. L. og Peterson, Z. D. (2005). Wanting and not wanting sex: The missing discourse of ambivalence. *Feminism & Psychology*, 15(1), 15-20.
- O'Sullivan, L. F. og Allgeier, E. R. (1998). Feigning sexual desire: Consenting to unwanted sexual activity in heterosexual dating relationships. *Journal of Sex Research*, 35(3), 234-243.
- O'Sullivan, L. F. og Gaines, M. E. (1998). Decision-making in college students' heterosexual dating relationships: Ambivalence about engaging in sexual activity. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15(3), 347-363.
- Peterson, Z. D. og Muehlenhard, C. L. (2007). Conceptualizing the “wantedness” of women's consensual and nonconsensual sexual experiences: Implications for how women label their experiences with rape. *Journal of sex research*, 44(1), 72-88.
- Rannveig Þórisdóttir, Helgi Gunnlaugsson og Vilborg Magnúsdóttir. (2005). *Brotapolar, lögreglan og öryggi borgaranna*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.
- Reneau, S. E. og Muehlenhard, C. L. (2007). *Unwanted consensual sexual activity in heterosexual dating relationships*. Óútgefin skýrsla.
- Ríkislögreglustjórnin. (2005). *Afbrotatölfræði 2005*. Reykjavík: Höfundur.

- Ríkislögreglustjórnin. (2015). *Reynsla landsmanna af afbrotum á undangengnu ári og viðhorf til lögreglu 2015*. Reykjavík: Höfundur.
- Ryan, K. M. (2011). The relationship between rape myths and sexual scripts: The social construction of rape. *Sex Roles, 65*(11-12), 774-782.
- Shotland, R. L. og Goodstein, L. (1992). Sexual precedence reduces the perceived legitimacy of sexual refusal: An examination of attributions concerning date rape and consensual sex. *Personality and Social Psychology Bulletin, 18*(6), 756-764.
- Simon, W. og Gagnon, J. (2011). *Sexual conduct: The social sources of human sexuality*. New Jersey: Transaction Publishers.
- Testa, M. og Parks, K. A. (1996). The role of women's alcohol consumption in sexual victimization. *Aggression and Violent Behavior, 1*(3), 217-234.
- Tjaden, P. G. og Thoennes, N. (2006). *Extent, nature, and consequences of rape victimization: Findings from the National Violence Against Women Survey*. Washington, DC: US Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice.
- Tolman, D. L. og Szalacha, L. A. (1999). Dimensions of desire. *Psychology of Women Quarterly, 23*(1), 7-39.
- Velferðarráðuneytið. (e.d.). *Fáðu já! – Stuttmynd um mörkin milli ofbeldis og kynlífs*. Sótt 13. febrúar 2016 af <https://www.velferdarraduneyti.is/faduja/>.
- Viki, G. T. og Abrams, D. og Masser, B. (2004). Evaluating stranger and acquaintance rape: The role of benevolent sexism in perpetrator blame and recommended sentence length. *Law and Human behavior, 28*(3), 295-303.
- Waterhouse, G. F., Reynolds, A. og Vincent, E. (2016). Myths and legends: The reality of rape offences reported to a UK police force. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context, 8*, 1-10.
- Weis, K. og Borges, S. (1973). Victimology and rape: The case of the legitimate victim. *Issues in Criminology, 8*, 71-115.
- Whatley, M. A. (1993). For better or worse: The case of marital rape. *Violence and Victims, 8*(1), 29-39.

11 Viðaukar

Viðauki A

Smásaga þar sem Anna og Bjarni voru að eiga sín fyrstu kynni.

Það var laugardagskvöld og Anna var stödd á vinsælum skemmtistað í miðbæ Reykjavíkur með vinkonum sínum. Þær höfðu keypt sér flösku af sterku áfengi sem gerði þeim kleift að hafa sér bás út af fyrir sig á staðnum. Anna hafði drukkið 5 bjóra fyrir um kvöldið, ásamt því að hafa drukkið eitt glas af áfenginu sem þær höfðu keypt sér. Á þessum tímapunkti fann hún að hún var orðin nokkuð ölvuð. Eftir að hafa setið í nokkurn tíma á básnum ákváðu þær vinkonurnar að fara á dansgólfið. Í þeirri sömu andrá var Önnu litið yfir til barsins á skemmtistaðnum. Hún sá þar nokkra karlmenn saman og virtust þeir vera að panta sér áfengi. Þegar þær nálguðust barinn sá Anna að einn þessara manna var mjög myndarlegur og á þessum tímapunkti náðu þau augnsambandi við hvort annað. Hann gekk til Önnu og kynnti sig sem Bjarni. Bjarni spurði hvort hann gæti boðið henni eitthvað að drekka. Anna ákvað að slá til þar sem henni fannst Bjarni mjög sætur og virtist skemmtilegur.

Þau stóðu við barinn í um það bil hálf tíma og spjölluðu um allt milli himins og jarðar. Bjarni spurði svo Önnu hvort hún vildi dansa og Anna játaði því. Á þessum tímapunkti fann Anna að hún var orðin vel drukkin og ákvað hún að fá sér ekki meira að drekka. Hún tók líka eftir því að Bjarni var einnig ölvuður. Þau fóru á dansgólfið og færði Bjarni sig mjög nálægt Önnu. Það leið svo ekki á löngu eftir að Bjarni kyssti Önnu. Önnu fannst Bjarni vera frekar ágengur en þar sem henni leist vel á hann kyssti hún hann til baka. Eftir nokkra stund á dansgólfinu ákveða þau að fara saman út af skemmtistaðnum. Þegar þau voru komin út af skemmtistaðnum faðmaði Bjarni Önnu þétt að sér og kyssti hana. Önnu fannst Bjarni vera full ágengur og ýtti honum lauslega frá sér. Bjarni spurði þá Önnu hvort hann megji koma með henni heim. Anna hafði ekki farið á djammið í þeim hugleiðingum að fara heim með einhverjum. Henni leist þó vel á Bjarna og langaði að kynnast honum betur. Anna ákvað að bjóða Bjarna heim með sér og röltu þau saman í leigubílaröðina.

Í leigubílnum hélt Bjarni áfram að vera ágengur við Önnu og kyssti hana aftur. Eftir nokkrar mínútur var leigubíllinn kominn á áfangastað. Anna steig út úr bílnum á meðan Bjarni borgaði og fann hún þá að hún var orðin nokkuð þreytt. Þau gengu saman inn í íbúðina hennar Önnu og hann leiddi hana að svefnherberginu. Bjarni byrjaði svo að kyssa Önnu ákaflega og klæddi hana úr yfirhöfninni. Önnu fannst ekki óþægilegt að hafa Bjarna hjá sér en fannst hann þó full til ákafur. Þau voru bara að kynnast fyrir um kvöldið og Önnu fannst þetta vera full snemmt. Hún ýtti Bjarna aðeins frá sér og settist á rúmið til þess að ná áttum. Bjarni kom þá til hennar og byrjaði að kyssa hana aftur og Anna kyssti hann á móti. Anna fann að Bjarni vildi mikið að þau svæfu saman en hún fann að henni langaði það ekki. Hún hugsaði með sér að hann hafi kannski fengið hugmyndina um að þau myndi sofa saman því hún hafi kysst hann fyrir um kvöldið og tekið þátt í daðrinu. Anna vildi kynnast Bjarna betur og hafði hún þess vegna farið með honum heim. Hún hafði hugsað sér að þau gætu kannski spjallað betur saman og kynnst hvor öðru. Af hegðun Bjarna að dæma varð Önnu alveg ljóst að Bjarni vildi eitthvað meira.

Á þessum tímapunkti var Bjarni búinn að afklæða Önnu að mestu. Anna fann að hún var orðin þreytt og fann töluvert fyrir ölvunaráhrifum á þessum tímapunkti. Af hegðun Bjarna að dæma var hann einnig nokkuð drukinn en Önnu fannst greinilegt að hann hafði ákveðið að þau myndu sofa saman í kvöld. Anna ákvað að mótmæla hegðun Bjarna ekkert frekar, þrátt fyrir að hún vildi í raun ekki sofa hjá Bjarna í kvöld. Hún hugsaði með sér að hann hafi kannski ætlast til þess að þau myndu sofa saman fyrst þau hafi farið saman heim. Þau enduðu á því að stunda kynlíf þetta kvöld, þó Önnu fannst hún ekki hafa tekið beint þátt í því sem fram fór.

Smásaga þar sem Anna og Bjarni voru kærustupar (í sambandi í 3 mánuði)

Það var laugardagskvöld og Anna var stödd á vinsælum skemmtistað í miðbæ Reykjavíkur með vinkonum sínum. Þær höfðu keypt sér flösku af sterku áfengi sem gerði þeim kleift að hafa sér bás út af fyrir sig á staðnum. Anna hafði drukkið 5 bjóra fyrr um kvöldið, ásamt því að hafa drukkið eitt glas af áfenginu sem þær höfðu keypt sér. Á þessum tímapunkti fann hún að hún var orðin nokkuð ölvuð. Eftir að hafa setið í nokkurn tíma á básnum ákváðu þær vinkonurnar að fara á dansgólfið. Í þeirri sömu andrá var Önnu litið yfir til barsins á skemmtistaðnum. Hún sá þar nokkra karlmenn saman og virtust þeir vera að panta sér áfengi. Þegar þær nálguðust barinn sá Anna að einn þessara manna var kærasti hennar Bjarni. Þau höfðu verið að hittast í 3 mánuði og voru komin á það stig að kallast kærustupar. Anna gekk til Bjarna og faðmaði hann. Bjarni spurði hvort hann gæti boðið henni eitthvað að drekka og ákvað Anna að slá til.

Þau stóðu við barinn í um það bil hálf tíma og spjölluðu um allt milli himins og jarðar. Bjarni spurði svo Önnu hvort hún vildi dansa og Anna játaði því. Á þessum tímapunkti fann Anna að hún var orðin vel drukkin og ákvað hún að fá sér ekki meira að drekka. Hún tók líka eftir því að Bjarni var einnig ölvuður. Þau fóru á dansgólfið og færði Bjarni sig mjög nálægt Önnu. Það leið svo ekki á löngu eftir að Bjarni kyssti Önnu. Önnu fannst Bjarni vera frekar ágengur en þar sem hann var kærasti hennar kyssti hún hann til baka. Eftir nokkra stund á dansgólfinu ákveðna þau að fara saman út af skemmtistaðnum. Þegar þau voru komin út af skemmtistaðnum faðmaði Bjarni Önnu þétt að sér og kyssti hana. Önnu fannst Bjarni vera full ágengur og ýtti honum lauslega frá sér. Bjarni spurði þá Önnu hvort hann megi koma með henni heim. Anna hafði ekki farið á djammid í þeim hugleiðingum að hún myndi hitta Bjarna og hann myndi fara með henni heim. En þar sem þau voru þarna saman komin ákveður Anna að þau færu saman heim til hennar og röltu þau í leigubílaröðina.

Í leigubílnum hélt Bjarni áfram að vera ágengur við Önnu og kyssti hana aftur. Eftir nokkrar mínútur var leigubíllinn kominn á áfangastað. Anna steig út úr bílnum á meðan Bjarni borgaði og fann hún þá að hún var orðin nokkuð þreytt. Þau gengu saman inn í íbúðina hennar Önnu og hann leiddi hana að svefnherberginu. Bjarni byrjaði svo að kyssa Önnu ákaflega og klæddi hana úr yfirhöfninni. Önnu fannst ekki óþægilegt að hafa Bjarna hjá sér en fannst hann þó full ákafur. Þau höfðu stundað kynlíf í nokkur skipti áður yfir þetta þriggja mánaða tímabil sem þau höfðu verið saman. Hún hafði þó ekki hugsað til þess að þau myndu sofa saman í kvöld og hún var eiginlega ekki í stuði til þess. Hún ýtti Bjarna aðeins frá sér og settist á rúmið til þess að ná áttum. Bjarni kom þá til hennar og byrjaði að kyssa hana aftur og Anna kyssti hann á móti. Anna fann að Bjarni vildi mikið að þau svæfu saman en hún fann að hana langaði það ekki. Hún hugsaði með sér að hann hafi kannski fengið hugmyndina um að þau myndu sofa saman því hún hafði kysst hann fyrr um kvöldið og tekið

þátt í daðrinu. Anna hafði þó ekki boðið Bjarna heim með sér til þess að stunda kynlíf heldur sofa. Hann hafði kannski gert sér hugmyndir um það ætti eitthvað að gerast á milli þeirra þegar hann spurði hvort þau ættu ekki að fara heim saman. Af hegðun Bjarna að dæma varð Önnu alveg ljóst að Bjarni vildi eitthvað meira.

Á þessum tímapunkti var Bjarni búinn að afklæða Önnu að mestu. Anna fann að hún var orðin þreytt og fann töluvert fyrir ölvunaráhrifum á þessum tímapunkti. Af hegðun Bjarna að dæma var hann einnig nokkuð drukkinn en Önnu fannst greinilegt að hann hafði ákveðið að þau myndu sofa saman í kvöld. Anna ákvað að mótmæla hegðun Bjarna ekkert frekar, þrátt fyrir að hún vildi í raun ekki sofa hjá Bjarna í kvöld. Hún hugsaði með sér að hann hafi kannski ætlast til þess að þau myndu sofa saman fyrst þau hafi farið saman heim. Þau enduðu á því að stunda kynlíf þetta kvöld, þó Önnu fannst hún ekki hafa tekið beint þátt í því sem fram fór.

Smásaga þar sem Anna og Bjarni voru kærustupar (gift í rúmlega 2 ár)

Það var laugardagskvöld og Anna var stödd á vinsælum skemmtistað í miðbæ Reykjavíkur með vinkonum sínum. Þær höfðu keypt sér flösku af sterku áfengi sem gerði þeim kleift að hafa sér bás út af fyrir sig á staðnum. Anna hafði drukkið 5 bjóra fyrr um kvöldið, ásamt því að hafa drukkið eitt glas af áfenginu sem þær höfðu keypt sér. Á þessum tímapunkti fann hún að hún var orðin nokkuð ölvuð. Eftir að hafa setið í nokkurn tíma á básnum ákváðu þær vinkonurnar að fara á dansgólfið. Í þeirri sömu andrá var Önnu litið yfir til barsins á skemmtistaðnum. Hún sá þar nokkra karlmenn saman og virtust þeir vera að panta sér áfengi. Þegar þær nálguðust barinn sá Anna að einn þessara manna var maðurinn hennar Bjarni en þau höfðu verið gift í rúmlega 2 ár. Anna gekk til Bjarna og faðmaði hann. Bjarni spurði hvort hann gæti boðið henni eitthvað að drekka og ákvað Anna að slá til.

Þau stóðu við barinn í um það bil hálf tíma og spjölluðu um allt milli himins og jarðar. Bjarni spurði svo Önnu hvort hún vildi dansa og Anna játaði því. Á þessum tímapunkti fann Anna að hún var orðin vel drukkin og ákvað hún að fá sér ekki meira að drekka. Hún tók líka eftir því að Bjarni var einnig ölvuður. Þau fóru á dansgólfið og færði Bjarni sig mjög nálægt Önnu. Það leið svo ekki á löngu eftir að Bjarni kyssti Önnu. Önnu fannst Bjarni vera frekar ágengur en þar sem hann var maðurinn hennar kyssti hún hann til baka. Eftir nokkra stund á dansgólfinu ákveða þau að fara saman út af skemmtistaðnum. Þegar þau eru komin út af skemmtistaðnum faðmaði Bjarni Önnu þétt að sér og kyssti hana. Önnu fannst Bjarni vera full ágengur og ýtti honum lauslega frá sér. Bjarni spyr þá Önnu hvort þau eigi ekki að halda heim á leið. Anna játaði því og hugsaði með sér að það sé kannski skynsamlegt að spara sér leigubílakostnað og taka einn leigubíl heim. Í leigubílum hélt Bjarni áfram að vera ágengur við Önnu og kyssti hana aftur.

Eftir nokkrar mínútur var leigubíllinn kominn á áfangastað. Anna steig út úr bílnum á meðan Bjarni borgaði og fann hún þá að hún var orðin nokkuð þreytt og ölvuð. Þau gengu saman inn í íbúðina þeirra og Bjarni leiddi Önnu að svefnherberginu. Bjarni byrjaði svo að kyssa Önnu ákaflega og klæddi hana úr yfirhöfninni. Önnu fannst ekki óþægilegt að hafa Bjarna hjá sér en fannst hann þó full til ákafur. Þau höfðu stundað kynlíf reglulega frá því að þau byrjuðu saman. Hún hafði þó ekki hugsað til þess að þau myndu sofa saman í kvöld og hún var eiginlega ekki í stuði til þess. Hún ýtti Bjarna aðeins frá sér og settist á rúmið til þess að ná áttum. Bjarni kom þá til hennar og byrjaði að kyssa hana aftur og Anna kyssti hann á móti. Anna fann að Bjarni vildi mikið að

Þau svæfu saman en hún fann að henni langaði það ekki. Hún hugsaði með sér að hann hafi kannski fengið hugmyndina um að þau myndu sofa saman því hún hafði kysst hann fyrr um kvöldið og tekið þátt í daðrinu. Anna hafði þó ákveðið að þau færu saman heim til þess að spara leigubílakostnað og til þess að sofa. Hann hafði kannski gert sér hugmyndir um það ætti eitthvað að gerast á milli þeirra þegar hann spurði hvort þau ætti ekki að fara heim saman. Af hegðun Bjarna að dæma varð Önnu alveg ljóst að Bjarni vildi eitthvað meira.

Á þessum tímapunkti var Bjarni búinn að afklæða Önnu að mestu. Anna fann að hún var orðin þreytt og fann töluvert fyrir ölvunaráhrifum á þessum tímapunkti. Af hegðun Bjarna að dæma var hann einnig nokkuð drukkinn en Önnu fannst greinilegt að hann hafði ákveðið að þau myndu sofa saman í kvöld. Anna ákvað að mótmæla hegðun Bjarna ekkert frekar, þrátt fyrir að hún vildi í raun ekki sofa hjá Bjarna í kvöld. Hún hugsaði með sér að hann hafi kannski ætlast til þess að þau myndu sofa saman fyrst þau hafi farið saman heim. Þau enduðu á því að stunda kynlíf þetta kvöld, þó Önnu fannst hún ekki hafa tekið beint þátt í því sem fram fór.

Viðauki B

Tafla 1. Túlkun þátttakenda á kynferðislegu samþykki eftir tengslum milli aðila í smásögu. Mælt út frá meðaltali svara þátttakenda við fullyrðingum tengdum smásögu.

Fullyrðingar	Fyrstu kynni	Kærustupar	Hjón	<i>p</i>
1. Hegðun Bjarna gaf skýrt til kynna að hann samþykkti kynlífið.	6,69 _a	6,63 _a	6,60 _a	0,387
2. Hegðun Önnu gaf skýrt til kynna að hún samþykkti kynlífið.*	3,65 _a	3,24 _b	3,04 _b	<0,01
3. Hegðun Bjarna gaf skýrt til kynna að hann var að biðja um samþykki fyrir kynlífinu.	3,18 _a	3,23 _a	3,12 _a	0,773
4. Bjarni hefði átt að spyrja um munnlegt samþykki áður en eitthvað kynferðislegt átti sér stað.*	5,38 _a	5,34 _a	5,0 _b	0,024
5. Að spyrja um munnlegt samþykki í þessum aðstæðum hefði „eyðilagt stemminguna.”	2,32 _a	2,27 _a	2,33 _a	0,899
6. Hegðun beggja aðila í þessum aðstæðum gaf jafn vel til kynna samþykki til kynlífsins líkt og ef munnlegt samþykki hefði verið til staðar.	2,91 _a	2,79 _a	2,73 _a	0,476
7. Í þessum aðstæðum var í lagi að gera ráð fyrir samþykki beggja aðila til kynlífs.	3,26 _a	3,12 _a	2,87 _a	0,069
8. Til þess að meta samþykki beggja aðila í þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að samskipti milli þeirra hefðu verið skýrari.	5,79 _a	5,93 _a	5,98 _a	0,281

9. Það hefði verið vandræðalegt að spyrja um munnlegt samþykki í þessum aðstæðum.	2,32 _a	2,19 _a	2,10 _a	0,255
10. Í þessum aðstæðum var ekkert athugunarvert við hegðun Bjarna (m.ö.o. Bjarni gerði ekkert rangt þegar hann byrjaði á þeirri kynferðislegu hegðun sem leiddi að kynlífinu).	3,67 _a	3,64 _a	3,92 _a	0,187
11. Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann kyssti hana.*	3,65 _a	3,16 _b	2,83 _b	<0,01
12. Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann tók hana úr fötunum.*	5,37 _a	5,13 _a	4,89 _b	<0,01
13. Anna hefði átt að gefa betur til kynna að hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna.*	5,81 _a	5,53 _a	5,40 _b	<0,01
14. Þegar líkamstjáning Önnu gaf til kynna að hún vildi ekki það sem fram fór (t.d. ýtti Bjarna í burtu) hefði Bjarni átt að spyrja hana um munnlegt samþykki þegar hann reyndi aftur eitthvað kynferðislegt.	6,46 _a	6,35 _a	6,47 _a	0,262
15. Í þessum aðstæðum hefðu báðir aðilar þurft að spyrja hvor annan um samþykki áður en eitthvað kynferðislegt gerðist.*	5,57 _a	5,27 _a	5,11 _b	<0,01
16. Í þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að Anna segði skýrt „nei“ ef hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna.	4,80 _a	4,56 _a	4,34 _a	0,05
17. Í þessum aðstæðum voru	2,86 _a	2,99 _a	2,86 _a	0,579

báðir aðilar full færir um að lesa líkamstjáningu hvor annars til þess að meta hvort samþykki væri til staðar.

18. Í þessum aðstæðum var rétt hjá Bjarna að túlka líkamstjáningu Önnu (og hegðun hennar fyrr um kvöldið) sem samþykki hennar til kynlífsins.	2,56 _a	2,44 _a	2,34 _a	0,266
19. Mín túlkun er sú að Bjarni var samþykkur kynlífinu.	6,56 _a	6,50 _a	6,49 _a	0,557
20. Mín túlkun er sú að Anna var samþykk kynlífinu.*	2,95 _a	2,76 _a	2,49 _b	<0,01

*Marktækur á meðaltölum milli hópa miðað við $\alpha = 0,05$.

Marktækur munur var á meðaltölum í sömu röð sem voru ekki táknuð með sama bókstaf (a, b eða c) miðað við $\alpha = 0,05$, þegar eftirá samanburður (*post hoc*) var gerður með Bonferroni.

Viðauki C

Tafla 2. Túlkun þátttakenda á kynferðislegu samþykki eftir tengslum milli aðila í smásögu. Greint eftir kyni og mælt út frá meðaltölum svara við fullyrðingum tengdum smásögu.

Fullyrðingar smásögu	tengdar	Fyrstu kynni		Kærustupar		Hjón	
		Karlar	Konur	Karlar	Konur	Karlar	Konur
1. Hegðun Bjarna gaf skýrt til kynna að hann samþykkti kynlífið.		6,69	6,69	6,50	6,70	6,71	6,57
2. Hegðun Önnu gaf skýrt til kynna að hún samþykkti kynlífið.		4,37*	3,40*	3,64*	3,07*	3,71*	2,86*
3. Hegðun Bjarna gaf skýrt til kynna að hann var að biðja um samþykki fyrir kynlífinu.		4,04*	2,88*	3,76*	2,99*	3,93*	2,90*
4. Bjarni hefði átt að spyrja um munnlegt samþykki áður en eitthvað kynferðislegt átti sér stað.		4,88*	5,56*	4,99*	5,49*	5,04	4,99
5. Að spyrja um munnlegt samþykki í þessum aðstæðum hefði „eyðilaggt stemminguna.“		3,19*	2,01*	2,70*	2,09*	3,04*	2,14*
6. Hegðun beggja aðila í þessum aðstæðum gaf jafn vel til kynna samþykki til kynlífsins líkt og ef munnlegt samþykki hefði verið til staðar.		3,67*	2,66*	3,34*	2,55*	3,58*	2,51*
7. Í þessum aðstæðum var í lagi að gera ráð fyrir samþykki beggja aðila til kynlífs.		4,23*	2,93*	3,71*	2,87*	3,78*	2,63*
8. Til þess að meta samþykki beggja aðila í		5,45*	5,91*	5,68	6,03	5,76	6,05

Þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að samskipti milli þeirra hefðu verið skýrari.

9. Það hefði verið vandræðalegt að spyrja um munnlegt samþykki í þessum aðstæðum.	2,97*	2,09*	2,65*	2,00*	2,71*	1,92*
10. Í þessum aðstæðum var ekkert athugunarvert við hegðun Bjarna (m.ö.o. Bjarni gerði ekkert rangt þegar hann byrjaði á þeirri kynferðislegu hegðun sem leiddi að kynlífinu).	4,29*	3,45*	3,99*	3,50*	4,64*	3,72*
11. Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann kyssti hana.	3,30*	3,77*	3,14	3,16	2,69	2,88
12. Bjarni hefði átt að fá munnlegt samþykki frá Önnu áður en hann tók hana úr fötunum.	4,63*	5,64*	4,80*	5,27*	4,48	5,01
13. Anna hefði átt að gefa betur til kynna að hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna.	6,24*	5,66*	5,90*	5,39*	5,51	5,37
14. Þegar líkamstjáning Önnu gaf til kynna að hún vildi ekki það sem fram fór (t.d. ýtti Bjarna í burtu) hefði Bjarni átt að spyrja hana um munnlegt samþykki þegar hann reyndi aftur eitthvað kynferðislegt.	6,06*	6,60*	6,05*	6,48*	6,11*	6,57*
15. Í þessum aðstæðum hefðu báðir aðilar þurft að spyrja hvor annan um samþykki áður en eitthvað kynferðislegt	4,88*	5,82*	4,85*	5,43*	4,84	5,17

gerðist.

16. Í þessum aðstæðum hefði verið nauðsynlegt að Anna segði skýrt „nei“ ef hún vildi ekki stunda kynlíf með Bjarna.	5,41*	4,59*	4,96*	4,40*	4,98*	4,18*
17. Í þessum aðstæðum voru báðir aðilar full færir um að lesa líkamstjáningu hvor annars til þess að meta hvort samþykki væri til staðar.	3,03	2,81	2,58*	3,16*	3,44*	2,70*
18. Í þessum aðstæðum var rétt hjá Bjarna að túlka líkamstjáningu Önnu (og hegðun hennar fyrir um kvöldið) sem samþykki hennar til kynlífsins.	3,49*	2,25*	2,81*	2,28*	3,11*	2,12*
19. Mín túlkun er sú að Bjarni var samþykkur kynlífinu.	6,61	6,55	6,36	6,56	6,71	6,44
20. Mín túlkun er sú að Anna var samþykk kynlífinu.	3,73*	2,69*	3,21*	2,55*	3,22*	2,30*

*Marktækur kynjamunur ($p < 0,05$) á meðaltali svara við fullyrðingum þegar tiltekin tengsl voru gefin upp í smásögu. Miðað við $\alpha = 0,05$.